

L. M. Woodward

Six iher tot portugais et professe
leg'is que et la Morenne a Poultre
ne traite. Il est Velut le las
Le s'ate marie, eust et fut estreusement
la Sainte Vire i ou nuelle niesse elain
Constitution d'ire. eau Vire Velutin
le deute das dor e castelles q oo
vlegent le las e nulles a Leijfsee
ca 1331 l'a 'art fauchez 13

revoit pas avi relecteur qd apres que
c'amebz etat une vnu et qu'il serviroit est
mouage a loutouze aneois de jauies 1576³

Sánchez v. x. no

Sánchez

1

c. 81

3

o f'r iclans, uidetur de nivean academiam
Negavit ne quis amicis hoc sibi possat.
Ne illud quod idem i sene quod et Socratis
Sibi reequiffor. Cui quod est Acad. 41 s. 1
Voyage en Syrie Supérieure 1103. ch
L. 12 c. 22

rot ora it de omni raiis utramque
partem v. arcopole ex aquor
C sue ad e huius que videtur esse sit
est au lion eph
id e p. his que enter sub l'eph
nunca o
ate act it eph
C caed fore Syrhouii verantur at
ley et retin et Alaudensis que levare
uperunt acutam t hilare
opus erunt de Scyrene fit et
L 13 c ist. 89 iufae

De multum Nobili & prima Uni-
uersali scientia

9572

QVOD NIHIL SCITVR:

De que

LITERARVM PEREVNTIVM
agone, eiusque causis,

LIBELLI SINGVLARES DVO,
à multis desideratis.

Arguendæ sciolorum iactantiae, literatæque sci-
entiae, si quod metuitur, deliquio refocillan-
do, in lucem coniunctim reproducti.

O quantum est hominum, qui etiam, qua-
nesciunt, sciunt.

FRANCOFVRTI,
Sumptibus IOANNIS BERNERI
Bibliopolæ.

Anno M. DC. XVIII.

FRANCISCVS GEORGIVS
Minorita in Harmonia
mundi,

CANT. I. TON. I. CAP. 17.

O execrabilis vitium, quod in hoc ruit apud nos, qui Christianos funguntur munere, ut non admittant pro certo, nisi probetur demonstratione, quam pinxit Aristoteles!

I
INTEGERRIMO,
DISERTISSIMOQUE VIRO
IACOBO A CASTRO, FRAN-
CISCVS SANCHEZ

S. P.

Vm nuper libtorum
scrinium euolue-
rem, amicissime Ia-
cobe, incidi foriè in
opusculū hoc, quod
ante septennium e-
dideram, condide-
ramque usque in nonum annum illius
consilio: reperiique id adeò tineis &
blattis laceratum, vt si biem ad
huc distulisset in lucem proferre, ti-
mendum erat, ne tunc potius in ignem,
quam in lucem mittere necesse fuis-
set. Id me coegerit illud præproperè ab-
ortare, sed quemadmodum humani

A 2 partus

partus non solum qui nonum attigere mensem, verum & septimestres etiam vitales sunt, sic septenne hoc infestum superstes esse poterit. Est & alia ratio. Parturimus propediem nonnulla alia, quibus hoc præium esse oportet. Quod si tamdiu expectandum foret donec nil corrigi, nil mutari posset, Sisyphi saxum volueremus, nusquam finis lambendi vrsi, nil daremus in vulgum vñquam. Adde quod vsu saepe venire videmus, ut qui multoties opus idem repetunt ut forment, tandem deformant. Exeat igitur bonis aubus in campum, falsitatem expugnaturus miles. Quod si ab hostibus premi contingat, moneo in castra, à Castro amatiissime, se recipiat tua: nullibi enim tutior esse possit. sed ne forsan fores illi p̄fæcl̄ das, non antea cognito, eum tibi mitto cum mandatis, ut quam primùm te ex nobis salutet, amicitiā nostram confirmet, insigniç; tuo instritus in militiam prodeat. Excipe ergo eum læta fronte, & in numero tuorum ascribe, nosque cum illo. Vale, Tolosa

FRAN-

FRANCISCVS
SANCHEZ
LECTORI S.

NNATVM homini velle
scire: paucis concessum sci-
re velle: paucioribus scire.
Nec mihi ab aliis diuersa
fortuna successit. A prima
vita, Naturæ contempla-
tioni addictus minutim omnia inquirebam.
Et quamuis initio auditus animus sciendi quo-
cumque oblati cibo contentus esset utcumq;
post modicum tamen tempus indigestione
prehensus reuomere caput omnia. Quere-
bamque iam tunc quid illi darem quod &
perfectè amplecteretur, & frueretur absolu-
tè: nec erat qui desiderium expleret meum.
Euoluebā præteriorum dicta, tētabam præ-
sentium corda: idem respondebant: quod ta-
men mihi satisfaceret, omnino nihil. Um-
bras quasdam fateor veritatis referebant a-
liqui: nullum tamen inueni. qui quid de re-
bus iudicandum sincere, absoluteq; preferret.
Ad me proinde memetipsum retuli; omnia-
que in dubium reuocans, ac si à quopiam nil

6 AD LECTOREM

unquam dictum, res ipsas examinare cœpi: quiverus est sciendi modus. Resoluebam usq; ad extrema principia. Inde initium contemplationis faciens, quo magis cogito, magis dubito. nil perfecte complecti possum. Despero. Persisto tamen. Magis. Accedo ad Doctores aude ab eis veritatem expetitus. Quid i; si? Quisq; sibi scientiam construit ex imaginationibus tum alterius, tum propriis: ex his alias inferunt. Et ex his iterum alias; nil in rebus perpendentes, quo usq; labyrinthum verborum absq; aliquo fundamento veritatis produxere: ex quo tandem non res intelligas naturales; sed nouarum rerum, fictionumque texturam discas: quibus intelligendis nulla sufficiat mens. Quis enim qua non sunt inuilligat? Hinc Democriti Atomi, Platonis Ideæ, Numeri Pythagoræ, Aristote lis & universalia, agens intellectus, Et intelligentia. His ignaros explicantur, se incognita, Naturæq; reconditam inuenisse prodentes. Credunt hi, facileque ad Aristotelem conuelant, volvunt, euoluunt, memoria man- dant: isque doctior est, qui plura ex Aristotele nouit recitare. Quibus si vel minimum neges, mutifiant: te tamen blasphemum clamant.

clamant, si contra arguas, sophistam. Quid
his facias? Misericordia. Decipientur qui decipi
volunt. Non his scribo: nec proinde scripta
legant mea. Non deerit tamen inter eos ali-
quis, qui lectis, nec intellectis, (quid enim
asino cum lyra?) dente ferire tentet. At
rumpitur impactus adamanto malleus. AE-
sopicaque serpens, limam dum rodere putat,
dentes frangit proprios. Cum igitur mihi
res sit, qui nullius addicti iurare in verba
magistri, proprio marte res expendunt, sen-
su, rationeque duici. Tu igitur quisquis es
eiusdem mecum conditionis, temperamen-
tique: qui que de rerum naturis sapissime te-
cum dubitasti, dubita modo mecum: inge-
nia nostra, naturamq; simile exerceamus. sit
mihi liberum iudicium, non irrationabile
tamen. Tibitale & concedo, & precor. At
dices forsan, quid post tot, tantosque viros
tu nobis adferre potes noui? Tene expecta-
bat Veritas? Minime quidem. sed nec
illos expectauerat antea. Nil igitur noui. si
sic, cur scripsit Aristoteles? aut cur tace-
limus nos? An ille Natura potestatem de-
terminauit totam, ambitumque uniuersi-
m complexus est? Non erediderim. licet

AD LECTOREM.

doctissimi quidam ex recentioribus ei nimis
addicti sic prædicent: eum insuper vocantes,
Veritatis Dictatorem, Veritatis tribunal,
Veritatis rempub. dignis sanè tanto laudato
& tanto laudante epithetis: sed que magis
laudem ex alterius laudatione, & verborum
ornatu affectare videantur, & mercantur;
quam Veritatis rempub. In hac enim ut &
in eiusdem tribunali, nil nisi Veritas. In illo
autem quot ab hac aliena? Sanè plurima, ut
suo quoque loco videbimus. Et acutissimi isti
eius alumni & laudatores, in pluribus ei re-
pugnarunt; ab eodem, credo, Veritatis tri-
bunali compulsi nisi malint ab ambitione, &
liuore Hercule Aristotelem inter acutissimos
Naturæ scrutatores plurimum valere iudi-
co; unumq; esse præcipuum ex mirabilibus
humanae infirmitatis ingenii. Nullibi tamē
errasse, non assererem: plurima ignorasse af-
firmo; in multis hasitasse; non pauca confusæ
tradidisse; alia succincte perstrinxisse; qua-
dam tacite preteriisse: aut fugisse, video. Ho-
mo erat, ut & nos: quiq; coactus sèpe huma-
namentis torporem, infirmitatemq; detegit.
Nos eandem dolentes hic & manifestamus,
& exercemus, & exaurimus; dum plurima
cogi-

AD LECTOREM.

cogitando elicimus, que ut veterum decretis
abscedunt, sic ad Veritatis accedere videtur.
Tale est iudicium nostrum. Succedunt tem-
poribus tempora, sic hominum diuersae opi-
niones: quorum quisq; se verum inuenisse
credit: cum ex mille varia opinantibus solus
vnu inuenisse potest. Liceat igitur & mihi
cum reliquis, aut etiam absq; illis, idem in-
quirere: forsitan attingam. Plures enim canes
facilius prædam venantur uno. Nil itaq; mi-
rum tibi videatur, si post tot, ut arguis, tan-
tosq; virost antillus ego lapide hunc moueam:
soluit enim quandoq; a vinculis mus leonem.
Nec proinde tamen Veritatem tibi omnino
polliceor, ut quieam, ut alia omnia, ignorem:
inquiram tamen in quantum potero: tuq; ut
cumq; apertam, & è latebris excussam perse-
queris. Nec tamē eā arripere speres unquam,
aut sciens tenere sufficiat tibi quod & mihi,
eandem agitare. Hic mihi scopus, hic finis est:
hunc tu querere etiam debes. Quo posito, à
principiis rerum exordium sumentes, gra-
uiora Philosophia capita examinabimus, ex
quib. facilius reliqua colligi possint. Nec enim
in his inmorari in votis est omnino ad Medi-
cam quippe artem viam affectamus, cuius

A 5 professo-

professores sumus : cuisq; principia omnia
 Philosophicae contemplationis sunt : ut ea-
 dem manu duos simul moueamus lapides:
 nec enim aliter vita sufficeret. Excusandus
 subinde venio , si dum Veritati inquirendæ
 studio , minutiora quadam contempsero.
 Non igitur à me comptam & politam expe-
 ctes orationem. Darem quidem si vellem:
 sed labitur interea veritas , dum verbum
 pro verbo supponimus, ambagibusq; utimur:
 hoc namq; est verba dare. Si id vus, pete à Ci-
 cerone, cuius hoc munus est : sat enim pulchre
 dixero, si sat verè Decent bella verba Rheto-
 res, Poetas, aulicos, amatores, meretrices, le-
 nones, adulatores, parasitos , & his similes,
 quibus belle loqui finis est. Scientia sufficit
 proprie, inò necessarium est: quod tamen cum
 illoflare non potest. Nec à me postules multo-
 rum autoritates, aut in autores reverentiam,
 quæ potius seruulis & indocti animi est, quam
 liberi, & veritatem inquirentis. Solam se-
 quar ratione Naturam. Autoritas credere
 iubet; ratio demonstrat: Illa fidei; hæc scien-
 tia aptior. Praenide que ab aliis recte dicta
 videbuntur, ratione confirmabo: que falso;
 eadem infirmabo. Faxitque Deus, ut quo ego
animo

animo hac tibi vigilans elabore, eodem tu
elaborata excipias vigilans, sanag, mente
iudices: & quæ falsa videbuntur, firmis ra-
tionibus, (quod ut Philosophi est, sic mihi
valde gratum) non infirmis iniuriis, (quod
ut fæminarum, sic Philosopho indignum, &
mihi omnino ingratum) quodcum liquidi,
rum ignari quidam faciunt, lacescas: qua ve-
rò sana, approbes & confirmes. Quod ut fiet
spero, sic ut maior a propediem expecta.

Vale. Ex Tolosa, Kalend. Ian.

Anno redemptionis.

M.D.LXXVI.

Q V I D.

FRAN-

FRANCISCVS
S A N C H E Z
PHILOSOPHVS
ET MEDICVS
Doctor.

QVOD NIHIL SCITVR.

*Ambigua
consequentialia.*

Ec vnum hoc scio, men-
hil scire: Coniectortamen
nec me, nec alios. Hæc mi-
hi vexillum propositio sit,
hæc sequenda venit, nihil
scitur. Hanc si probare sci-
uero, merito concludam, nil sciri: si nescieu-
ro, hoc ipso melius: id enim asserebam. At
dices: si probare scias, contrarium sequetur,
aliquid enim scis iam. At ego contra prius
conclusi, quam tu argueres. Iam incipio tur-
bare rem: Ex hoc ipso iam sequitur, nil sciri..
Forsitan non intellexisti, meq; ignarum aut
cauillatorem vocas. Verum dixisti. Melius
ego te, quia non intellexisti. Ignati igitur
ambo. Iam ergo nesciens conclusisti quod
quære-

quærebam. Si intellexisti ambiguitatem cōsequentia, apertè vidisti, nil sciri: Sin minùs, cogita, distingue, & mihi solue nodū. Acue ingenium. Persequor. A nomine rem duca-
mus. Mihi enim omnis nominalis definitio est, & ferè omnis quæstio. Explico. Rerum naturas cognoscere non possumus, ego sal-
tem: Si dicas, te bene, non contendam, fal-
sum tamen est: Cur enim tu potius? Ethinc
nil scimus. Quod si non cognoscamus, quo pacto demonstrabimus? Nullo. Tu tamen diffinitionem dicis esse quæ rei naturam de-
monstrat. Da mihi vnam. Non habes. Con-
cludo ergo. Amplius, rei quam non cognos-
cimus quomodo nomina imponemus?
Non video. Sunt tamen. Hinc circa nomina dubitatio perpetua, & multa in verbis con-
fusio & fallacia: quin & in his omnibus quæ modo protuli forsan. Conclude tu. Dices definite te rem quæ est homo hac definitio-
ne, *Animal rationale mortale*, non verbum.
Nego. Dubito enim rursus de verbo *animal*, & de *rationale*, & alio. Definies adhuc hæc per superiora genera & differentias, vt vocas, vñq; ad Ens. Idem de singulis nominibus quæram. Tandem de ultimo Ente: nec enim scis quid significet. Non definies, quia non habet superius genus, dices. Non in-
telligo hoc. Nectu. Nescis quid sit Ens. Mi-
nus ego. Dices tamen in quæstionibus tan-
dem

Omnis definitio nominalis est, & ferè omnis quæstio.

Fuga Dialecti.

corum.

Alia fug.

dem quiescendum. Hoc nō soluit dubium,
nec explet mentem. Prodis coactus ignorantiam. Gaudeo. Etego. Procedo. Vna res
homo est, eam tamen pluribus insignis no-
minibus, Ente, substantia, corpore, viuenti,
animali, homine, & tandem Socrate. An
non hæc verba sunt? sanè. Si idem signifi-
cant, superflua: Si diuersa, non eadem res &
vna homo. Plura dicas in eodem considero
homine, quibus singulis propria attribuo
nomina. Rem magis dubiam facis. Ne ho-
minem intelligis totum, qui magnum quid
est, crassum, & sensu perceptibile: & in tam
minima diuidis, quæ sensum effugient certissimum
omnium iudicem, ratione indaganda fallaci & obscura! Malè agis, & de-
cipis me, & magis te. Quæro, quid in homi-
ne vocas animal, viuens, corpus, substantia,
Ens? Nescis ut antea. Nec ego. Et id vole-
bam. Dicam tamen inferius. Dein peto,
quid hoc nomen qualitas, significat? quid
Natura? anima? vita? Dices, hoc. Negabo
facile: aliud enim. Proba. Recurris ad Ari-
stotelem. Ego ad Ciceronem, cuius munus
est verborum significationes ostendere. Di-
ces non tam propriè loquutum Ciceronem,
nec tam exquisitè. Ego contrà contendam:
hanc enim Cicero exercebat artem, non
Aristoteles. Si amplius quæras, alios adfe-
ram Latinæ linguae excultores, vel Græcæ:

idem

idem enim est. Nulla inter eos concordia, *Nulla in veritate certitudo, nulla stabilitas, nulli limites.* Quisque ad libitum verba dilacerat, *bi constanter, certitudo, nec stabilitas.* hinc inde distorquet, & proposito suo accommodat. Hinc tot tropi, tot figuræ, tot regulæ, tot mixtiones, quibus omnibus Grammatica constat. Quid autem Rhetorica & Poetica non peruerunt? Quibus non abutuntur modis? Atque hi omnes loquacitatem tantum exercent inutilem, sed *Conuenientia differentia, ad libitum, soluteque, ut dicunt.* At Dialectica seu Logica eandem etiam, sed non eo-*Rhetorices, Poetices cumdem modo: verba enim in ordinem disponit, in aciem parat, prohibetque disparata pugnare, sed coniunctim: dat leges: coerget, permittit, cogit. Denique illæ similes sunt eis qui turmas & castra effingunt in publicis ludis & spectaculis, in quibus plus decoris quam roboris desideratur: Haec contraria eis qui ad Martem serio se comparant, quibus plus virium quam pulchritudinis inesse conuenit. Omnibus autem verba milites sunt & obiectum. Cui horum credes magis? Dubium est. Quisque sibi credi vult. Nec hoc sufficit. Verborum significations magis aut omnino à vulgo pendere videntur, ab eoque proinde petendas esse: Quis enim nos loqui docuit nisi vulgus? Nam & hac ratione ferè omnes qui hactenus scripserunt, ea quæ frequentius in hominum*

Verborum significatio à vulgo pendat,

Arist. 1. Phys. minum ore sunt pro fundamento disputa-
& alibi pas- tionis sumpsere: vt ille, Tunc nos aliquid scire
sim.

Gal. 1. de Dif- dicimur, cum eius causas principiaq; cognoscimus:
ferent. mor- Et alter, Sumendum vero & hic omnium consensu
berum. 1. approbatum principium, quod omnes homines tunc
 se sanos existimant, cum, &c. In vulgo autem an

In verbis nul- aliqua certitudo & stabilitas? Ne quicquam
la quies.

Quomodo ergo in verbis quies vnquā erit.
 Iam non est quo fugias. Dices forsan quæ-
 rendum esse, qua significatione qui primūm
 imposuit usus fuerit. Quære igitur: non in-
 uenies sed iam satis. An non plane de nomi-
 ne omnis quæstio? Mihi sane probasse vi-
 deor. si neges, præcipua quæstionis proba-
 tionem confirmabis. Sed mox probabitur
 melius. Ergo quid scientiæ nomine intelli-
 gendum sit videamus. Nam si hæc nulla sit,
 nullus subinde ab ea denominabitur sciens.

Aristot. acu-
tissimus Na-
turascrutator.

Definitio scie-
tiae ex Aristos.
Confutatio
eiusdem defi-
nitionis.

Quid Aristoteles? Hunc enim (vt qui acutissimus fuit Naturæ scrutator, quemq; vt plu-
 trum sequitur Philosophorum maior tur-
 ba) pro omnibus aliis examinasse sufficiat:
 ne, si contra omnes pugnandum esset, in in-
 finitum abiret opus, Naturamq; item alio-
 rum more dimitteremus. Quid igitur ille?
 Scientia habitus per demonstrationem ac-
 quisitus. Non intelligo. Ethoc pessimum.
 Obscurum per obscurius. sic homines deci-
 piunt. Quid habitus? Minus scio quam quid
 scientia. Minus tu. Dic, firma qualitas. Ad-
 huc

Huc minus. Quò plus procedis minùs promoues, quò plura verba maior confusio. *Quo pluram
verba maior
confusio.*
 Detrudis me in lineam prædicam ētalem, & inde semper ad Ens: quod nescis quid sit. At nonne ad prædicamenta reducenda omnia? Sanè. Quid inde in labyrinthum omniaducenda. Quid Prædicamenta? Series verborum longa. Mirum, quid dixi? Dico. Verbo-*Prædicamentū
series verborū
longa.*
 rum alia communissima, Ens, verum, bonum, si velis: Alia minus cōmunia, substantia, corpus: Alia propria, Socrates, Plato. Illa significant omnia: Ista plura: Hæc vnum. Sequitur, quum dicunt, Socrates est homo, & hinc animal, &c. significari, hoc quod ostendo (Socratem intellige) sic vocari particula-*Verborum
dūsio.*
 ri nomine: Cum aliis autem figura similibus, communi nomine, hominem: Cum equo & reliquis quæ mouentur, dissimilis tamen sunt figuræ, animal: Communissimo cum rebus omnibus, Ens. De reliquis Prædicamentis idem. Non sufficit id simplicibus verbis non contenti, vt rem difficiliorem efficiat, communibus vtuntur apposita dif-
 ferentia aliqua: ut pro homine, Animal rationale mortale: quorum quodlibet primo difficultius est. Vbi enim multitudo ibi confusio, & quo ampliora verba eo confusa & obscura magis. Hoc minimum. Super hæc mira construunt, De verborum hac serie (Prædicamenta vocant) plura disputant, de

*Prinole Logi-
corumque-
stiones.*

ordine, de numero, de capite, de differentia, de proprietatibus, de reductione omnium rerum ad illa, hæc reducunt ad rectam lineam, illa ad latus: Hæc per se, illa ratione sui contrarii: Hæc communia sunt duobus, illa male reducuntur ad illud: Hæc non habent ad quod reducantur. Ergo vel si sit cœlum si nō obtinuit locum in praedicamento, iam nihil est. Quid dicam? In infinitas hinc trahuntur nugas. Amplius adhuc verborum verba contingentes, omnino se, miserosque audientes in profundum ineptumque Chaos prouoluunt. His tota plena Aristotelis Logica, multoque magis quas post eum conscripsere recentiores, Dialecticæ.

*Dialectica re-
centiorum nu-
gù plenè.*

*Vniuersale
fictio Idei non
dissimilu.
Intellectus
agentes noua-
tis.*

Communiora enim nomina vocant genera, alia species, Differentias, Propria, Individua. Si queras, quid hoc. Commune quid abstractum per intellectum. Aristotelis fictio Ideis non dissimilis. De abstractione statim. De intellectu agente (nouares) abstrahente aut illuminante, (potius obscurante) & de intelligenti, vnde consurgit vniuersale quod est animal. Eo remducunt, ut asinus significem mentem istorum Logicorum, quæ non nisi communem asinum comprehendere potest, immo eum formare: quium tamen quilibet eorum particularis asinus sit. Quid dices? An non hæc verba & stultitiae? Verum quidem. Atque hoc

hoc de simplicibus tantum terminis, Prædicabilia vocant. De quibus adhuc quot, ^{Prædicabilitas} quæ, quid? Nihil, nugæ. Iterum vocant hæc ^{sunt simplices} termini, æquiuoca, illa vniuoca, analogæ, denomi-natiua, terminos, voces, verba, dictiones, simplices, compositæ: complexas, incom-plexas: mentales, vocales, scriptas: à placito, à Natura: primæ intentionis, secundæ in-tentionis: categorematicas, syncategor-ematicas: vagas, confusæ: innumeræque alias ^{Fatig. s. disputationes} nominum denominationes, rursusque ha-tationes ^{Les} rum alias: & circa harum quamlibet sub-gisorem. tiles admodum disputationes formant, a-deo sanè subtile, ut vel minimo iœli in ni-hilum impellas. An tu hoc scire vocas? Ego nescire. At nunc incipimus. si verbum ver-bo iungas, hoc opus hic labor est: subie-ctum, prædicatum, copulam, propositio-nem, definitionem, diuisiōnem, argumen-tationemque constituunt. Horum rursus infinitas alias species, differentias, condi-tiones. Quid dicam? Dum mentem scientia perfici aiunt, amentes omnino fiunt: qui rerum Naturas & causas inuestigare debe-Dilecti nos
rent & prædicant, nouas fingunt: quique nās res fingit.
plura & obscuriora fingit, doctor ille: vnde Arist. Elench. si
& de sophismatis etiam scientiam scripsit
ille. sic fictio fictionem soluit, & clausus Dialectici si-
clauum pellit: similesque mihi videntur miles sunt Na-
iis qui Necromantia, incantationibusque

operam dant, quorum qui versutiore est, ut aiunt, alterius actiones conatusq; eludit, irritos facit, soluit, impeditque. Quod impii quidam olim Diuino Mosi obiecerunt de serpente, qui magorum alios deuoravit. Sic nostri hi incantatores verbis cōfisi, nil scientes, plura tamen se scire produnt, he incitiae arguantur. Ego contra incitiam libenter confiteor meam, libentiusq; suam detego. Nil scio. Minus illi. Quid igitur obscuris verbis mentes nobis obliniunt? Hæc de habitu. Iam quid illud est Demonstratio? Diffinies iterum, Syllogismus scientiam pariens. Circulum emisisti, meque proinde & te deceperisti. Sed quid Syllogismus? Mirum, arrigē aures, extende phantasiam: nec enim tot verba capiet forsan. Quām subtilis, quām longa, quām difficilis Syllogismorum scientia. Sanè futilis, longa, difficilis, nulla Syllogismorum scientia. Ah blasphemauit. Verum quia verum dixi. Iam lapidibus dignus sum. Tu contra fustibus, quia decipis. Ignorantia enim meretur vt cumq; veniam, fallacia supplicium. Audi, proba hominem esse ens.

Futilis syllo-gismorum scientia.

Ignorantia veniam meretur, fallacia supplicium.

Inepta Dia-lecticorum probandi modus.

Sic dicas, Homo substantia est: hæc ens: ergo homo ens. De primo dubito & secundo. Probas, homo corpus est: hoc substantia: ergo homo substantia. Iterum de ambobus. Dicas, homo viuens: hoc corpus: ergo homo corpus. Et de istis. sic, homo animal: hoc viuens:

viuens : ergo homo viuens. Summe Deus
 quæ series, quæ farrago, vt probes hominem
 esse ens ! Obscurior probatio quæsito. Ad-
 huc nego hominem animal esse. Quid dices?
 Non sunt plura genera. Qnd fugies? Ad de-
 finitionem animalis, quæ est, viuens mobile
 & sensile ; Talis homo. Vtrumq; nego : se-
 quere. Viuens est corpus quod nutritur: tale
 animal: ergo, Hæc proba. Corpus est sub-
 stantia tribus dimensionibus constans : Vi-
 uens tale est : ergo. Vtrumque falsum. Sub-
 stantia est ens per se : quale corpus est : ergo.
 Et hæc quoque probari velim. Non potes
 amplius. Quid ens tandem est? Nescis vt an-
 tea. Quid his Syllogismis perfecisti ? Non
 probasti hominem esse ens, quod petiueram
 primum; imò per lineam tuam tum descen-
 dens, tum ascēdens, vt altum illud Ens mihi
 appropriares, tibi maximum periculū, mihi
 metum peperisti, ne cadens totus commi-
 nueretis, meq; si subitus comprehendisses,
 idem:remq; tandem ita dubiam vt antè erat,
 aut fortè magis dereliquisti. Atqui primas
 solum propositiones probare tibi semper vi-
 debaris, secundas ne attigisti quidem. Quid
 si primas probasses, & ad secundas deuenis-
 semus: in his magis turbareris. Quid igitur *Faciliū, veraz,*
 decipis me tuis istis verbortim concatenati- *que s. pre-*
 tionibus: *Facil* ùsego. Ens significat omnia,
 hominem, equum, & asinum, &c. ergo ho-

mo estens: equus & asinus. Si primum negas, non probabo: nam nescirem. Proba tu mihi, si scis. Neque tu quoque. Nil igitur scimus. Redeo ad syllogismos, quorum tubtilissima scientia tota corruit. Dixi iam supra: nomina alia communissima, ut Ens, verum: Alia minùs, substantia, qualitas: Alia particularia, Plato, Mithridates. Intermedia plurima, quæ nec tot ut illa, nec tam pauca ut hæc significant: corpus, viuens, animal. Hinc facile est quærenti, an homo substantia sit? sic ostendere uno verbo. Substantia significat omnia quæ per se sunt, unde & hominem, & lapidem, & lignum;

Dialecticorum fallacia.

ergo homo substantia est. At ipsi ambages quærentes, ne in contemptum veniat eorum scientia, si facilis sit, difficilem & laboriosam verborum inuolucro efficiunt demonstrasse, & scientificè probasse iactantes, hominem esse substantiam, sic in Barbara, inexpugnabili castello: *Omnis animal est substantia. Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est substantia.* Verum dixisti, sed inscienter, & obscurius quam poterat sciens. Idem enim est ac si diceres, substantiam significare tam viuentia, quam non viuentia: & viuentia significare hominem & cerasum: ergo à primo ad ultimum, significare substantiam hominem. At per tot intermedios gradus confunditur mens, immo

subinde

subinde magis dubitat de singulis interme-
 diis. Nonne hoc illud est quod dixerat alibi
 idem, *Quod de prædicato dicitur, idem de subiecto* Arist. in ante-
 dici? hæc autem nominum passiones sunt: *predicam.*
 sicut & illud, *Quod est multis modis dicitur: si Arist. per to-*
nomen hominis unum significat: principium aliud tam Physic. &
dicitur: causa autem uno modo dicitur: natura Metaphy.
dicitur uno modo: necessarium dicitur. Denique *Fere omnia*
 quidquid est in illius Metaphysicæ reliqui- que in Ar. st.
 que operibus, nominum definitio est. Vn- operibus con-
 de de nomine omnis quæstio ferè est: an tinentur, no-
 substantia de homine dicatur, & sic de aliis. minutæ defini-
 Quod cùm scire nullus certò possit, nec re-
 rum nec verborum scientia aliqua est. Dic,
 denuo verba imponamus. Permitto. Scie-
 mus ergo iam verbum hoc, hoc significare.
 Falsum: nescis quid sit verbum, nescis
 quid sit hoc, nescis quid sit significare: ergo
 nescis verbum hoc hoc significare. Probo
 sequi: nam ignoratis partibus ignoratur
 totum. At tu mecum partes, & totum: ergo
 nihil scimus. Quare ergo ignarum me &
 te, tu idem ignarus, verborum ignorantia
 maxima, subtilem rāmen scientiam vo-
 cas, obscuraque farragine, maiori igno-
 rantia cumulas? Ut gnarus appaream,
 dices. At contrarium euenit: dum e-
 nim falsa ridiculaque canis, scire te ta-
 men multa prædicas, ego ignarum om-
 nino coniector, qui nescias te nihil scire.

Dialectici ve-
dicti apparet
tot de verbis
commen-
tantur.

Quod si scias, deceptorem mendacemque,
qui prodas te multa scire. Hoc enim vnum
semper maximè ab aliquo expetiui , quod
modò facio , ut veiè diceret an aliquid per-

*Socratis do-
ctissimus.*

Vide Gal. lib.

de optimo do-

cen. gen. &c.

Dicit Laer lib.

9 & P. utarch.

contra Colo-

tem.

*Socrat. cur n*i**

scripsit.

*Omnia mihi
sedienda.*

Salomon do-

ctissimus om-

nium. quorum

opera ad nos

peruenere.

fecte sciret: nusquam tamen inueni , præter-
quam in sapienti illo, proboque; viro Socrate,
(licet & Pyrrhonij, Academici , & Sceptici
vocati, cum Fauorino id etiam assererent)
qui Hoc vnum sciebat , quod nihil sciebat.
Quo solo dicto mihi doctissimus iudicatur;
quamquam nec adhuc omnino mihi expla-
rit mentem: cum & illud vnum , sicut alia,
ignoraret. Sed ut magis assereret se nihil scire,

illud vnum se scire dixit: qui proinde quum
nihil sciret, nihil nobis scribere voluit. Id
ipsum sæpe in mentem venit mihi. Quid
enim dicam quod falsitatis suspectum non
sit? Mihi enim humana omnia suspecta sunt,
& hæc ipsa quæ scribo modo. Non tacebo
tamen: saltem hoc libere proferam, me nihil
scire: ne tu in vanum labores veritatem in-
quirendo, sperans eam aliquando aperi-
tere posses. Quod si deinceps aliquid cum re-
liquis exagitabo eorum quæ in Natura sunt,
hoc supponito, crede si velis , non tamen cu-
ro: vanitas enim omnia , dicebat sapientissi-
mus ille Salomon, omniū doctissimus quos

nobis superius memoriæ dedit seculū: quod
aperiè demonstrant eius opera , inter quæ
primas tenet aureus ille libellus, Ecclesia-
stes,

stes, aut Concionator dictus. Sed redeamus ad scientiam. Quid mouerit Aristotelem tot tantaque de verborum contextura differe-re; quid Vniuersalia illa fingere: & an sine his omnibus scire aliquid possimus, osten-dam inferius, vbi de modo sciendi. Interim ex eodem nulla scientia est. Vide: scientia per demonstrationem habet ut. *De modo scien-tiæ di librum ex-specta.*
Somnium Aristotelis, non dissimile Plato-nis Reipub. Ciceronis oratori, Horatii poe-tæ. Nulla, nullibi. Depinxit quidem ille sat *somnium Ari-stotelis*, nec post eum aliquis. si minus, da tu, mitte mihi. Non habes, scio. sed nec syllogismum alium formauit usq; iam, nisi cum eos struc-re docuit: tuncque non ex significantibus terminis, sed ex elementis A, B, C, idque dif-ficulter adhuc. Quod si significantibus usus fuisset, nunquam peregisset opus. Ad quid ergo deseruiunt hi? Quid in his docendis tantum laborauit? Quid post eum tantum laborant adhuc reliqui? In scribendo non utimur his, ne cipse. Nulla his unquam par-ta scientia, immo deperditæ multæ, turbatæq; sunt horum causa. In arguendo, & inter dis-putandum, simplici contenti consequentia, *Syll. gismissi nub-le argu. scie. scientia. multa rezero ratabil.* minus adhuc illis utimur: aliâs enim nun-quam disputatio finem haberet, semperque de reducendo syllogismo in modum, in fi-guram, conuertendo, infinitisq; aliis tricis-

Subtilitas eorum quae a quan- certandum esset: imo & stulti quidam ho-
do in modo. die id agunt, negantque quidquid in mo-
& figura situm non est: tanta horum est
stupiditas, scientiaeque huius syllogisticæ
magna negligentia. arguties utilitasque, ut rebus in totum ob-
 litis, ad umbras se conuertant. Vnde subit

Auerro. fru- mirati acutum aliâs Auerroum, postque
stra Aristot. o- cum plurimos, quæ Aristoteles laxo dixit
pera ad sylo- sermone, inutili, tantoque labore in syllo-
gismos reduc- gismos reducere conatum, eosque infalli-
re cœluisse, biles, certissimos & demonstratos esse v-
 bique ostendere voluisse, cum nihil minus
 sit, ut postea ostendemus. Contra vero non
 mirum est Augustinum Christianæ Eccle-
 siæ splendidiissimam facem omnes alias sci-
 tias suo marte sine præceptore didicisse,

Syllogistica de præter hanc syllogisticam. Aliæ enim in te-
ttina subtile bus fundantur, hæc vero segmentum subtile
inutilem, ne- est, nulliusque usus, imo plurimi documen-
tiuumque fi- ti: ut quæ homines à rerum contemplatio-
 ne reuocet, in sequē derineat, quod melius
 in discursu operum nostrorum videbis. Hoc
 vero multum differt ab eo quod isti dicunt,
 modum scilicet sciendi esse, principiumque
 sine quo scientia non sit. Qui verum qai-
 dem, sed inscienter dicunt. Eorum enim
 scientia hæc est, nil aliud sciunt quam syllo-
 gismum ex nihilo struere, scilicet ex A, B, C:
 si autem ex aliquo instruendus esset, obmu-
 tescerent, ut qui nec minimam intelligant

propo-

propositionē. sed iterum ad nos. Quid ergo? qui docet domū struere, ipse nec struxit vnuquā, nec scit, neceius discipuli? cur credā sic struendā? Quod si nulla demonstratio, nulla ergo scientia. Quin & illud falsum, Demonstrationis habitū scientificū patit. Nam ab ignaro, apto tamen scire, scientia prodit, solum ostendente demonstratione ī scīentā: hoc n. vel verbū ipsum demonstrationis ostēdit. Quinimo nec minimā vnuquā rem, aut propositionē intellexi ego ab Aristot. alīsq;: sed illorum dictis commotus ad quālibet rem contemplandam me accīnxī, illorumque contradictionibus & difficultatibus perspetuis, ne ego iisdem inuoluerer, iis dimissis ad res configi, inde iudicium petiturus: idque mihi fuit Aristoteles, quod Timotheus p̄eli quis cantoribus fuisse idem Aristoteles ait: *Metap. 2.* quod scil. nisi talis extitisset Aristoteles, Plato, & alii, forsū non ego talis extitissim. Vnde quā stulti sint qui ab authoribus totam, solamque scientiam querunt nil in rebus considerantes, facile est videre. Non ergo qui mihi rem aliquam videndā digito indicat, visionem in me patit, sed potentiam visuam excitat, vt in actum reducatur. Unde & illud mihi stultum admodum videtur quod quidam aſtruunt, Demonstrationem ex æternis & ituiolabilibus necessario concludere & cogere; cum forsū talia nulla fari oib. siro finit.

*Falsum est Bei-
monstrationē
scientiam pa-
rare.*

*Scientiam pā-
rit & concipit
idem intel-
lektus, Demon-
stratio bunc
soluta exiungit.*

*In p̄ie ag-
qui solam ut
author bus fei-
ctissim p̄sūt.*

*Stultum est af-
ferere Demo-
strationem ex
æternis ne ef-
fici oib. siro*

*Vera scientia
libera est. & à
liberamente.*

*Syllogistici re
centiores me-
tus cerdones
effant.*

*Syllogismus in
Cæsare & a.
lta. labryn-
tho.*

*Pessime habi-
tum multa
resonans.*

sint, aut si quæ sunt, nobis omnino incognita ut talia sunt, qui tum maxime corruptibles, paruoque admodum tempore violabiles multum simus. Quare contra vera scientia, si quæ esset, libera esset, & à liberamente: quæ si ex se non percipiat rem ipsam, nullis coacta Demōstrationibus percipiet. Con- gunt hæ proinde ignaros, quibus sola fides sufficit. Cur igitur ex Aristotele plures hinc inde ignarè colligis propositiones, ex quibus tandem syllogismum Barbarum construis, qui nec earum vnam intelligas? Considererem tibi melius, mitte Philosophiam, ad

eam enim omnino ineptus es: at optimus fores architectus, aut tutor, aut si velis cerdo, qui ligna, lapides, pannos, & coria in figuram, non Barbaram ut tu, sed politam componunt, non quærentes quid lignum, lapis, pannus, aut corium sit, sed quomodo ex his domum, vestem, aut calceos Cæsari effingint, quemadmodum tu Cæsarea vtens potestate labirynthum struis, quo & te & miserost tibi similes illaquees, quibus deest rationis filum, sed nec tu aliquid scis: alios tamen docere prædictas: Nè ego, tibi tamen illud persuadere conor. Vnde cum tu illa nescias, ne hoc poteris percipere: Ne ego, cum omnia nesciam, tibi hoc demonstrare. Igitur nil scimus. Id adhuc ostendo. Insegnor definitionem scientiæ. Habitum explicant

plicant multorum conclusionum conge-
tiem. Mirum quomodo res omnino dimit-
tentes semper ad figmenta sua reuertantur,
similes catæ *Æsopicæ* in virginem mutatæ,
quæ tamen post mutatam formâ etiamnum mures insebat. Verum quidem his sci-
tia talis est: nil enim aliud sciunt præter mul-
tas conclusiones, res nullas. Quis vñquam visionem per speciem congeriem defini-
uit? Scientia autem nil aliud est, quam inter-
na visio. *Quod si scientia conclusionum cō-*
geries est, liber hic scientiam multam habet.
Proterius es: dices fortasse habere scientiam scriptam, iuxta illud, quod aliis est terminus vocalis, aliis scriptus, aliis mentalis.
Non intelligo. Concedo tamen. Quid sequitur? Nec te, nec me aliquid scire. Probat id *Æsopus*, qui inter Grammaticum & Rhetorem conseruosvenalis positus, vltimus interrogatus quid sciret, respondit: Nihil.
Quomodo hoc? Quia inquit, Grammaticus & Rhetor nil mihi sciendum reliquerunt: (hi enim antea interrogati quid sci-
ent, responderant, omnia) sic nunc liber hic multa scit perte, aliis item plura, & omnes alii similiter: ergo nil nobis relinquitur sciendum. Pergo. si dixissent, plurimum rerū congeriem in mente, fortasse melius: non ta-
men omnino verum. Vnius enim rei solum *Vnius cuiusque rei per se scien-*
tia est.

per

per se solum est scientia, nec plurium simul
quemadmodum & vnius solum cuiusque
obiecti visio vna: nec enim duo simul li-
cet perfecte respicere, sic nec duo simul per-
fecte intelligere, sed aliud post aliud. Vnde
& illud,

*Quomodo Phi-
losophia una
scientia dea-
tur.*

Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

Quemadmodum autem omnes homines

* *Scientia non* specie, aut melius, nomine sunt vnius homo,
est multarum sic visio vna dicitur, etiam si plurium rerū sit,
rerum cum & plures numero visiones: sic Philosophia
tus in mente. vna scientia dicitur, etiam si plurium rerum
Non qui *plura* memoria teneat contemplatio, quarum cuilibet propria cō-
doctus est, sed templatio, & scientia cuiuslibet post con-
qui intelligit. templationem vna est. * Nec id etiam verū

* *Vna scientia* est, multarum rerum cumulum in mente
toti sufficit orbi, totus hic est scientiam esse: quod quidam inepit cogitat,
illis suis. eos doctos proferentes qui plura viderint,

*Omnia incom-
prehensibilia* scientia, tum in diuersis. Quum potius qai
dicebant Aca- omnia amplecti vult, omnia perdit. sufficit
demici, Pyrrho enim * vna scientia toti orbi, nec tamen to-
nici, Xenophha- tus hic ei sufficit. Mihi vel minimamundi
nes, vide La- rest totius vitæ contemplationi sat superque
eri. lib. 9. *Plu-* posse. Quomodo igitur tot scire vnius homo
arch in Lu- valeat? Imo, crede in hi, multi sunt vocati;
et contra pauci vero electi. in te ipso experire, rem a-
Celotem. liquam contemplare, vermein si velis, eius
animam: Nil captare possis. * Fateor quidem

* *Qua sciri de
bene, in mente
esse debent per
spiciem salie-* hæc

hæc in mente necessario esse debere, ut quis
 ea sciat: non tamen id scientia est, sed me-
 moria: quemadmodum nec congeries spe-
 cierum in oculo visio est, (si ita visio fiat)
 quamvis hæc sine illis fieri non possit. Vide-
 mus namq; eos qui aliquid fixe imaginatur,
 quicquid se sensibus offerat, nil tamen sen-
 tire, quamvis tunc & oculis & auribus spe-
 cera imprimantur. Hac eadem ratione illi
 omnia in omnibus esse assertebant. Quomo-
 do enim, dicunt, cognoscemus ea quæ ex-
 tta nos sunt? ergo in nobis omnia etat, euol-
 uendo tamen inuenimus, & hoc scire. At
 falluntur nimium. Primo quod assentantur
 nobis asinum esse, (forsan in illis est) leo-
 nem, & reliqua. Qui enim id fieri potest, ut
 ego sum in leone, & leo in me? Chymeram fin-
 gis. Atque o utinam probarent nos aliquid
 scire: tunc enim concederemus illis conse-
 quentiam: scil. Nil sciri potest quin sit in no-
 bis. Omnia sciuntur. ergo omnia sunt in no-
 bis. Nunc autem maior dubia est: falsa minor.
 Quomodo ergo concludes? Deinde male Non sufficit
 arguant, si sufficere putant, ut sciamus, ea ad sciendum
 quæ sciuntur in nobis esse. Quamvis u. id ut scienda in
 forsan conduceret, si fieri posset, non tamen inde colligitur in nobis omnia esse, imo
 contrarium: cum sane in nobis corpus, anima,
 intellectus, facultates, imagines, pluraq; alia sunt qua non
 fiat, quæ tñ neutiquā perfecte cognoscim⁹. cognoscimus
 sed

vñ sio non est
 congeries specie-
 rum in oculis

False opinio,
 Omnia in o-
 mnibus, unde
 originem du-
 xit.

Confutatio 5.
 insufficiens.

Non sufficit
 ut scienda in
 nobis fiat.

Pura in nobis
 sunt qua non
 fiat, cognoscimus

sed

sed hanc quæstionem, an scilicet omnia ita nobis sint, in libris Naturæ ex professo tractabimus: nunc sufficiat tetigisse quæ ad proposita tractationem conducunt. Nō igitur in nobis existentes vel res, vel terū imaginēs scientiam efficiunt, aut scientia sunt: sed

*Male scientia
habentus dici-
tur.*

memoria ab his impletur, quas inde mens contemplatur. Hinc etiam illud efficio, pessime scientiam habitum vocari. Hic enim qualitas est difficulter mobilis: Scientia qua-

*Scientia mēn.
tu. actio sim-
plex.* litas non est: nisi visionem qualitatem dice-

re vclis: potius mentis actio simplex, quæ vel primo intuitu perfecta esse potest, nec amplius manet quam à mente fit: quemadmodum nec visio. Cuius contemplationis cognitionisq;, quæ à mente fit, imago memoriæ mandata in ea retinetur: quæ si bene fixa sit, habitus dicetur: sin minus, dispositio. Hæc vero memoriæ tunc propria erunt, nō scientiæ. si retulerit postea, memorari dicetur scita, non scite: nisi cù illa contéplatur:

*Quomodo quis
multa narrās,
multa scire di-
catur.* quemadmodum qui visa recitat, non videt. Multa tamen scire dicitur, qui sic scita memoria tenet, q; ea omnia & sciuerit antea, & scire possit cum volet: nam vel minimo iectu ea respiciendo intelligit: quia iam antea intellexit. Vnde liquet habitum plurium rerum in memoria non dici scientiam, nisi eç-

*Plato in Mono-
me, Scire nostrū
recordari esse
dicitur.* dem antea ab intellectu fuerint cognitæ. sed & alius scire nostrum (mirum) nil aliud esse quam

quam recordari dicebat: Animam scilicet nostram ante nos omnia scire, in nobis omnia obliuisci, dum in corpus mergitur, pauloq; post quasi ab occasu expergefactam reminisci. Sed parat aliâs doctissimus vir, leue admodum figmentum, hoc est, nec experientia; nec ratione confirmatum: sicuti & plurima alia quæ de anima somniauit, vt in tractatu de Anima ostendemus. Hunc autem errorem Aristoteles sâpe confutauit.

i Posterior. qd
in Metaphys.

Cuius rationibus relictis, vt quæ à quolibet *us*, *et lib.*, dæ legi in eo possunt, nos quod ad rem nostram *Anima*. attinet eundem exâminemus. Si dixisset ille se, vidisse animam suam antequam imingeretur in corpus suum omnia scientem, forsitan credidisset: tuncque non homo; sed larua, aut phantasma esset. Sanè quæ ante me fuerint nescio: quod video vix credo: quomodo ergo somnia tua credam? Dic, Aut antequam anima ingredetur corpus, sciebat, aut non. Non dices hoc. Tunc, Aut scientia illa animæ recordatio solum erat, aut non. si erat: ergo ab alia anima quæ in ea erat, quæque antequam in ea esset sciebat omnia. Et de hac iterum, scire suum recordarne est? In infinitum te duco. si non per aliam recordatur animam, sed per se ipsam. ergo oblita fuerat antea. Quare? Et si oblita fuerat, antequâ hoc accideret, an scire suum recordari adhuc erat? Iterum in infinitum. Si

Confutatio
sintensia. Pla-

tio de scientia

scire animæ nō erat recordari, eadē immersa in corpus an amittit scire illud? si non amittit, ergo scit ut antea. At antea perte sci-
re suum non erat recordari. Quod si per im-
mersionē in corpus, ut dicis, quasi noui do-
miciili commercio attonita per tempus ma-
neat sui immemor, recordabitur quidē po-
stea eorū quæ oblita fuerat, non tamen sciet
denuo: quemadmodum & nos eorum quæ
antea sciebamus oblieti, tandem recordamur:
non tamen hæc recordatio scire est. Si vero
amittit, non postea recordabitur. Eorum n.
recordamur quæ in memoria quidem aut
imaginatione adhuc sunt, non tamen cogi-
tationi sese offerunt: vnde occasione aliqua
excitata aut similis rei, aut alterius per cose-
quentias in phantasiam exeunt, cum recor-
datione tamen, quod antea ibidem essent.

Quod si omnino eraſa fuissent, nō recorda-

Vide Galen. tio esset, sed noua impressio: quæadmodum
lib. de diffe. iis accidit, qui ob morbum vel nominis pro-

symptoma. Et prii obliuionem incurrint perfectam: quo

2. de caus. sym. ptoma. ex Thuc poltea si discere contingat, non dices recor-

cididu testimo dari: omnimoda. n. contra obliuionem teneri

nio. Et Plini. vel ipsum vulgus dicit, subindeq; denuo ac si

lib. 7. c. 24. pueri essent instruendos: ipsiq; negant se un-

Valeri. quā antea illa quæ docētur sciuisse. Non igi-

turn scire recordari est. Præterea quoties re-

cordamur, dicimus, hoc sāne antea oblitus

fueram, memini enim nunc sic, aut sic actum

fuisse.

fuisse. Quod si id animæ contingere ut recordaretur solum, diceret et puer cum doceatur, & ego hec sciebam antea, nunc memini. Quis autem hoc dicit? Item si anima antequam in corpus demersa esset sciebat, postea eadem sciet, non homo. Dicere autem anima scire an non ineptum? Denique rem dilucidiorē efficiamus, de nomine enim quæstio est. Aut scire & recordari idem significant, aut non. Idem non. Cur enim uno pro alio indifferenter nos velimur? Quin & canes et recordari non dubito: unum enim non dum percussi de industria, qui quoties postea me videt adlatrat mihi, ictuum sane memor. At canes scire quis dicet? Forsan non *Liber de M.* vis recordari canes propter Aristotelem. At *mor. & remiss.* de hoc postea. Recordantur saltem foeminae & pueri, nihil tamen sciunt. Imo recordantur quidē omnes, nil tamē scimus. Quod si idē non significant, cur pro eodem sumpsit? si aliquod eorū superius est ad aliud, cur non aliquam adiecit differentiam, quæ illud restringeret? Homo enim animal est, sed non solum, quia etiam equus: quare huic quadupes addimus, illi bipes. Non igitur significant idem: ergo diuersæ res sunt scire & memorari. De hoc nil nunc ad aliud. Quid adhuc scire est? Rem per causas cognoscere, aiut. Nec adhuc omnino bene: obscura definitio. sequitur. n. statim quæstio de causis dif-

*Ineptum dicitur
re animam scire.*

*Arist. I. Postea
rio. I. Physico:
2. Metaph. &
passim alibi:
& post eum o-*

Huius definitionis impugnatio.

ficiolor prima. An omnes causas oportet cognoscere ad cognoscendā rem? Efficientem minime: quid nō ad mei cognitionē confert pater meus? Quid ēt finis? Deinde, si causatū perfecte cognoscere velis, & causas ēt perfecte cognoscas oportet. Quid sequitur? nil sciri, si efficientis, & finalis causæ perfectam cognitionē habere velis. Ostēdo. Ad cognitionē mei perfectam patrem meum perfecte cognoscere oportet: ad hunc cognoscendū, patē eius antea cognoscas necesse est: post hunc aliutū, & in infinitū. De aliis rebus itē. De finali idē. Dices te non considerare particularia, quæ sub scientiam non cadunt, sed vniuersalia, hominem, equum, &c. Verum quidem, & id antea dicebam: scientia tua nō est de vero homine, sed de eo, quem tu tibi fingis: proinde nil scis. Esto, considera tuum illum fictum hominem: non illum scies, nisi eius causas cognoueris. An non efficientem habet? non negabis. Hanc iterum si scire velis, eius efficientem cogita. Non finē facies, nec proinde scies quid tu⁹ ille homo sit: nec quid ver⁹ esset sciebas: ergo nil scis. Forsan recurras ad Deū opt. max. primam omnium causam, omniūq; finem ultimū: ibi q; stāndū dices, nec in infinitū eundum. De hoc pō stea. sed nūc volo. Quid inde? Nil scis. Fugis infinitū, & incidis in infinitū, immensam, incomprehensibile, indicibile, inintelligibile.

An

An h̄ic sciri pōt? Minime. At omniū causa est perte. Ergo ad effectuū cognitionē eius cognitio necessaria est ex definitione tua. Ergo nil scis. Si efficientē, & finalē ad rei cognitionē non arbitraris necessarias, cur non distinxisti in definitione tua? ego enim omnes intelligebam cum absolute protulisti, Rem per causas cognoscere. Sed & alibi ille oēs comprehendit & numerat, efficientē, materialē, formalem, & finalē, cum dixerit, tūc rē nos cognoscere putare, cum eius prima causa m̄ teneamus. At do tibi (quāuis dari nec debeat, nec licite possit) efficientē & finalē non necessarias esse, super sunt duæ, materialis, & formalis, quas credo intelligis cognoscendas esse. sed istud minus. Si formam scire velis, per causas ipsius scias oportet, ex definitione tua. Non per efficientem & finalē, vt antea. Ergo per materialē & formalē. At nō habet. Non igitur scies: Quod si hāc nō scias, nec id cui⁹ forma est scies; ignoratis n. partibus, ignoratur totū. De materia idem dicā, quæ adhuc simpliciore est, minusq; Ens, & cuius forsitan nulla est causa, saltē efficiens, materialis, & formalis secundum Aristotelem. De finali enim dubitari possit. Quid dicas? sufficit quæcumque causarum cognition ad rei scientiam habendam, licet non sit perfecta. Fabulæ sunt, Impossibile est totū perfecte cognoscere, quin partes perfecte co-

Arist. l. i. Metaph. 3.

In Physic. & Metaph.

gnoscas. Quod si id ēt dederim: quæro an formæ & materię scientia habeti possit? Cōcedes, vt qui omnia scire te profitearis. Iterum, an per causas? si non: ergo definitio tua nulla. si sic: de illis causis repeto an sciri possint? Non minus quam illa, imo magis: simpliciora. n. per te notiora natura sunt, proindeq; ex se scibilia magis. An per causas? In infinitum. Nulla ergo definitio. Imo & nil scis ex iisdem rationibus. Atq; obiecit ille quidē aliās hoc ipsum sibi, *Si scientia vere solum illa est, quæ per demonstrationem habetur, principia autem prima demonstrari non possunt, non horum erit scientia, nullaq; proinde scientia erit.* sed non satisfecit, dicens, non omnem scientiam esse

*Aristot. non
satū facit sua
obiectionē.*

demonstratiā, sed eorum quæ mediis vacat indemonstrabilē esse. Nam inde sequitur nō simpliciter prolatum illud, *Scire est rem per causas cognoscere, verum esse: & illud, Scientia est habitus acquisitus per demonstratio-*

I. Physicor. v. 3. nem: si aliqua est quæ per demonstrationem non habetur. Melius autem dixerat alibi, excusariq; poterat, si semper eodem modo loquutus fuisset, perfecteque aliquando scientiam explicuisset. Nunc autem cum v-

• bique vagus, confusus, & inconstans sit, excusationi locum præcludit. Dixerat porto, *Rerum quarum sunt principia, cause, & clementia, positio Dialo.* scientiam ab horum cognitione pendere. Quod ridiculum est quomodo exponant eius se-

qua-

quaces. ad verba enim & syllogismos res deflectentes (antiquo obsopiti errore in eo- que putrescentes) principia interpretantur, scientiae cuiusque primas, notasque, & sup- positas propositiones: quas ipsi etiam prin- cipia & dignitates vocant: causas explicant medias propositiones, quae inter illa fiunt & rem probandam: elemēta vero, subiectum, prædicatum, copulam, medium, maiorem extremitatem, minoremque. An non subti- le commentum hoc est? an potius delirium? sic eorum princeps fallitur modicum. Illi non eum percipientes nec sequentes, adhuc magis: quo usque tandem in tot vanitates prolabuntur, sensim à veritate deficiendo, sed ad illum redeamus. Non excusari po- primorū prin-
cipiorum scien-
tia non differe
at scientia alia
rum rerum. test. superius dicebat primorum principio- ram scientiam esse, sed indemonstrabilem. Alibi primorum principiorum cognitionē intellectum, non scientiam vocat: male ta- men. Horum enim, sicut & aliorum, si habe- scientia non
differt ab intel-
lectu, aut in-
tellectione. retur, perfecta scientia esset. Nunc autem cum horum non habeatur, nec eorum et- iam habetur quorū hæc principia sunt. Vn- de sequitur nihil sciri. Deinde quid scientia Scientia una
est, nō duplex. aliud est, quā intellectus rei? tunc n. scire ali- quid dicim⁹, cū id intelligimus. Sed nec verū Duplex tamen
scendi modus. est duplē esse sciētiam. vna. n. & simplex esset, si quæ esset, sicut & vna visio. duplex tñ habēndi modus; vnum simplex, cū simpli-

çem rem cognoscere mus, vt materiam, formam, & spiritum, si velis: alius compositus, yrta dicam, cum compositam rem, quam prius explicare oportet, & singulas partes cognoscere, tum deum totum. Ultimum autem hunc modum semper præcedit primus: non tamen hunc semper sequitur ille. In his autem omnibus Demonstratio nil deseruit aliud, quā forsitan ostendere rem sciendam. Sed iam satis: plura enim diximus, quā nihil scienti conuenire videbatur. At non præter rationem dicta hæc sunt. Hucusque enim aliorum ignorantiam, iuxta scientiæ definitionem, cognitionemque subinde ostendi: nunc meam proferam, ne solus ego scire aliquid videar. Ex quo videre poteris quam inscientes scimus. Quæ enim huic sq; à pluribus recepta fuere, mihi falsa videntur, vt iam ostendi: quæ deinceps dicam, vera. Forsitan contrarium iudicabis tu, & fortassis verum erit hoc: vnde sequitur confirmatio propositi, Nil sciri. Iam igitur quid sciresit videamus, vt inde an aliquid sciatur magis manifestum euadat. SCIENTIA EST REI P E R F E C T A C O G N I T I O. Ecce facilem, veram tamen nominis explicationem. si queras genus & differentiam, non dabò: verba enim hæc sunt definito magis obscura. Quid cognitione? Sane nescirem explicate alter-

Scientia diffinitoria nostra.

yer: & si aliter hanc definirem, de hac iterum definitione idem quætere posses, & eius partibus. Sic nunquam finis, perpetua non-minum dubitatio. Quaratione scientiae nostræ tum infinitæ, tum omnino dubiæ sunt; conantibus nobis rerum Naturas demonstrare verbis, rursus hæc aliis: quod tum difficile, tum impossibile est. Nil scimus. Alicubi standum dicis in quæstionibus. Verum, quia aliud non possumus. Sed nescio quid sit cognitio, defini mihi. Dicerem rei comprehensionem, perspectionem, intellectionem, & si quid aliud est, quod idem significet. Si de hoc adhuc dubites, tacebo: sed petam à te aliud. si dederis, de tuo dubitabo: sicque perpetua laboramus ignorantia. Quid supereft: Extremum remedium: tu tibi ipse cogita. Cogitasti, menteque forsitan cognitionem apprehendisti: sed nil minus. Ego etiam mihi comprehendisse videor. Quid inde? Dum de cognitione postea tecum loquor, qualem comprehendendi, tales suppono: tu contra qualem tu Hoc ego asserto eam esse: tu contra illud. Quis componet item? qui nouit quid ipsa vere sit. Quis ille est? Nullus. Quisque sibi doctissimus videatur: mihi omnes ignorari. Forsitan solus ego sumus. ignarus sum: sed id saltem scire vellem. non possum. Quid igitur dicam deinceps quod ignorantie suspicione vacet? Nihil. Cur ergo

*Pertinax ne
minum dñe-
bitatio.*

Cognitio quid,

*O: exso. dif-
fensi. num
in opiniunib.*

*Omnes ignari
sumus.*

scribo? Quid ego scio. Cū stultis stultus eris: homo sum: quid faciam? perinde est. Reuer-
tor. Nihil scimus. suppone nominis (sciētiæ)
explicationem à me traditam, ut oratio pro-
cedat: hincque colligamus nihil sciri: sup-
ponere enim non est scire, sed fingere: qua-
re ex suppositis fictiones prodibunt, non
scientia. Vide quò nos duxerit oratio iam,
Omnis scientia fictio est. Patet. scientia per
demonstrationem habetur. Hæc definitio-
nem supponit: non possunt enim probari
definitiones, sed debent credi: ergo demon-
stratio ex suppositis scientiam suppositiam
producet, non firmam & certam. Hæc omnia
ex te concludunt. Deinde, in omni
scientia per te supponenda principia sunt,
nec de his disputare illi conuenit. ergo quæ
sequuntur ex his supposita erunt, non scita.
Quid miseriū? ut sciamus, ignorare oportet.

*Supponere est
qua ignor-
mus admitte-
re. Ignarorum
excusatio.*

Quid enim supponere aliud est, quam quæ
nescimus admittere? Nonne melius esset
principia priùs scire? Nego tibi artis tuæ
principia: proba. Non est arguendum con-
tra negantes principia, inquis. Nescis pro-
bare. Ignarus es, non sciens. At expectat ad
superiorem seu communem scientiam alia-

*Qui ignorat
principia igno-
rat & rem.* rum probare principia. Ille igitur forsitan
omnia sciet qui communem hanc scientiam
habet: tu nihil. Qui enim ignorat principia,
ignorat & rem. sed quid, cōmutis illa scien-
tia

tia est? Mirum quomodo sibi officia partiantur artifices isti, limitibus se separant, quemadmodum stultum vulgus sibi tellurem adaptat partiturque. Quin potius imperium *Scientiarum Imperium.*
 scientiarum struxere: quarum regina supreniusque iudex scientia communis est: ad quam supremæ deferuntur lites. hæc leges *Scientia communis Regina.*
 cæteris dat, quas ratas accipere oportet: nec aliarum alicui in huius messem manum immittere licet impunè, nec inter se sibi. sic *Vana contenta* vita litigant de subiecto scientiæ cuiusq; *Dialecticorum.*
 nec est qui hanc litem (potius ignorantiam) dirimat. Hinc si quis de astris in Physica agat, aut in quantum Physicus, aut in quantum Astrologus, inquiunt, hoc facit: & aliis, hoc ab Arithmeticò mutuatur: sed & aliis à Mathematico furatur illud. Quid hoc? *Dialectici pueris similes.*
 An non puerorum fabulæ? hi enim in communiloco, platea, foro, vel campo, hortos straunt, tegulis cancellant, & quisque alteri sui hortuli aditum interdicit. Video *Causa diuinitatis.* quid hoc. cùm omnia quisque amplecti non posset: hic sibi partem hanc elegit, ille *scionis scierat.*
 alias discerpit. Hinc nihil scitur. Cùm enim omnia quæ hoc in orbis sunt, in unius *Omnia in uno.* compositionem conspirent: nec hæc sine illis *orbis compositionem.* stare possunt, nec hæc cum illis conseruari: quodque priuatum gerit munus, diversumque ab alio: omnia tamen ad unum conseruantur: hæc causant illa, hæc ab illis fiunt.

*Ignorata una
re, g. oran. ur
& rel. qua.*

*Perum scire,
primùm natu-
ram rei nosse,
deinde acci-
de tia.*

*Demonstratio
syllogismus
scientius
no. 4.
6. Met. ph.*

*Nil sciunt qui
demonstratio-
nibus siunt.*

*Res forsan
infinita.*

fiant. Indicibilis omnium concatenatio. Nil ergo mirum si ignorato uno, ignorantur & reliqua. Cuius causa fit, ut qui de astris agit, eorum motus & causas motuum consideras, quid astrum sit, quid motus à Physico accipiat quasi probatum : deinde motus solum contempletur varietatem multitudinemq;. De reliquis eodem modo. At hoc scire non est. Verum enim scire est, rei naturā primū cognosse, secundo loco accidentia, vbi accidentia res habet. Ex quo sequitur demonstrationem syllogismum scientificum non esse, immo nihil esse, ut quæ solum accidentes inesse demonstraret secundum te, mihi enim tantum abest ut aliquid demonstret, ut potius abscondat, nihilq; aliud agat quam turbare ingenium) rei verò definitionem supponat. Nihil ergo sciunt quicumq; demonstrationibus fidunt, ab eisque scientiam expectant: qui etiam has damnant, nihil pertere: & ut modò probabo. Ergo nil scimus omnes. In scientia igitur, si definitionem admittas meam, tria sunt, res scienda, cognitio, & perfectum : quorum quodlibet sigillatim nobis expendendum erit, ut inde colligamus nihil sciri. Res primum quod sunt? forsan infinitæ, non solum in individuis, sed in speciebus. Negabis infinitas. At non probabis finitas: nec enim vel minimam earum partem numerare potuisti: ego yix hominem & equum,

& equum, & canem noni. Ergo de hoc iam nil scimus. Nam nec tu finem omnium rerum vidisti, finitas tamen afferis: nec ego earum infinitatem vidi: infinitas tamen esse coniector. Quid certius? vides tu: mihi nihil. sed quid infinitas ad rei unius cognitio-
 nem, dices, impedire potes? Multum per te: principia enim cognoscere oportet ad co-
 gnoscendam rem: forsitan materiam & for-
 main: at in infinito infinitæ materiæ forsitan sunt distinæ specie: (quanquam tu mate-
 riem specie ab aliquo distinguiri nolis, ut qui
 eam omni forma priues: de quo postea.) De infinitarum
 formis nullum dubium: at de infinito nulla scientia. sed dices, infinitarum etiam rerum
 eadem materia esse potest. Verum quidem:
 sed etiam potest non eadem esse, proindeq;
 multiplex. Aliæ enim res forsitan sunt à no-
 stis omnino diuersæ, quas nullus nostrum nonit. Quod verò potest & esse & non esse,
 dubium est quod eorum sit. Scientia autem
 de eo quod est, quodque alii esse non po-
 test, per te est. Nec necesse est infinitas esse
 res ut diuersa sit materia: nam & tibi qui fini-
 tas credis nondum constat, nec constabit
 • vñquam (possum tamen felli) an materia
 cœli eadem sit quæ horum inferiorum. Quin
 & an non spiritibus propriis est materia,
 quamuis simplices dicantur? sene. Afferis tu
 plura esse eos in genera, pluresque iubinde
 diffe-

*Infinitas rei
unito cogni-
tionem im-
pedis.*

*infinitarum
rerum eadem
potest esse ma-
teria: & potest
esse multiplex;*

*An cœli ma-
teria in eadem
sit quæ horum
inferiorum
non co-
stat.
spiritus sua
ist materia.*

*Accidentia
suam habent
materiam.*

*Non eadem
astrorum &
cœli materia
licet aliter
scaliger.*

*Formae in in-
finito sunt in-
finitæ.*

*Etsi finitæ sint
res, nil tam en-
tum scimus.*

*Res umbris
universalis.*

differentiæ. Ergo cohaerentia non in aliquo com-
muni: id per te materia est: differuntq; alio:
id forma. Accidentia vero nonne & illa ha-
bent materiam propriam? Tu vocas genus
eorum materiam i differentiam vero for-
matam. An astrorum eadem quæ cœli mate-
ria? non scis: videtur quod non. Ergo & prin-
cipia quæ, quotque sint ignoratur, quam-
uis finitæ sint res. Nec stabitur vñquam in
principiis: sed hominis principia sunt ele-
menta: horum, materia hæc & forma hæc:
huius materiæ & huius formæ alia simpli-
ciora: leonis, asini, vrisi itidei: sic in infinitum.
Atq; de formis nil dubium, quod in in-
finito erūt infinitæ. At principia præcogno-
scere oportet. Dices elementa non esse prin-
cipia, de quo postea. Imo nulla erunt prin-
cipia. Infiniti enim principium nullum est.
sed sint finitæ res: nil scies magis. Nec enim
primum nosti principium omnium necessa-
riissimum: quare nec & reliqua, quæ ab eo
detrinuantur. Nil ergo scimus. Deinde in re-
bus aliæ à se, ex se, in se, per se, & propter se
tantum sunt, (liceat nobis italoqui) qualem
dicunt primam causam Philosophi nostri
Deum: aliæ omnes ab hoc, non à se, non ex
se, non in se, non per se, non sibi solis, nec
propter se: sed aliæ ab aliis, ex aliis aliæ, aliæ
in aliis, aliæ propter alias. At vtrasq; res co-
gnoscere oportet. Deum autem quis perfec-
tus

Et nouit? Non videbit me homo & viuet. *Denit nemo nouit*
 Proinde solum licuit Moysi videre eum per posteriora, id est, per opera sua. Vnde ille, *Exod. 33.* inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intelle- *Paul. Rom. 1.*
 Cta conspiciuntur. Tum & illud nosse oportet, scilicet quæ res quas causent, & quomo-
 do, ut sciamus quid perfecte. Talis autem *Omnium re-*
 concatenatio in rebus omnibus est, ut nulla *rum concen-*
 tatio sit, quin alterius ob sit aut pro sit: quin-
 imo & eadem pluribus & nocere, & itinare
 plures nata est. Ergo omnia cognoscere o- *Omnia cognos-*
 portet ad unius perfectam cognitionem: il- *cere oportet*
 lud autem quis potest? Nusquam vidi. Et *ad unius per-*
 ob hanc eandem rationem scientię alię aliis *cionem.*
 fauent, & vna ad alterius cognitionem con- *Scientia sibi*
 fert. Imo, quod magis est, vna sine aliis sciri. *Vna scientia*
 perfecte non potest: proindeque coguntur *sine aliis per-*
 alię ab aliis mutuari. Earum namque subie- *ficiēsciri ne-*
 cta sic etiam se habent, ut vnum ab alio mu- *quis.*
 tuo dependeat, & aliud etiam mutuo aliud
 efficiat. Vnde sequitur rursus nil sciri. *Quis Exemplum*
 enim omnes nouit scientias? Subiiciam *conn. xicus*
 breue aliquod exemplum, ne hæc impro- *rerum.*
 bata maneant. De hominē sufficiet. Hic ba- *Exempla am-*
 siliscum odit & fertur enim eum hominis sa-
 lua iejuni interfici: basiliscus hominem &
 mustellam, quæ eum sola dicitur perime-
 re: mustella basiliscum & murem: mus
 mustellam & catum: catus murem & ca-
 nem: canis catum & leporalem: lepus
 canem

tanem & viuerram: Atque satis hæc sint de antipathia. Homo item non quocunq; vescitur cibo, delestaturque: sed boue, ariete, &c. Hæc non quoçunque oblato, sed feno, auena, palea: hæc iterum non quacumque terra, sed hac vel illa: hæc rursus terra non omnina producit, sed hæc vel illa: ad quod plurimùm confert hoc vel illud cœlum. Hæc de sympathia. Quomodo hæc omnia fiunt? Cuiuslibet horum naturam oportet nosse priùs quam hominem probè noscas. Homo item quia nutritur, crescit, viuit, generat, corrupitur, ratiocinatur, statim querendū est de anima, & eius facultatibus. Huius ratione, de plantis, qua anima viuant: de animalibus: de inanimatis. Contrariorum enim eadem est scientia. Generatio autem & corruptio à quo fiunt? à qualitatibus contrariis: statim de his, de elementis, de superioribus corporibus: nam Sol & homo generant hominem: de introductione animæ, de introductione formarum, de actione & passione, de qualitate, de quantitate, de situ, de relatione: quia sedet, quia generat, quia calescit. Illud rursus quia in quiete fit: istud in instanti: hoc in tempore: videndum quid tempus. Statim de cœlis & eorum motibus: tempus enim est, ait ille, (licet male, ut suo loco videbimus) numerus motus secundum prius & posterius: Quia mouetur motu recto & deorsim:

*Exempla sym-
pathia.*

*Mala Arift:
4. Phys. Tim-
pus d finit,
numerum
mouit &c.*

deorsum: illico quid sursum , deorsum: de centro mundi, de polis, partibus eius. Quia videt , & hoc media luce : statim de coloribus, de spiritibus , & speciebus , de luce , & luminoso: de Sole, astrisq;. Quia corpus est, & est in loco : de corpore , de substantia, de loco, de vacuo. Quia locus finitus dicitur: de finito & infinito. Quia generat & genetatur: statim de causis omnibus usque ad primam. Quia ratiocinatur , de anima intellec-
tiva & eius facultatibus , de scientia & de scibili , de prudentia & reliquis habitibus, ut vocant. Quia interficit: quia nunquam contentus vult: quia pro patria vitam mortis exponit : quia subleuat ægros & egentes: de bono, & malo : de ultimo & summo bono: de virtute , & vicio : de animi immortalitate. Quodcumque autem horum secum ducit omnes alias res , quas prosequi fastidiosum esset. Idem dicas de quacumque minima re. Id exemplo familiarissimo com- *Exemplum ab horologio.*

D defe-

defectionemque: Solis item per Zodiacum discursum perfectum eodem quo in cœlo sit tenore, (quæ omnia & plura alia nos iis portatili horologio secundum verum astrorum cursum ostendi vidimus) sane rem difficultiorem efficies, nec vel minimam earum rerum quomodo fiat percipere poteris, quin totam fabricam ex integro soluas, examines, singulasq; partes & earū munus teneas.

*Exemplum
ab orbe vitreo
Archimedius.*

Id ipsum tibi representabit vitreus orbis admirabilis artificio ab eximio Archimede Syracusano constructus: in quo omnes sphærae, Planetæque eodem modo quo in vera hac machina, & mouebantur & conspiciebantur: flatu per canaliculos & ductus quosdam omnia symmetricè agente. An non oportebat, si quomodo id fieret nosse vellet aliquis, totam perfecte machinam, eiusque partes usque ad minutissimam cum muniis callere suis? Idem in nostro hoc orbe existendum est. Quid enim in eo inuenias quod non moueat & moueatur, mutet &

mutetur, aut unum aut utrumque patiatur? sed quanto plura in vero orbe & sunt & sunt quam in Syracusano vitreo, tanto difficultius est illum, quam hunc totum complecti: non tamen minus necessarium ei qui scire vult. Vide quo pertinetum sit. Una solum scientia est, aut esset si haberiposset, in natura rerum: non plures, qua omnes res perfecte

*Omnia in hoc
orbe mouent
aut mouuntur.*

*Vna tantum
scientia est.*

QVOD NIHIL SCITVR. 51

fæcte cognoscerentur : quando vna sine aliis omnibus perfecte cognosci non potest. Ex quas habemus vanitates sunt, rapsodiæ, fragmenta obseruationem, paucorum & male habitarum : reliqua imaginations, inuenta, fictions, opiniones. Vnde non inepte omnino dicebat ille, hominum sapientiam stultitiam esse apud Deum, sed *Hominum sapientia stulta tunc apud Deum.*

reuertamur vnde digressi eramus, hincque collige vnam esse omnium rerum scientiam, Quotiescumque enim de re aliqua incidit sermo, huius occasione de alia agendum, de alia iterum propter hanc, & tertio propter istam de alia. sic in infinitum iremus, nisi in medio cursu pedem retraheremus, & id non sine scientiæ detrimento. Vnde lex illa in scientiis consurgit, Non omnia in omnibus. videbant enim omnia ex omnibus sequi, ne tamen eorum scientia finem non haberet, limites statuere conati sunt, quos tamen seruare nequeunt : (quomodo enim limites seruabunt, quos natura non patitur ?) vnde eadem necesse est millies in eodem opere, & in diuersis repetere : quod facile ostenderemus in qualibet authore, *Arist. eadem pluribus in dicamentis, & locis repetit.* Nonne omnia quæ in prædicamentis, dixit ille eadem in Physicis, & *Galenus prolixus est ? Gal. prolixus in aliis passim ? Galenus autem noster quam prolixus est ? vix caput vnum inuenias in*

*Quare prolixus
beatur ne omnia in omnibus trans-
stentur.*

quo non legas : Et de his quamvis alibi fusiūs dixerimus, non nocebit si iterum breuiter quod ad propositum spectat repetamus: Vel, Hoc sufficit quod ad præsens institutum attinet, reliqua enim tali in lib. reperies : aut denique similem aliam dictio[n]em.

Quod manifeste ostendit, ad vnius rei cognitionem aliarum etiam cognitionem necessariā esse, quando & ad vnius productio[n]em, conseruationem, aut destructionem, omnium aliarum concursus necessarius est, vt in rerum examine fusiūs probabimus. Idem confirmant etiam qui disputationem de re aliqua suscipiunt : tantūm enim abest

~~q̄d~~, si hominem animal esse probare instaurant, id efficiant, vt contrā per medios syllogismos discurrentes ab uno in aliud, tandem deueniat vel ad cœlum, vel ad inferos, secundūm media quibus vtitur probans, & secundūm negata ab alio. Quod enim demonstrationis inuentor de eis tradit, per medias veniendum ad prima usque principia, ibique standum, fictio est: sicut & alia circa eandem rem dicta. Nec enim talia sunt

certa, numerata, atque ordinata media, per quæ liberè possimus procedere: neque principia in quibus animus quietus contentusq; sistere possit. Quod si tu talia aliqua habes, gratum facies, si mihi mittas. Expectasne adhuc ampliorem inscitiae nostræ probationem? Dabo. Vidisti iam difficultatem in speciebus.

Examen rerum, liber paulo post edendus.

Non possumus per demonstrationes certas ad prima principia pervenire.

ciebus. De indiuiduis autem fateris nullam *species nihil esse scientiam*, quia infinita sunt. At species sunt, aut im-
nil sunt, aut saltem imaginatio quædam: sola gina: so qua-
indiuidua sunt, sola hæc percipiuntur, de his
solum habenda scientia est, ex his captanda.
sin minus, ostende mihi in natura illa tua uni-
uersalia. Dabis in particularibus ipsis. Nil ta-
men in illis vniuersale video: omnia particu-
laria. In his autem quanta varietas cōspicitur? *Varietas mul-*
Mirum. Hic omnino fur; ille homicida; ille *ta in indi-*
non natus nisi ad Grammaticam; aliis scien-*vidus.*
tiis omnino ineptus: ab incunabulis hic cru-
delis & truculentus: nulla arte ille à vino
arceri potest: à Venere iste: à ludo hic: alter
aut viso, aut etiam olfacto fele animo lin- *De hoc Ma-*
quitur; ille pomum nunquam gustauit, nec *thiol Cōment.*
alium gustantem videre potest; alter car- *in lib. 6. Diſ.*
nem: alter caseum & aliis pisces; ex quibus *cap. 25.*
omnibus nos quosdam nouimus. Alius nu- *De hoc Fal.*
misinata, vitrum, pennas, lateres, lanam, o- *lop. lib. vte. de*
mnia denique vorat & coquit indifferenter; *re Anatom. &*
ille rosæ odore aut aspectu labitur in syn- *Amat. Lusit.*
copim; iste fœminas odit: hæc cicuta nutri- *Centur. 2.*
tur; hic diu noctuque stertit: ego saepius li- *Cur. 69. in*
brosiratus proieci, aufugi musæolum: at in *Schol.*
foro, in campo, nunquam nihil cogito, nec *De hoc Amat.*
vnquam minus solus, quam cum solus: nec *Lusit. Centu.*
minus otiosus, quam cum otiosus: mecum *2. Cura. 36.*
hostem habeo, non possum euadere: & ut *Anus Athē-*
ille ait, *meipsum rito fugitiuus ut erra, iam sociis* *nensis. Gal. 3.*
simpli.

D 3 quarens,

*Horat. 2. Ser.
mo. saty. 7.
Quidam ho-
mines viden-
tur irratio-
nales.*

*Quidam bru-
tar rationalia;
diceret. Gal. in
oratio. sua for-
ad art. &
Plutari. in
opus.
Vniuersale
falsum si par-
ticulare ali-
quod falsum.*

*Defectus in
corpo etiam
speciem vide-
sur immutare.
Stulta opinio.*

quarens, iam somno fallere curam. Frustrà: nam comes atrapremit, sequiturque fugacem. Denique sunt homines quidam, quos maxime dubites an rationales, an potius irrationalis vocare debeas. At contra bruta videre est, quæ maiore cum ratione rationalia dicere possis quam ex hominibus aliquos. Respondebis vnam hyrundinem non facere ver, nec vnum particulare destruere vniuersale. Ego contra contendo vniuersale falsum omnino esse, nisi omnia quæ sub eo continentur ita ut sunt & amplectatur, & affimet. Quomodo enim verum esset, dicere omuem hominem rationalem, si plures aut solus vnuus irrationalis sit? si dicas, in hoc homine defectum esse non in animo, sed in corpore eius instrumento, forsitan verum dices; sed pro me. Nec enim homo solus animus est, nec solum corpus, sed vtrumque simul: ergo altero defectuoso, defectuosus homo erit: quare nec simpliciter homo: corpus enim de essentia eius est, quemadmodum & animus, & non corpus simpliciter, sed tale corpus. Ex quo sequitur ridiculum esse querundam dictum, Animam scilicet hominis sub figura rotunda vel qualibet alia, quam ea qua omnes sumus, esse posse: illudque hominem fore. Qualem nescio an ipsi quandoque viderint. si viderunt, mihi fauent. Nam illum ciuidem

demonstratio cum nostris esse non crediderim : hominem tamen dicunt, & verum.

Quis scit? Nullus. si non viderunt, cur talem fingunt, qualem forsitan natura producere non potest? Quod si potest, quomodo æterna erit propositio illa, *Anima actus corporis gura, quam in physici organici, &c.* Hæc illorum scientia est. *Natura non potest hominem in alia producere si qua nunc est.*

Quin & illud absurdius multo est, Nullis scilicet existentibus hominibus verum esse dicete, *Homo est animal.* Impossibile enim supponunt ut falsum inferant. Nam si in *Absurda alia opinio.* philosophia loquaris, nunquam homines deerunt: quia mundus est æternus: si in fide,

an deerit esse Christus dominus? Vides quo- *Impossibili modo vrrinque impossibile est suppositum admisso plurima sequuntur inconvenientia.*

tuum. At nonne scis ex præceptore tuo, possibili posito in esse, nullum sequi inconueniens, impossibili autem admisso, pluri- ma? Sed esto, sit possibile: si homo non est, quomodo homo animal erit? Pro essentia

dicunt supponere verbum *Est* ibi, non pro existentia, solumque copulam esse. Proinde que propositionem illam æternam esse,

& in scientiis semper ita sumi: quin & ante creationem hominis veram fuisse propositionem illam: & in mente diuina omnes

Inepta responso. *Dialectic verba per-* fuisse rerum essentias. Hinc de Ente & Es- *sentia mira scribunt. Quid magis vanum? uertunt.*

sic verba à propria significatione detor-

quent & corruptunt, vt alius ipsorum sermo sit à paterno omnino diuersus, idem tamen. Cumque ad eos accedas vt aliquid discas, verborum, quibus antea vsus fueras, significaciones sic immutant, vt iam non res easdem & naturales designent, sed illas quas ipsi fixere, quò tu sciendi auidus, harumque nouarum rerum omnino ignarus eos de his subtiliter disputantes & differentes, qualesque sibi in insomniis apparueré, miro tamen artificio referentes, audias, mireris, colas, reuerearisque ac acutissimos naturæ scrutatores. Mirum quanta barbaries. Quid simplicius, quid clarius, quid magis vñitatum verbo hoc Est? De eo tamen quanta disputatio? Pueri Philosophis doctiores sunt, à quibus si quætas, an domi pater sit, respondent esse, si sit: si quæras an nequam sit, negant. Philosophus de nullo homine asserit esse animal. Nec illud absurdum minus est quod quidam astruere conantur, Philosophiam non alio idiomate doceri posse, quam vel Græco, vel Latino: quia, inquiunt, non sunt verba quibus vertere possis plurima quæ in illis linguis sunt, vt Aristotelis ἐντελέχεια, de quo hucusque frustra disputatur quomodo Latinè verti debet: apud Latinos Essentia, Quiditas, Corporeitas, & similia quæ Philotophi machinantur: quæque cùm nihil significet, à nullo etiam

Vana alia opinio.

etiam nec intelliguntur, nec explicari possunt, nedium vulgari sermone verti, qui res solum veras, non fictas nominibus propriis omnes designare solet. Huic adde friuolam aliorum sententiam verbis nescio quam vim propriam assignantium, ut inde dicant nomina rebus imposita fuisse secundum eorum naturam. Quo ducti non minus stulte etiam quidam verborum omnium significations ab aliquo trahere conantur: ut lapis, quia laedat pedem: humus ab humiditate, inquiunt. Et asinus vnde? ate, quia sine sensu es: a enim Graece, & Latine saepè privat: sinus, quasi sensus: ergo asinus, idem est quod sine sensu: & hoc idem quod tu. An non bona est etymologia? De aliis omnibus curiose magis, quam vere aut utiliter idem inquirunt: siccus; omnia derivatiua aut composita faciunt, nullum simplex nec primum; quod quam vanum ignarumque sit quis non videt? Si lapis dictio pro natura rei imposta est, ut dicas: an haec est lapidis natura ut laedat Confutatio ha
rum sententiarum. pedem? Non, puto. sed esto. Quomodo *le-*
do, naturam damni quod significat repræsentat? Quomodo *pes*, pedis naturam significat? In infinitum imus. Humus etiam ab humiditate non dicitur: nam contra terram siccissimum est omnium elementorum per te. sed sit humidissima, & inde dicatur humus, vnde dicetur humiditas? si aliud des

D s vnde

vnde hæc dicatur, idem de illo quæram. Iterum in infinitum. si tandem cesses in aliquo, illud quidem non habebit quomodo naturam rei, quam significat, ostendat. Ex eo enim omnia ante illud media naturam rei representare videbantur: quia ab aliis detinabantur, quæ aliquid significabant, usque ad ultimum, quod à nullo alio detinatur per te: alias enim iterum de illo quærem. Quia autem simplicia sunt fere omnia.

*Non omnia non
minia simpli-
cia sunt.*

Præterea si panis, pro rei natura impositus est, quid Græco & Ῥωμ., aut Britannice Bara, aut Vasconice Ougua: quorum diuersitas in sonitu, in literis, in accentu tanta est, ut nullo communicare dicas? si unam solum dicas linguam pro rerum natura impositam esse, cur non item alias? aut quæ illa? si dicas Adami primam, verum quidem est: poterat enim, quia rerum naturas nouerat, ut testatur author Pentateuchi: & tunc sane desiderandum esset ut Philosophia sua, aut quæ habemus, suo etiam idiomate conscripta esset. Nec, si tu dixisses tunc eam alio sermone docerivel explicari non posse, quam illo Adami, ego id negarem: sed dicens non nisi Græco, aut Latino, quæ pro rei natura imposita non sunt. Quid quod perpetuo voces corrumpuntur: extantque Galli libri, Hispanique, in quibus verba plurima inueniuntur, quorum significata omnino ignorantur.

*Dictiones per-
petuo corrum-
puntur, alte-
ranti, mis-
centur.*

tur? Et apud Latinos nonne verba sunt obsoleta plurima, quotidieque de nouo alia finguntur? idemque in sermone contingit, atq; in aliis rebus ut vsu continuo inmutetur, tandemq; tanta mutatio contingit, ut omnino degeneret & diuersus fiat: vnde est quod perii iam omnino antiquus sermo Latinus in Italum nunc vulgarem transformatus: Græcus eodem modo. Si qui autem libri superstitem vtramque linguam seruant, adeo ab antiquo illo splendore differunt, ut si nobis sua lingua loquentibus adessent Demosthenes, aut Cicero, forsan deriderent. Nec hoc solum, sed hic ab illo mutuatur dictiones plurimas, ille ab alio: sicque puto nullam legitimam sinceramque nobis superesse linguam. Nulla ergo vocibus rerum naturas explicandi facultas, praeter eam, quam ab arbitrio imponentis habent: eademque vis cani, ad significandum panem est ac canem, si ita placeat. Sunt quidem verba quedam ab effectu, vel accidente aliquo rebus imposta, non tamen à natura. Quis enim rerum naturas nouit, ut secundum eas nomina illis imponat? Aut quæ nominibus cum rebus est communitas? Illa vero sunt quæ vocamus propria, ut si hominem risibilem voces, vel fleibilem: in quibus tamen primitiva, scilicet risus & satus, nullam vim habent, nisi quam ab aliis.

*Gracum & La-**tinum idiomatis**nimis deprava-**ta.**utramque**sincera, legitima-**maque lingua**superest.**Voces non ex-**plicant rerum**naturas.**Nomina qua-**dam ab effectu**imponuntur.**Nulla verbis**cum rebus co-**uenientia.*

Nomina Onomatopeica à similitudine soni. arbitrio nostro accepere. sic alipes Mercenarius, armiger, & similia composita. Sunt & alia quæ similitudine sonus, voces imitantur eorum quæ significant, proinde Onomatopeica dicta, ut cucurire gallinatum, crocitare coruorum, rugire leonum, balare ouium, latrare canum, hinnire equorum, mugire boum, frendere porcorum, stertere dorinientium, susurrus aquarum, sibilus, tinnitus, timpanum, clangor, & ille,

Baubantem est timidi pertinuisse canem.
& alter,

Et tuba terribili sonitu taratantara dixit :
& aliis,

Verg. 8. Aeneas. *Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula
necd.* campum.

Neque in his quoque aliqua naturæ demonstratio eorum quæ significant, sed similitudo sonorum. Minus etiam in verbis omnibus deriuationem querere oportet: aliter namque iretur in infinitum. sed longius proceſſus.

Non omnia nomina deriuantur. *Varia hominum conditiones, variis mores.* quam putaueram. Reuertor. Hominum ipsorum quanta varietas etiam in specie? alicubi omnes breuissimi sunt, pygmæi dicti; alibi prægrandes, Gigantes: alii omnino nudi incedunt; vilosi alii, totoq; corpore capillati: quin alii omnino sermonis expertes ferarum modo in sylvis degunt, cavernis conduntur, aut etiam avium ritu in arboribus stabulantur, sed & nostros homines

nes si quando contingat rapere, maxima cū voluptate deuorant: alii de Deo & religione nil solliciti pmnia communia habent, filios quoque & vxores: vagantur, nec sedem fixam habent. Contra alii Deo & religioni astricti pro his sanguinem intrepide fundunt. Quisque sibi propriam ciuitatem, domum, fccminam, familiamque habere vult, habitamque vsque ad mortem tuetur: illi post mortem cum amicis viuis, vxoribus, & supellectile terræ aut igni mandantur: hinc horum curantes in humati manent: alter vivuum se latiari, dissecatique in partes patitur & conatur: ille fugiendam mortem omnino censet. Non finem faceremus si omnes omnium mores recensere vellemus. Ant tu his candem rationem, quam nobis, omnino putas? Mihi non verisimile videtur. Nihil tamen ambo scimus. Negabis forsan tales aliquos esse homines. Non contendam: sic ab aliis accepi: his sunt pleni antiquorum recentiorumque libri, nec impossibile videatur: quin & aliquai forsan sunt alii magis his à nobis diversi in aliqua orbis parte, nobis *Nullus de o-* nondum aperta, aut fuere, aut erunt. Quis *nni quod fuit,* enim de omni quod fuit, quod est, aut quod *quod erit, cer-* erit certum quid profette potest? Dicebas *tam quid di-* heri perfecta scientia tua, imo & à plurimis *cere potest.* *Terra dimisio* seculis, totam terram Oceano circumflui, *pristina argut-* eamq; in tres diuidebas partes vniuersales, *mr.*

Afiam,

Aphricam, Europam. Nunc quid dices? nouus est inuentus mundus, nouæ res, in noua

Falsa opinio de Zona torrida, & duabus extremitatibus. Hispania, aut Indiis Occidentalibus, Orientalibusq;. Dicebas etiam Meridionalem & sub Äquatore positam plagam inhabitalem æstu esse, sub Polis vero & extremis Zonis propter frigus. Iam vtrumque falsum esse ostendit experientia. Strue aliam scientiam,

falsa enim iam prima est. Quomodo ergo æternas, incorruptibiles, infallibiles, quæque aliter habere non possint propositiones tuas asseris miserrime vermis, qui vix quid sis, vnde sis, quo eas, ac ne vix quidem scias? De aliis tum animalium, tum plantarū speciebus pro diuerso orbis situ idem dicere licet: tanta quippe in diuersis plagis eiusdem, vt vocas, speciei dissimilitudo est, vt diuersas dicas species, & sunt. Nil tamen ambo

scimus: quippe qui formas vtriusque non

Rerum quarti cognoscamus, per quas ipsæ distinguntur. Addit etiam ad ignorantiam nostram reaccessus ignorantiam nobis auget.

rum aliquarum prohibitus accessus nobis, vel proper locum, vel propter tempus, quartum maxima pars est. Hinc eorum quæ in mari, quæ in intima terra, quæ in supremo aere, quæ denique in supremis corporibus flunt & sunt, maxima dubitatio. Nec sine ra-

Omnis cognitio nostra à sensu est. tione: omnis enim à sensu cognitio est: à quo cum illa percipi non possint, nec sciri subinde possunt; imo multo minus quam quæ nobiscum

biscum sunt. De his enim quod sint non dubitamus, de illis autem plurima dicuntur, quae esse nec certum est, nec ratio id cogit: quin quandoque contrarium, ut suo loco dicimus. Huc etiam spectat de pluritate mundi *Indecisa questiones.* quæstio, de eo quod extra cœlum est, & similes. Nec hoc solum, sed & in diuersis terræ partibus (quas unus & idem omnes perlustrare non potest, necessarium tamen est) propter nuper dictam rerum varietatem variæ sunt hominum opiniones, nullaque scientia. De *De his quæ sunt, lira facta sunt,* his vero quæ longo tempore ante nos facta *& de his quæ sunt, de his quæ postea fient, quis certi quid fient, nil certum.* asserere potest? Huius occasione tanta hucusq; de mundi principio, aut æternitate inter Philosophos disceptatio, de eiusdem dura-
tione & fine controuersia: cui finem nullus imposuit, quod sciamus, nec forsitan imponet ex scientia. Quomodo namq; corruptibilis de incorruptibili, finitus de infinito: de-
niq; qui per instantes solū viuit ac si non viueret, est quasi non esset, de sempiterno certo quid ostendere valeat? Cuius *ansit, questione corruptibili de incorruptibili iudicare recte non potest.*

an sit, quemadmodū & reliquorū, fundamentum est aliarum quæstionum, de qua penitus nil ipse nouit, nec nosse potest. At de his omnibus nobiliores sunt, maximeque necessariæ ad aliarum omnium rerum cognitionem in Philosophia dubitationes, quarum ignorantia aliarum subinde inscitiam inducit. *Nobilissima, questiones dubitissima sunt.* Quod
vere

Peripatetici mundum aeternum faciunt.

Plin.lib. i. Na-

Rota. b. p. or. c. i

Ratio huma-

n mundi aet-

nitatem sua-

dat.

Ecclesiast. i.

Mundus crea-

tus est & mu-

tabitur, secun-

dus fidem.

vero nihil perfecte sciri possit, humano modo, apparet ex eo quod Peripatetici cum re aliqua schola conantur innumeris rationibus ostendere inundum esse aeternum, nec habuisse initium, nec habiturum finem: id

que persuasum est Philosophis. Vnde Ro-

manus ille Naturalem historiam suam inde

auspicatus est. Et certe si humana ducaris ra-

tione potius id iudicabis. Nam venisti in

mundum iam factum, & patet tuus, & cui

tui: discesseruntque illi, & discedestu:

videsque alios & nascentes & morientes, ipso

manente. Nec est aliquis qui afferat aut vo-

ce, apt scripto, se aut vidisse mundi prin-

ciplum, aut vidisse alium qui videt, aut qui

audierit ab alio se vidisse. Et, ut dicit Sapiens,

Generatio præterit, & generatio aduenit, terra au-

tem in aeternum stat. Oritur Sol & occidit, & ad lo-

cum suum renertitur, ibi, renascens gyrat per me-

dium, & flectitur ad Aquilonem. Lustrans vniuersa

in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos renerti-

tur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non

redundat. Ad locum vnde exirent flumina reuertun-

tur, ut iterum fluant. Cunctæres difficiles, non po-

test eas homo explicare sermone. Audisti senen-

tiam Philosophorum: tamen vides contra-

rium omnino esse verum, secundum fidem,

mundumque & creatum esse, & finem ha-

biturum, saltem secundum qualitates quas

modo habet. Non enim anihilabitur, iuxta

illud

illud regii Prophetæ, *Et sicut opertorum mutabiseos, & mutabuntur, &c. Quę quidem omnia* Psalms. 101;
sciuntur ex reuelatione diuina, non ex humano discursu. Nec enim id fieri potest. Vnde diuinus Legislator Moses, diuinam historiam suam diuino afflatus spiritu diuine à mundi creatione orditum, contra omnino ac fecit Plinius. Genes. II
Proinde excusationē aliquam habet Philosophorum opinio: sed nullam pertinacia in non credendo, & contumacia in fidem. sed regrediamur. Est & alia ignorantia nostrae causæ, retum quarundam tam magna substantia, vt à nobis omnino percipi non possit: quo in genere Philosophorum Infinitum est, si quod illud est: nostrum Deus, cuius nulla mensura, nulla finitio, nec subinde à mente comprehensio aliqua esse potest. Nee immērito: comprehensio ad certam proportionem certa esse debet, vt aut comprehendens comprehenso maius sit, aut saltem æquale (quamuis hoc vix fieri posse videatur, vt æquale aliud æquale comprehendat, vt videbimus in tractatu de loco: sed nunc demus:) nobis autem cum Deo nulla proportio, quemadmodum nec finito cum infinito, nec corruptibili eum æterno: deniq; eius collatione nihil potius sumus quam aliquid. Haceadem ratione ille omnia nouit, vt qui omnibus maior, superior, præstantior, aut melius, ne

collationē cum creaturis facere videar, maximus, supremus, præstantissimus sit. Quæcumque summo huic opifici propinquiora

Alia occasio sunt, ea ratione nobis incognita etiam sunt.
rebus infestis Est aliud rerum genus his omnino aduersum,
nostra. quarum tam minutum esse est, ut vix a mente

6. Metaph. comprehendi possit. Et harum maxima copia, cognitio maxime necessaria ad scientiam, fere tamē nullam habemus. Talia forsitan sunt accidentia omnia, quæ pene nihil sunt: adeo ut hucusque nullus fuerit qui eorum naturā perfecte explicare potuerit, quē-

*Accidentia ni-
hil in se esse, di-
xerunt Pyrrho
et Epicur.* mirum est, si aliqui accidentia nihil in se esse
*& Democ. La-
t. 9. & 10. Plutarc. m Co-
dot.* iudicarint, sed solum quædā nobis apparen-
tia, quæ pro varia nostri conditione disposi-
tioneq; varia apparent: vt qui febrit, omnia

Causa alia in rebus ignoran. est inscitiae causa nostrae, aliquarum scil. perpetua duratio, cursus aliatum perpetua generatio, perpetua corruptio, perpetua mutatione. Ita ut nec illatum rationem reddere possis, cum non semper viuas : nec harum, cum & nunquam eadem sint omnino, & modo sint, modo non sint. Hinc fit ut de gene-

Multi genera- ratione & corruptione disputatio sub iudi-
sionis, &c; cor- ce adhuc sit, de qua alibi quid sentiamus pro
ruptionum modi feremus. Quot generationis? quot corru-
ptionis

ptionis modi? Illa ex semine, ex ouis, ex si-
mo, ex putredine, ex rore, ex puluere, ex li-
mo, ex halitu, ex carie, ex pluribus aliis. Hæc
a calore, frigote, ruptione, dissolutione, op-
pressione, nec certus forsitan numerus est. si de
phœnix verum dicūt, ex cinere cōbusti pa-
rētis oritur vermis, ex quo alias sit phœnix.
Vermiculi qui nobis sericū faciunt omnino
exsiccantur, post longū tempus renascuntur,
tanquam ex semine, ex granulis quibusdam a-
lii. Struthium oua fixe inspiciendo animare
ferunt: visum lambendo efformare catulū.
Ficus, nuces, ligna in vermes abeunt, & lapi-
descunt. Arborum folia quarundam Iuuer-
næ fluvio imminentium, si in eum cadant, Exer. 7. con-
piscium naturam subeunt. Aliarum plurium trarium se ex-
frondes in terram cadentes volitantia ani-
malia efficiuntur. Gallæ, triticum, folliculi
lentisci, & populi, medulla cardui fullo-
num, caseus, caro, terebinthus in vermes
mutantur & volucellos. Et, quod magis mi-
randum, in Britannico Oceano, si verum
narrat ille, avis anatis figura, rostro de putri-
dis naufragiorum reliquiis pendet, donec
inde soluta pisces ad sui alimoniā quæritet:
quam Vascones Oceani incolas, Craban,
Britones, Bernachiā, vocare ait. Addit & re-
gi Francisco Galliarum allatam concham,
cui intus auicula fere perfecta erat, quæ a-
larum fastigis, rostro, pedibus, hærebat

Aristot. 5. de
Gm. ani. Licet
ut Scalig. Do-

sube. ad Gard.

Exer. 7. con-

trarium se ex-

petuum dicit.

Scalig. De sube-
til. ad Gardan.

Exer. 59.

extremis oris ostraci. Oua in Ægyptiis ad Cairum in fornacibus animantur, temperato ignis calore: & alicubietiam in fimo. Inter pisces plures non dubito esse, & inter aues producendi modos. In his autem quæ vita carent non pauciores. Destruēdit totidē.

Plurima inter ortū & interitum quot mutationes sunt? *ortum,* & *in-* Innumeræ. In viuentibus nutritio perpetua, teritum muta auctio ad tempus, status, declinatio, genera-
tiones.

ad-
ditio, perfectio morum, actiones, opera di-
uersa, contraria s̄epissime in eodem indiui-
duo: denique nulla quies. Nec mirum si alia-

Homo idem nō quorum sentētia fuerit, de homine vno post *est post horam* unam, qui an-
stra, secundum ante horā, non omnino explodenda, imo for-
aliquorum sen san vera. Tanta quippe est identitatis indiui-
tentiam.

Identitas est indiuisibilis. sibilitas, vt si punctum solum vel addas, vel
detraxeris à re quapiā, iam non omnino ea-
dem sit: accidentia, vero de indiuidui ratio-
ne sunt, quæ cum perpetuo varientur, subin-
de & indiuiduum variati contingit. Scio, di-
cis, dum eadem forma maneat, idem semper
esse indiuiduum: ab illa enim vitium quid
dicitur: nec accidentium horum minutias
identitatem mutare. Dixi identitati nihil

Identitati ni- mutandū, aliâs non idem omnino esse. Una
bil mutandū. forma vnum facit. Eadem forsitan informat
semper, sed non idem: in hoc enim perpe-
tuam mutatio, vt in corpore meo. At ex ytro-

que

que componor, ex anima præcipue, ex corpore paulo minus, quorum aliquo variato, & ego varior, sed id alibi latius & opportunius. Atque huicusque de totis animalibus.

Quod si partes respicias, multo maior dubitatio. Cur sic hæc cur illæ; an aliter melius; an peius; cur non plures; cur tot; cur tantæ; cur tam paruae? Nunquam finis. In inanimatis idem.

Quid igitur fixum de rebus tam mutabilibus, quid determinatum de rebus tam variis, quid certum de rebus tam incertis?

Nil sane. Orta hinc proinde est de introductione formarum, earundemque principio tanta disceptatio, quantam nunquam finiet aliquis.

Quod si addere velis monstra quæ indies sunt, tot, tamq; diuersa, maxime in homine, promiscuos sexus in aliquibus spe-

ciebus, & aliarum specierum individuis; mixtas species, vt ex asino & equa mulus, aut ex equo & asina hinnus, ex lupo & cane ly-

cisca, ex tauro & equa hinnulus, quæ vulga-

ta sunt apud nos: quanquam & ex canis & vulpis, tigridis, hyænæ, lupique, cum quibus misceri aiunt, coitu tertia species fieri de-

beat, vt & ex cameli cum equa, galli cum per-

Departibus animalium maximis dubitatio.

De introduktione formarum quæ non definita.

Aliæ ignorandi occasiones.

Avitio. 2. de generat. animalib.

Occlusio alia in rebus infestis dia acquiritur natura inter insitum, & id cuius inferitur. si denique addas mutationes specierum, vt ex tritico saepe lolium, & ex lolio triticum quandoq; , & ex secali auena sit : si mutationes sexus in quibusdam hominibus, à virgine in virum , vt illi dixerem o-

Hypos. 6. Epi. minimo difficilem efficies, nec scies quid hoc, de. Plin lib. 7. quomodo, à quo, quare. Minus ego. Atque Naturae histo. in his quæ anima carent maiori mutatione, ma-

*e. 4. Amat. Lu
Cet. 2.*

ior diuersitas in generatione , in corruptio-

ne. Cur 39.

Amplius nobis sciendi ansam adimunt

*Alex ignoran
dis causa.*

eiusdem rei varii, multi, sed & contrarii ef-

*fectus: eiusdem contra effectus variaz, mul-
taz, sed & contrariæ causæ. Exemplum v-
num (ne nimis prolixus sim, cum in rerum*

examine hæc latius discutienda sint) tibi sit

*Calor omnia
fere agit.*

calor, qui idem generat, corruptit: deal-

bat, denigrat: calefacit, frigefacit: attenuat,

increbat: segregat, congregat: liquat, co-

git: exsiccat, humectat: rarefacit, densat, ex-

tendit, contrahit: ampliat: coarctat: dulco-

rat, amarescit: grauat, alleuiat: mollit, durat:

trahit, pellit: mouet, cohabet: latificat, tri-

*Caloris virtus
& encomium.*

stat. Quid deniq; non agit calor? Hic numen

sublunare est, dextera naturæ, agens agenti-

um, mouens mouentium, principiū princi-

piorum, causa causarum sublunarium, in-

strumentum instrumentorum, anima mun-

thagi. Laert., 8.

di. Nec immerito in prima Philosophia an-

tiqui plurimi igne primum credidere prin-

cipium.

cipium. Merito Trimegistus ignem Deum *Idem Epicur.*
vocauit. Optima cum ratione Aristot. Deū, *vnde Laert. 9.*
ardorem cœli potuit appellare, licet cœli ar. *& 10. & Py-*
dorem Deum esse non crediderit: proinde-
que in hoc à Cicerone male taxatur. Quid *Nil magis Deū*
enim Dei Opt. Max. melius potentiam, vir- *refert igne.*
tutem, speciemque aliquam eius ineffabilis
diuinitatis nobis suggerat igne? Ipse met hoc
insinuavit, in ardēti rubo fideliter seruo se pri-
mum ostendens: & in columna ignis dile- *Exod. c. 3.*
ctum populum per desertum ducens: & in
igneis linguis super electorum conuentum *Exod. c. 14.*
descendens. Vides quanta calor agat: sim-
plex tamen accidens est, cuius ratio, sicut & *Act. Ap. 1. c. 1.*
aliatum rerum, incognita est. Quomodo tot
obit munia solus? Difficile intellectu, diffici-
lius dictu, difficillimum, vel impossibile for-
san, utrumque. Distinguunt tamen id quod
per se, ab eo quod ex accidenti fit: varietatē
subiecti obiiciunt, quorum quolibet diffici-
lius est primo. Quis hanc varietatem exacte
nouit? Nullus. Solum probabilia quædam
dicunt: quod certo sciunt, nihil. Sed de his
postea. Sufficiat nunc nosse, nos nil plane
nosse. Eadem ratione à contrariis causis idem *Alia ignoran-*
productus effectus ambiguitatem nobis pa- *di occasio.*
rit maximam. Frigiditas & à motu fit, vt in
cordis, thoracis, arteriarum, calidæq; aquæ
agitatione, & à quiete, vt si homo à motu
calens quiescat. Caliditas itidem à motu,

in cursu; à quiete, si quiescat cor, aut bullis-
tem aquam non moueas. Nigrities à calore,
in Æthiopibus: à frigore, in demortuo, aut
diu suspenso membro: præcipue si compres-
sione spiritus per arterias transitus impedia-
tur. Putredo, ab omnib^o qualitatibus, dem-
pta siccitate. Nec hoc solum, sed unum con-
trarium ab alio contrario producitur: calor
à frigore, in calce frigida macerata, in nobis,
fontibus, terra, hyberno tempore: unde sen-
tentia, *Ventres hyeme & vere calidissimi*. Frigus
à calore, in combustis corporibus calidis, in
Æthiopibus, qui frigidi sunt interne, & nos
etiam æstare. Quomodo hæc fiant penitus
non intelligo. Ergo nec alii: Non necessario
concludo. Videtur tamen. Quid ipsi de his
dicant audio: non tamen propterea rem ma-
gis cognosco. Id ipsum ego cogitabam antea;
sed non satiabat animum. Nam si quid per-
fecte cognouissem, nō negassem, imo vehe-
menter clamasssem prælætitia: nil. n. felicius
mihi euenire potuerit. Nunc autem perpe-
tuq; angor mætore, desperans me quid per-
fecte scire posse. Aut ergo solus ego omnium
ignarissimus: aut mecum omnes alii; Vtrumq;
credo verū sed scirem tamen aliquid, si alii
et aliquid sciunt: nec enim verisimile est mihi
soli omnino aduersam fuisse naturam. At
nil omnino scio. Neque tu. plures aliæ sunt
in rebus nobis occasiones ignorandi, quas

Hyp. I. Aphor.

88

& longum, & inutile esset omnes huc trans-
ferre, cum in singulis earum tractatibus eas
tibi videre liceat, & ipse vbiique ostendam
vbi de eis sermo fuerit. Solum ynam aut al-
teram adhuc addam præcipias. Retum va-
rietas, multiplex forma, figura, quantitas,
actiones, usus tot tamque diuersi mentem
sic nobis circumueniunt, aut melius, distra-
hunt, ut secure non possit quid vel proferre,
vel sentire, quin ex alia parte obsideatur, &
cogatur opinione cedere: sicque hinc inde
varia nunquam sistitur. Si afferat albedinem
(ut de coloribus sufficiat exemplum addu-
xisse) à calore fieri, arguit eam nix, glacies,
Germani: si à frigore, cinis, calx, gypsum &
os, vsta. Si ab humiditate, haec: si à siccitate,
illa. De nigredine totidem contingunt du-
dubitationes. Quid vero dicas de mediis?
Quam temperiem illis assignabis? Atque ex-
trema adhuc videntur manifestam habere
causam, ut nix frigus, cinis calorem: quia ve-
trumque sensu deprehenditur. Quid vero
dicas de maculatis animalibus panthera,
pardo, cane, & similibus? Quid de herbis,
dracunculo, carduo argentato, trifolio ma-
culato? Quid de floribus vetricaë altilis,
violæq; variegatis? Quid de turcico phæseo-
lo? Quid de auibus, pauone, psittaco? An pa-
poni, maculatis floribus, pardo, in eadem
pinna, flore eodem, eodem capillo, diuersa-

*Alia causa
in scitie.*

*Calorum cas-
sa dubia.*

E s assigna-

assignabis temperamenta? Atq; permanentes colores sunt. Quid de Iride dices, de columba variegata, de vitro aqua pleno, & alio sine aqua: quæ varie soli exposita, aut ex variis videntis situ tam varios proferunt colores? Merito mutus eris, vt & ego. In omnibus aliis, quæ supra enarrauimus, multo magis. Nec vñquam finis: quo plus scrutamur, plures sese offerunt tricæ, magis confundimur, difficilius expedimur. Vbi enim multitudo, ibi confusio. Sic nō immerito Philosophiam nostram liceat conferre Minois labyrintho: in quem ingressi regredi non possumus, nec explicare nos: si pergamus, in Minotaureum Tristis studiorum ramus.

Vbi multitudo, ibi confusio.

*Philosophia
Minois labyrintho similis.*

Tristis studiorum ramus.

Labor improbus omnia vincit, quia vitam adimit.
Horat. I.
Epiſt. I.

Nec labor improbus aliter omnia vincit, nisi quia vitam adimit, mortem accelerat, quæ ab omnibus liberat. sic qui moritur omnia vincit: tantumque abest ut verum sit quod ille dicit, ut contra omnino eueniat. Ait autem,

Ad summam sapiens uno minoreſt Ioue, diues,

Liber

QVOD NIHIL SCITVR. 75

Liber, honoratus, pulcher, rex deniq^z, regum.

Principue sanus: nisi cùm pituita molesta est.

Vide quomodo pituitam coactus aperit tandem.

Sed alibi contrarium dicitur, & verius.

Ipsa felicitas venias Musis comitatus Homere.

Sin nihil attuleris, ibis Homere foras.

Et idem Horat. melius inferius

Scilicet vxorem cum dote, fidemque, & amicos,

i. Epist. 6.

Et genus, & formam regina pecunia donat.

At bene nummatum decorant Suadela, Venusque.

Verum quidem id est nunc quod & ille alibi. Quid. 3. Amo.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores, eleg. 7.

Inde grauis iudex, inde fœverus eques.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,

Quid. 1.

Census amicitias, pauper ubique iacet.

Fafor.

Nihili sit doctrina, & cedunt armis togæ,

concedunt laureæ linguæ. Nauci sunt literati.

Quid igitur nos consumimus? Nescio.

sic fata ferunt. Dedit Deus filiis hominum occu-

Ecclesiast. 1.

pationem hanc pessimam, ut in ea occuparentur.

Cuncta fecit bona in tempore suo: & mundum tra-

didit disputationi eorum, ut non inueniat homo opus

quod operatus est Deus ab initio usq^z ad finem. Non

absimilis etiam videtur eadem Philosophia (vt vnde digressi eramus regrediamur) Hy.. similiu Hyde

dræ Lerneæ, quam Hercules expugnauit. Lerneæ.

Nostram autem non est qui vincat. Absciso

capite uno, emergunt centum ferociora

semper. Deest enim in etis ignis, qui perfecte

rem

rem vnam cognoscens, reliquis difficultatibus pullulandi occasionem auferat. Concludamus. Cognitio omnis à sensu trahitur,

*Extra sensum
omnia confu-
sio, dubitatio.*

Ultra hanc, omnia confusio, dubitatio, perplexitas, diuinatio: nil certum. Sensus solum exteriora videt: nec cognoscit. Oculum nūc sensum voco. Mens à sensu accepta considerat. Si hic deceptus fuit, illa quoque: si minus, quid affequitur? Imagines rerum tantum respicit, quas oculus admisit: haec hinc inde spectat, versat, inquirendo, quid hoc? à quo tale? cur? Et hoc tantum. Nec enim videt aliquid certi, Nonne hoc vult illius fabula: in qua grus vulpem ad prandium invitans, ei scyphum angusti oris vitreum pulle plenum obiecit: ad quem vulpes linguam, osque admouens, aliquid prehendere eius, quod videbat, ferculi cogitans, irrito conatu, vindictam grui, similem ab eadem vulpe antea passæ iocum, dedit. Simili ratione pīctis vuis aues ille delusit: dum hæ rostro impetentes, ut comederent, rostrum tabulae illidunt. Alter vero istum, velo sic affabie delineato, ut verum videretur, decepit: dum hic, quasi iam vicisset tumidus, accurrens videndæ picturæ cupidus, velo coopertam credens, manum tabulæ admouet, ut velum amoueat, tabulamque offendit solam. Sic nobis natura res obicit cognoscendas. Et hoc dicebat ille alibi: intellectum nostrum;

*Sensus non
cognoscit.*

*Naturem Ae-
sopigrum refert.*

Zeus: apud Plin. lib. 35. cap. 10.
Parrhasius: Plin. ibidem.
Ariost.

ad re-

ad rerum naturas, sicut nicticoracis oculum
 ad Solis lumen, se habere. Per simulacra de
 rebus iudicat. An ergo rectum potest esse iu-
 dicium? Tolerabile id esset, si omnium re-
 rum, quas scire cupimus, simulacra à sensu
 haberemus. Nunc autem contra, præcipua-
 rum rerum nulla habemus. Solum acciden-
 tium, quæ ad rei essentiam, ut dicunt, nihil
 conferunt: à qua vera scientia est: vilissimaq;
 sunt omnium entium. Ab his de aliis omni-
 bus coniectari oportet. Quæ ergo sensualia
 sunt, crassa, abiecta, (ea sunt accidētia, com-
 positaq;) nobis vtcumque nota sunt. Quæ
 contra spiritualia, tenuia, sublimia, (ea sunt
 principia compositorum, cœlestiaq;) nullo
 modo. Hæc tamen natura sua cognoscibilia
 magis sunt: quia perfectiora, magis entia, citas cognitio-
 simpliciora, quæ tria perfectam cognitio- nem perfectam
 nem productunt. Nobis minus: quia à sensi- faciunt.
 bus magis remota. Quæ autem his magis
 propinqua, nobis magis cognita: non alia
 ratione, quam quia à sensu melior dependet Ens omnium
 cognitio nostra. Natura autem sua minime actionum
 cognoscibilia: quia imperfetissima, fere ni- principia.
 hil. Ens vero cognitionis omnis: imo actuū
 omnium & motuum obiectum, subiectum
 & principium est. Vides qualita in rebus no-
 bis ignorādi occasio præbefur. Videbis me-
 lius ubi ad eartum expli cationē venerimus.
 Hæc enim vniuersaliter solum dicta sint. At
 hæc

Intellectus
 iudicat de
 rebus per se-
 mulata.

Acciden-
 tia
 vilissima sunt
 omnium re-
 rum.

Entitas, per
 factio, simpli-
 tate, cognitio
 simpliciora, quæ tria perfectam cognitio- nem perfectam
 nem productunt. Nobis minus: quia à sensi- faciunt.

Melior cogni-
 tio nostra à
 sensu est.

Ens omnium
 cognitio nostra.

hæc non demonstrant, sciri nihil. Nec demonstrare id proposui: (vt, demonstrare, tua significatione vtar) nec possem. Nam nihil scitur. Sat est obiecisse tibi difficultates. Si has vincere possis, aliquid scies. Sed non poteris: nisi tibi clanculū demissus alius de nouo sit spiritus. Potest forsitan fieri: sed nondum vidi. Nunc vero de eo q; est, non non de eo quod potest esse, agimus. Atq; hæc quæ in rebus sunt, minima sunt, si eis, quæ in cognoscente sunt, obstaculis conferantur. Qui namq; perfecta, acutissimaq; mente præditus esset, inculpatoq; sensu, forsitan posset omnia vincere (vt tibi hoc gratis concedam: licet non possit, etiam si perfectissima omnia nactus sit). Sed nunc contrarium apparet. Secundum igitur in definitione scientiæ erat, cognitio, in qua tria spectantur. Res cognita, de qua supra: cognoscens, de quo infra, & cognitio ipsa, quæ actus est huius in illam. De hac hunc. Sed breuiter quantum poterimus. Proprium enim locum obtinet in tractatu de anima. Et sane difficilima est, perplexitatisque plena animæ, eius facultatum, actionumq;ne contemplatio: si quæ alia. Præcipue vero in hac, quam more quarimus, cognitione. Cum nil dignius sit anima, nil excellentius hac vnica cognitione. Perfectissima ani. Quam si perfectam haberet, Deo similis esset: immo Deus ipse. Nec enim perfecte cognoscere

*In cognoscente
plurima sunt
ad sciendum
impedimenta.*

*In cognitione
tria sunt.*

*Difficilima
anima con-
templatio.*

*Cognitio per-
fectissima ani.*

scere potest quis, quæ non creavit. Nec Deus <sup>Solus Deus
per se esse co-</sup>creare potuisset: nec creata regere, quæ non ^{gnoscit.}

perfecte præcognouisset. Ipse ergo solus sa-
pientia, cognitio, intellectus perfectus, om-
nia penetrat, omnia sapit, omnia cognoscit,
omnia intelligit: quia ipse omnia est, & in o-
mnibus: omniaq; ipse sunt, & in ipso. Imper- <sup>Idem Plat. in
featus autem, & miser homunculus quomo-</sup>
^{Coloram.}

do cognoscet alia, qui seipsum nō nosse po-
test, qui in se est, & secū? Quomodo abstrusissi-
ma naturæ, inter quæ spiritualia sunt, & in-
ter hæc anima nostra, quæ clarissima, apertissima,
quæ comedit, quæ bibit, quæ tāgit, quæ
videt, quæ audit, penitus non intelligit? Pro-
fecto quæ nunc cogito, quæ hic scribo, nee
ego intelligo, nec tu lecta intellecta habebis.
Iudicabis tamē forsitan pulchre & vere dicta.
Et ego talia existimo. Nil tamen vterq; sci- ^{Scaliger in-}
mus. Immerito proinde ille, licet doctissi- ^{merito Vnu m}
mus vir, Vnuem absurdū vocat: quod mentis ^{corripit.}

naturæ perscrutationē obscuritatis plenam ^{Idem Heraclit.}
dicat. Imo ego, si illius opinio absurdā est, ab ^{Vd: Laerte.}
surdissimus esse volo: qui non solum obscu- ^{lib. in Colo-}
ritatis plenam censeo, sed caliginosam, sca- ^{lib. in Colo-}
brosam, abstrusam, inuiā, pluribus tētām, ^{rem.}
nulli superatam, nec superandam. Forsitan il-
le, ut erat acutissimo ingenio, facile habuit. ^{Scaliger in}
Et sane per pulchre, & scite, ut pleraq; omnia ^{animat. adas}
de quibus egit, animam persequutus est. ^{tione defa-}
Sed non omnino absolute, non ex ordine, ^{duofus.}

non totam. Pleraque protulit, quæ verbosum ambitu exteriori mentem decipiunt, famemq; affatim ingesta retinendere videntur. Quæ tamen, si penitus scruteris, tādem sicut produnt, remque, ut ante, difficilem relinquunt: ut suo loco ostendemus. Nūc autē quod ad præseis spectat negotiū, subiiciamus. Quid cognitio? Rei apprehensio? Quid apprehensio? Apprehende tu exte. Nec n. ego in mentē omnia tibi possum ingerere. Si adhuc quæris, dicam, intellectuē, perspectiōnē, intuitionē. Si adhuc de his quæris, tacebo. Non possum. Non scio. Distingue tamen apprehensionem, à receptione; Recipit enim canis hominis speciem, lapidis, quanti: non tamen cognoscit. Imo recipit oculus noster, nec cognoscit. Recipit anima sāpe, & non cognoscit. Ut cum falsa admittit: cum tardo ingenio obscura offenduntur. Distingue etiam cognitionem proprie dictam, quam nunc descripsimus, quam tamen non cognoscimus ab alia improprie dicta: qua quis cognoscere dicitur ea, quæ alias vidit, & memoria tenet propriis signis ornata. Nam hac cognitione dicitur puer cognoscere patrem & fratrem: & canis dominum, & viam per quam iuit. Diuide denique omnem cognitionem in duas. Alia est perfecta, qua res vndique, intus & extra perspicitur, intelligitur. Et hæc est sciētia, quam nunc

*Cognitiorē
apprehensio.*

*Differentia
apprehensio-
nis, & reco-
ptionis.*

*Cognitio præ-
pria, & im-
propria.*

*Cognitio
duplex.*

nunc hominibus conciliare vellemus: ipsa tamen non vult. Alia est imperfecta, quae res quomodolibet, qualitercumque apprehendit. Hæc nobis familiaris. Maior tamen, minor, clarior, obscurior, variis denique partita gradibus, pro variis hominum ingeniiis. Hanc duplarem faciunt. Aliam exteri-
 nam, quæ per sensus fit: sensualem subinde vocant. Aliam internam, quæ à mente sola, sed nihil minus. Aliter hæc pensanda sunt. Vnum cognoscens homo est. Vna cognitio in omnibus his. Eadem enim mens est quæ externa, & quæ interna cognoscit. Sensus nil cognoscit: nil iudicat: solum excipit quæ cognituræ menti offerat. Quemadmodum aëris non colores, non lucem videt: quamuis hos excipiat visui offerendos. Tria tamen sunt quæ à mente diuersimode cognoscuntur. Alia omnino externa sunt, absque omni mentis actione. Alia omnino interna, quorum quedam sine mentis opera sunt. Alia non omnino sine hac. Alia partim externa, partim interna. Deinde, illa se per sensus produnt: ista nullo modo per hos, sed immediate per se. Hæc deniq; partim per hos, partim per se. Explicemus hæc. Color, sonus, calor non possunt menti per se offerri, ut ea cognoscatur, nisi sui speciem (per receptionem specietum nunc sensationem fieri recipiamus) organo ei recipiendæ apto imprimant,

*Diversio nulla.**Vna cognitio ad omnia, sed diuersimode habita.**Tria à mente diuersimode cognoscuntur.*

F quæ

**Quæ per seipsa
intellectus
obiciuntur.**

quæ eadē, vel sibi similis alia menti offertur, ut eam cognoscat, aut rem, cuius illa est species, per illam. Quæ autem ab intellectu ipso omnino fiunt, quorūq; ille pater est, & quæ intus in nobis sunt, non per alias species, sed per seipsa se produnt & ostendunt intellectui. Talia sunt plurima quæ sibi ipse fingit: ut etiam cū pluribus discursibus aliquid novi excogitat, concluditque: & cum intelligit ipse intellectionem suam: & cum coniunctiones, diuisiones, comparationes, prædicationes, notionesque in se facit, ad eaq; animum aduertens cognoscit per seipsa. Secundi autem generis sunt omnia interna cū intellectu eadem, quæ tamen sine eius opera fiunt, aut sunt: vt voluntas, memoria, appetitus, ira, metus, & reliqua pathemata, & quidquid aliud internum est, quod ab ipso intellectu cognoscitur immediate per se. Sunt deniq; plurima quæ partim per sensus ad eā deueniunt: partim ab eo fiunt. Canis, nagnis, venient, partis natura nullo modo sensu capi potest. Venit ab eo fiūt. stita ergo colore, magnitudine, figura, per sensus ad animū defertur. Hic eam, illis spoliat accidentib. Quod reliquū est considerat, versat, confert: deniq; naturam quandā sibi fingit communem, vt potest. Intelligentias in cœlis mihi inculcant isti Philosophi. Ego audio quid dicant: sed non intelligo. Quinvis aliquid fingo, quod intelligentiam mihi referat.

**Quæ partim
ad intellectum
coniunt, par-**

tim ab eo fiūt.

Plurima fin-

gendo.

referat. Aërem tactu vtcumq; percipio : sed
sane nullam habet imaginem in mente mea:
nisi quandam, quam ego mihi finxi, corpo-
ris cuiusdam quasi incorporei: nescio quid.
Vacuum eodem modo cogito. Infinitum
comprehendo, nunquam fine comprehen- *Infiniti figura-*
dēdo : sed in media eius cogitatione quiesco *ratis.*
coactus, cogitans, infinitum esse, quod in in-
finitum addendo, in infinitum imaginando,
nunq; apprehēsionē terminabo. sic speciem
fingo terminatam quidem, sed cuius neutra
extremitas terminata & pfecta est, sed quasi
defectuosa, cum hac notione, quod non ter-
minata sit, nec terminabilis: quia ei in ēternū
addi possunt partes infinitæ ex vtroq; extre-
mo. *Quid facias?* Misera est conditio nostra.
In media luce cœcutimus, s̄epe lucem cogi-
taui, semper incogitatā, incognitā, incōpre-
hensam reliqui. Idem est, si voluntatem, in-
tellectū, aliaq;, quæ sensibus non percipiun-
tur, contempleris. Certus quidem sum, me
nunchæc, quæ scribo, cogitare, velle scribe-
& optare vt verasint, & vt à te approben-
tur: non tamen hoc nimis curare: sed cū con-
siderate nitor, quid sit hæc cogitatio, hoc
velle, hoc optare, hoc nō curare, sane deficit
cogitatio, frustratur voluntas, increscit desi-
deriū, augetur cura. Nil video, q; captare, aut
apprehendere possim. Et quidē in hoc supē-
ratur cognitio, quæ sine sensu de internis fit,

*Collatio co-
gnitionis que
per sensus, &
sensu que sensu
fit.*

ab ea, quæ de externis per sensus habetur: in hac enim habet intellectus quid capteret, hominis scilicet, lapidis, arbotisque figuram, quam à sensu hauit: videturque sibi hominem comprehendere per eius imaginem. In illa vero, quæ de internis fit, nil inuenit quod comprehendere possit: discurritque hinc, inde, more cœci palpans, si quid tenere queat. Et id tantum. Contra autem certitudine vincitur cognitio, quæ de externis per sensus habetur, ab ea, quæ his, quæ aut in nobis sunt, aut à nobis fiunt, trahitur. Certior enim sum, me & appetitum habere, & voluntatem: & nunc hoc cogitare, modo illud fugere, detestari, quæn templum, aut Socratem videre. Dixi, de his quæ in nobis aut sunt, aut fiunt, nos esse certos quod in re sint. Nam de his, quæ discursu, & ratiocinatione de rebus iudicando opinamur, & colligimus quod ita in re sint, ut nos iudicamus, incertissimum est. Certiusq, multo mihi est, chartam hanc, cui inscribo, & esse, & albam esse, quam eandé ex quatuor elemētis compositam: & hæc in ea actu esse: & formam aliam ab illis eam habere. Denique, si ea quæ in nobis sunt, aut à nobis fiunt, demas: certissima omnium cognitio est, quæ per sensus fit: incertissima omnium, quæ per discursus. Nam hæc non vere cognitio est: sed palpatio, dubitatio, opinatio, coniectatio. Ex quo illud

Et quæ discursu inueniuntur, incertum an sint.

Certissima cognitio à sensu. Incer-
tissima arati-
zione.

illud rursus emergit, scientiam non esse, quæ per syllogismos, diuisiones, prædicationes, & similes alias mentis actiones habetur, sed Scientia non
est qua per
syllogismos
habetur.

si fieri posset ut, quemadmodum externas rerum qualitates quomodo cumque sensu Quomodo
percipiuntur, sic internam rationem cuius- scienzia ha-
cumque rei amplectemur, tunc vere scire beridabit.

diceremur. At hoc nullus unquam potuit, quod sciamus. Vnde nihil scimus. De cognitione porro, quæ de internis; & de alia, quam non cognitionem, sed opinionem voco: quæ per coniunctiones, negationes, comparationes, diuisiones, & alias mentis actiones fit, suo loco amplius agetur, ubi utriusq; inscitia manifestabitur. Nunc autem de ea solum, quæ de externis per sensus habetur, non nihil dixisse sufficiat. In hac duo sunt media; quandoq; tria, aut quatuor; sed duo semper, per quæ sensatio fit: siue illa intro, siue extra- In cognitione
qua per sensus,
duo sunt media.

mmissione fiat. Nec enim nunc id nos morabitur. Alterum internum, oculus. Alterum externum, aër. An per hæc aliquid perfecte cognoscitur? Nequaquam. Nam non per Non per aliud
cognosci debet
quod perfecte
cognoscendi debet.

aliud cognosci debet, quod perfecte cognosci debet: sed per seipsum ab ipsomet cognoscente immediate. Nunc autem rerum substantia per accidētia, quæ sensibus percipiuntur, se prodit: aut contra his se abscondit. Mens, de rerum substantia per fallaces sensus informatur, aut alias decipitur. Quomodo ergo

De accidentibus quare non perfecta cognitio.

perfecte aliquid scire possumus? Atq; de substantiis rerū scientia esse debet, ex te. De accidentib. vero an perfecta cognitio? Hoc minus. Iuuabat vnū, quod scilicet percipiuntur sensu. Nocēt plura, quod nil pene sunt: quod ad mentē nec ipsa perueniunt, sed eorū imagines solum: quod deniq; sensum səpissime fallunt. Hoc propter medii, tā externi, quām interni, varietatē in substantia, sicut, & dispositione. sufficiat de vno, aut altero sensu dixisse. De visu. Qui etiam si perfectissimo organo fiat, & sentium certissimus, nobilissimusq; sit, səpissime tamē fallitur. Externum mediū variū esse solet: varie proinde sensum afficit. Aēr, commune, res videtur melius referre: omnis n. coloris expers apparel. Aqua aliter representat. Hæc naturalia. Artificialia plurima, vitrū, cornu derasum, cristallus, & similia. Cui horū credes? Visu nō solū colores discernuntur, sed magnitudo, numerus, figura, motus, distātia, asperitas, luciditas: & quæ ad hæc referuntur: ut æqualitas, similitudo, velocitas: & horū contraria. Aqua, obscura reddit corpora, bina, maiota, alias minora, alterius figure, crassiora, mobilia, leuia.

Accidentia spes nos fallit.

Visus perfectissimum sensuum.

Varia media per quam visus fit.

Nec semper hoc, sed alias aliter. Aēt quandoq; crassa, in Austro, obscura, magna, duplicita in Echo, in Sole, in Luna: quandoque contra. Quin & picta quandoq; sculpta, viuaq; apparent: sculpta quoq; səpissime viua.

Visu que discernantur.

Aqua varis refert.

Aer varium in representando.

Vitrum,

Vitrum, cornu, & cristallus ut lubet, maiora,
minora: crassa, tenuia: eiusdem coloris, variis
coloris: pro artificis deniq; voluntate. Hinc
tot speculorum, specillorumq; diuersitates.

Quod horum melius refert, & verius? Nescias
certo. Si aërem dicas, & negaueris, non pro-
babis, sed volo. At quandoque maiora, ali-
quando minora refert. De colore multo ma- Quando aer
dubitatio.
ior dubitatio. Quando illi credendū? Quan- credendum.
do naturæ suæ magis propinquus, minusq;
ab extraneo affectus. At quis illius naturam Simpli-
cem aer
rem nullus
vidit. Item
perpetua resu-
tatur.
nouit? Quis simplicem vidit? Perpetua mu-
tatio à Sole, Luna, & aliis superne: inferne,
tetra, aqua, & mixtis. De vitro & aqua idem Duo media
in visu per
vitrum.
censendū: imo difficilior solutio. Duo enim Experi-
mentum.
sunt externa media in visu, qui per vitrum aut
aqua sit, aëris, & illa. Monetam vasculo lato
impone: humi residere fac vas: à quo eō te
semoueris, donec monetam non videas am-
plius. Tunc iube aqua impleri vas: videbis
statim monetam, & maiorem quam antea.
Cur non poteras antea per aërem videre,
cum per te optimum sit medium? Cur nunc
maior apparet moneta? Nescimus. Opinari
licet aliquid tantum: & nos id dicemus cum Que ad sub-
stantiam mo-
di externi
referantur.
ad rerum examen ventum erit. Atq; hæc de
substantia externi medii: ad quam etiā refe-
runtur crassities, vel tenuitas, magnitudo, vel
paruitas, figura hæc, vel illa medii, per quod
videtur aliquid. Hæc n. quamvis in aëre non

omnia reperiantur; tamen in factitiis mediis multum variare faciunt rem visam. Crassum n. vitrū aliter ostendit, quam tenue; quadratum aut rotundum aliter, quam triangulare; magnum aliter, quam paruum. Ostendunt id variæ fabricatæ cristalli, vitriq; normæ, per quas res erectas, vel inuersas, huius, vel alterius coloris, figuræq; videas: deniq; diuersas ab eo quod sunt. Multum mare & ipsum cœruleum conspicitur, & quæ sub eo sunt, eodem colore notat. Paucum contra album, Quomodo sit id? Nescis. Nec ego. Situs rei varius variare solet etiam sensum. Medijs itidem. In specilliis id manifestum est: si oculo admoueas aliter referunt, quam si paululum remoueas. In aëre nō minus. Lucetna communis æqualis apparer, oblonga, quieta, parua, fulua; etminus rotunda, radians vndique, & inæqualis, scintillans, & mobilis (vnde Aristoteles demonstrationem suam assumpsit,

Situs rei varius, variare solet sensum.

Aristot. De monstratio de vt probet Planetas esse prope nos: quia non propinquitate Planarum vnde occasio- nes sumpfit.

magnâ, clara, & sine colore. Quæ longe sunt, obscura apparent, parua: quæ prope nimis, aut nō videtur, aut aliter quam sunt. Quid facies? Medium tenendum. Vbi est medium illud? An ad duos passus, aut quolibet alio certo numero? Qui longe à nobis est, etiamsi celerrime currat, tamen lente admodum moueri videtur: præcipue si deorsum ex alto, aut contra inspicias. Quæ sensim

sensim fiunt sensum effugiunt: vt radii mo-
 tus in horologio. Quomodo certo iudica-
 bis? Ignoras, Magis ego. Nec vero hoc pa-
 rum scire refert. Hinc enim emergit perpe-
 tua dubitatio de magnitudine stellarum: vt
 de distantia, de celeritate, de loco taceam:
 quæ omnia inde videntur pendere. Quæ e-
 nim ad manus habemus, licet 'vtcumque
 identidem, & diuersis sensoriis, si communia
 sint, explorare, & certius proxime cognosse.
 At illa quis potest? Nec illa solum. si è lon-
 ge baculum aquæ semi immersum videas,
 contortus, aut refractus apparebit. Dices in-
 tegrum tamen esse: quia aliâs expertuses. At
 fractus sit, apparebit nihilominus fractus.
 Non enim hîc valet contrariorum ratio. Af-
 feres integrum esse, superiori ratione: & ta-
 men falsum est. Quid facies, nisi ab aqua ex-
 trahere possis? Dubius manebis. In coloti-
 bus vero quantum intersit situs, ostendit Iris,
 vitrum aqua plenum, columba variegata,
 sericæ telæ ex diuersis contextæ coloribus,
 vicinitas corporis splendentis alterius colo-
 ris (vt etiam, si plano perpendiculariter im-
 ponas auream, argenteamue laminam: mul-
 toq; magis si deorsum inclines:) quæ omnia
 huc atque illuc mota varium admodum re-
 ferunt colorem. In quo situ verum ostende-
 re colorem dices? In eadem parte modo ru-
 ber, nunc fulvus, dein cæruleus. Quis ho-

F s rum

*situs coloris
variat.*

Numerus, figura, motus, magnitudo, & similitudines variantes. rum proprior? Dubitare tantum licet. Numerum autem, figuram, motum, magnitudinemq; à vario variati situ, (quoad sensum intelligimus, non in se) non est quod prolixius ostendamus: cum id quotidiano usu experiri possis. Atque sufficient hæc de situ: externi: me tu. Externi medii variam dispositionem ea, quæ per id referuntur, variare est necesse. *ut se: sum us
tus.*

Iam partim diximus. In crassò aere obscura apparent omnia, parua. In tenui contra. In prato omnia viridia fiunt. Circa rubra, aut crocea, his notantur corpora. In multa luce videre non licet: præcipue alba, aut maxime lucida corpora. In tenebris minus. Circas, vel illam, dubie, & fallaciter. Quod medium? Designatu. Sed & in aere, artificio igne illustrato, alii ac alii videntur colores, aliæque figuræ, pro materiæ ignis varietate. Si medium vitrum sit, aut cristallus, pro horum coloribus, variisque figuris, & consistentia, aliter, atque aliter res significantur. Hæc media sunt, per quorum medium res videntur. Alia vero per superficiem ostendunt. In his nulla constantia, ostendunt nul. Quot figuræ monstrosæ, ridiculæ, multiplicatæ, inuersæ, truncatæ? Quid non fingunt specula? Quid de his iudicabis? An figuram vides illam? Non est: quomodo vi-
In medias que super superficiem ostendunt null. Quot figuræ monstrosæ, ridiculæ, multiplicatæ, inuersæ, truncatæ? deas? Vides tamen: quomodo id? Non sine ratione ignoras. Transeamus iam ad inter-

In interno me- dia tot difficultates, quæ in exter- no. dum

ram vides illam? Non est: quomodo vi- deas? Vides tamen: quomodo id? Non sine ratione ignoras. Transeamus iam ad inter-

num medium, in quo tot contingunt difficultates. Elato oculo vno, aut in transuersum deducto, (quanquam aliter Aristoteles senserit) binæ res apparent. Vnde mi-
 rum, quod qui strabismo laborant binas res sum ductus a-
 omnes non videant. Sed rationem in rerum culus binas res
 Examine redde mus. Id ipsum illud contin-
 git, si in latus recumbēs, corpus aliquod co-
 ram te habeas, quod inferiorem oculum co-
 operiat. Tunc enim superior oculus omnia,
 quæ infra corpus illud sunt, percipiet: alter
 vero solum corpus illud: nec distincte, sed
 nubis modo. sicaltero, quæ post corp' sunt,
 inspiciente, altero ipsum corpus, simul vide-
 mur videre corpora duo, quorum vnum su-
 pra aliud est. Facilius autem id experieris, si
 oculū vnum ad externum angulum mouēs,
 quæ à latere sunt respicias. Tunc enim altero
 oculo illuc vergente, nasus se obiicit viden-
 dus, apparetq; vmbrae modo ea, quæ ab al-
 tero oculo videntur, superinducere. Eodem
 modo si digitum oculis præsentes, non ta-
 men cū inspicias: sed ad ea, quæ aut post eū,
 aut ad latera sunt, animum vertas, duplex ni-
 hilominus apparebit. Idem cōtinget, si am-
 bos oculos ad nasum vertas: duplicita omnia
 videbuntur. Moto oculo vno, quæ viden-
 tur, moueri videntur. Imo ex duabus ap-
 parentibus rebus, altera mouetur, quies-
 centē alia. Sed & altera ad dextram, ad
 lēuant

læuam altera mouetur, si librum inspiciens, oculos per seipso sine digiti adminiculo iugiter moueas, lineas solum respiciens non legendo. Accedit etiam ad hæc oculi situs profundus, vel eminens, natura, aut casu. Quorū maxima in videndo diuersitas. Multoque magis, si altero profundo, alter eminens sit. Si quoque elatior alter, aliis depresso: sed h̄ic manifestus error. Illic au-

Qua ad oculi tem, vbi vterque aut profundus, aut eminens nullus. Ad situm etiam refertur maior, tur.

aut minor palpebræ commissio, aut apertio.

Si lucernam inspicias connuentibus oculis, apparebunt plurimi radii ad oculos protendi; mouenturque ad motum palpebræ: si

* *Colores ab oculi situ variantur.* omnino aperias, quiescunt, nec tam longi sunt. Sufficiant hæc exempli causa; ex qui-

aliquos dubitare de omni sensibili. Pyrrho- bustu alia complurima coniectari, experiri que poteris. * *Colores à vario oculi situ non*

nisi, Demo- minus, quam à vario rei videndæ, mediique crit. & Epicur. situ mutantur. sed iam dictum est. Hæctu id asserebant. forsitan minimi facis; nec scientiam impedi-

vide Laert. 9. te posse cogitas. At longe aliter res habet. & *Plutarc. contra Colorē.* * *Mouerunt enim hæc illos, vt & de omni*

quod sensibus appetat, dubitarent: & crederent, colores non in rebus permanentes esse; sed à luce fieri, variarique. De quo alibi

dictum à nobis est, vt videbis. sed iam pergamus ad substantiam. Interna media quinque numerantur à Philosophis, visus, tactus,

Interna media quinque.

gustus,

gustus, auditus, olfactus. Diuersæ horum omnium substantiæ. Proinde & diuersæ etiam res ab eis percipiuntur: sunt tamen quædam communes. tetigimus supra: magnitudo, numerus, figura, &c. Percussionē vnam ^{Provicia} videt oculus: binum audit iustum auris: si ^{dii interni sub} non vidisset oculus, sine dubio duos iudicantes fuisse iustum. Esto cœcus: percutiam bis: aut ego semel: alius autem procul à me, statim post me, quasi alter Echo. Dices ab aliquo monitus, si nunquam vidisti, Echo esse: & falsum. Imo vide. Iubeo alium clam post me percutere. Dices Echo. non est. Currente equo iudicat sæpiissime auris duos esse. Aut si duo sint, æquali tamen gradiantur passu, vnum: imo oculus, si è longe sit: si plura sint quæ moueantur, magis utrumque fallitur. In magnitudine non minus quod oculus partium, auris magnum: & contra. In figura multo magis decipitur oculus, quam tactus: quemadmodum & hic minus, quam ille in magnitudine. Quæ prope sunt, distantia ^{In figura, 6} oculus quætissima quandoque videntur visui, & audi- ^{magnitudine} tui: magis tamen huic: aliâs contra. Non minus fallitur tactus in distantia: cui si magnum calidum adsit, etiam si longe: tamen prope iudicat esse, propter magnam impressionem. Natibus quoque sæpiissime impunitur. Quid multa profero? Nil certius sensu: nil eodem fallacius. Cui credes? an auris fallaciam sensu

an oculo? Lupum auribus tenes. sequere.
Sensoriū va-
ria dispositio-
nes sensum va-
riante. Accedit maximum: hotum omnium instrumentorum variae dispositiones, quae ut plurimum nos aberrare cogunt. Varii oculorum colores, varia temperamenta, consistentia, substantia, quantitas, situs, perspicuitasq; spirituum, & humorum, qui in eis habentur, an non maximā diuersitatem pariunt in videndo? Quod si medice magis agatur, tunicarum substantia, optici nerui eadem, & quantitas spirituum, humorumque hæc omnia, & perspicuitas, quantum visum variare solent? saepe ab externa causa muscas, floccos, aranearum telas, & similia videere videimur: cum tamen non sint. Oculo inflammato, omnia rubra apparent: bile perfuso, citrina: si humor pupillæ incumbat, perforata, aut velo obducta, aut magna, aut parua, aut dupla, aut obscura. Vitia hæc sunt morbosa: sed sanorum alii longe, alii prope: aliis clarius, obscurius aliis: hic magna, ille parua: hic rubra, ille crocea videt. Nullus deniq; aut perfecte, aut eodem modo vt alii. Quid ergo prohibet per oculum tot obnoxium mutationibus, imo & in se tā varium, per aerem non minus, imo magis mobilem, & incertum, res varias, incertas, instabiles, aliter atque ipsæ sunt, nos percipere? perpetuo falli? nunquam certi aliquid deprehendere, nec proinde assertere posse?

Oculus

Oculus vero omnium sensorium præstantissimum, certissimumq; est. Quod si ad alia te conuertas, multo maius dubium. *Quod calidum semper est, de calido aut frigido recte iudicabit?* sumus autem semper calidi. *Qua ratione fit, ut, qui in thermis aut balneis arte factis sunt, frigidam iudicentur?* & aquam tepidam: falso perte. At non quæcunq; tangimus, aeti exposita sunt, & ab eo afficiuntur: an non ab eodem nos perpetuo afficiimur: an non & hic ab aqua, terra, & astris? *Quid igitur cogit, aquam frigidam dicere?* *Quid aerem calidum?* Multum calidis, minus calida frigida apparent. Tales forsan sumus nos. Ergo aqua calida. *Hyeme, quia à frigido maxime afficiimur externo, nupet hausta à fonte aut puteo aqua calida apparet, quia minus frigida: æstate quantumcunque calida, aer, si curras, vel flabello moueas, frigidus videtur: cum tamen perte calidus sit: & tunc temporis multo magis.* *Quid ergo caliditas?* *Quid frigiditas?* Ut videamus quæ calida sint, aut quæ frigida, ratio nil hic potest. *Quis eorum rationem nouit?* Nullus. Sensibus committendum iudicium. At etsi sensus optime perciperet, discerneretque qualitates illas: non tamen proinde sciret: sed solum cognosceret, quemadmodum rusticus asinum suum à vicini bove, aut suo

Quod calidum semper est, de calido & frigido indicare non posset.

Ab aere perperu tuo afficiimur. Aer à supernis & infernis.

Nil cogit ac quam frigida, aerem calidum dico.

Ratio nil potest in sensibilibus.

suo distingueſſ. Nunc autem nec hoc p̄tare
 poteſt tantum. Quid ergo ſcimus? Ni-
 hil. Diſcurſe per alios ſenſus. Minus. At hæc
*Mens ſenſu de-
cepta magis de-
cepitur.*
 eſt potior cognitio noſtra. Quid facit mens
 ſenſu decepta? Decipit magis. Falso vno ſup-
 poſito, plurima infert: hinc alia (paruue-
 nim error in principio, magnus eſt in fine.)
 Tandem ubi falſitate m videt, (veritas nam-
 que vni ca eſt, & ſibi conſtant) regreditur:
 quærit locum defectus cauſam. Non inue-
 nit: ſuſpicatur hoc, vel illud medium. De-
 hoc iterum quærit, an verū, an falſum. Noſ-
 ſe non poteſt: quia ſupra ſenſum eſt. Proba-
 bilitate agitat. ſic in infinitum. nulla conclu-
 ſio. perpetua dubitatio. Age, in te experite.
 Non impono. ſi tecum eſſe: facile verbis
 oſtenderem omnia dubia eſſe: at charta nō
 tot patitur: & properamus ad retum exa-
 men: in quo experientia hoc indigitabo. Ex
 ſuperioribus potuisti ut cumque videre. me-
 lius deinceps videbis. Inſequor definitio-
 nem meam. Iam dictum eſt de re: & de me-
 diis ad cognitionem: nunc de cognoscen-
*Innumera in
cognoscente
ignorandi ob-
ſeſſiones.*
 te. Quot in hoc ignorandi occaſiones? Innu-
 meræ. Vita breuis: ars vero longa, ita inſi-
 nita: aut potius ea quæ arti ſubiacent, aut
 quibus ars ſubiacet. Oceſſio autem p̄t-
 cepſ: experimentum periculouſum: iudicium
 difficile. Nec vero ſolum ſeipſum p̄fſtare
 oportet opportuna facientem: ſed & affi-
 dentes,

identes, & exteriora. Mirum, dices Aphorismum in nostri gratiam factum fuisse, in quo difficultates elus, qui aliquid scire debet, propoundeduntur: quas tu partim iam vidi-
 sti, partim videbis nunc. sic incipiam us ab in-
 tipiente homine: hunc enim in Aphorismo,
 per eum, qui opportuna facit, intelligimus. *Semel natus tamen
rea mors est.*
 Semel natus hic cerea mōles est, fere omnis
 capax figuræ, tam in corpore, quam in anima: sed magis in hac. Ita ut non male tabule
 rasæ, in qua nihil pictum est, conferatur: nec *Non omnia in
tamen omnino bene, in ea omnia depingi anima depingi
posse, asseratur. Nec enim omnes ad literas possunt.*
 apti sunt, et si omnia necessaria illis submini-
 strebitur. Atque an in anima depingi possent
 rerum naturæ infiniti? vacui? Non videtur.
 Nunc autem non est. *Duo in nupera
nato.* Ergo in nupera
 to sunt: nil actu impressum: potentia plura,
 vel pauca; haec, vel illa. Omnia, nulli. Est hæc *Passiva poten-
tia.*
 passiva potentia tantum: cui opponitur pas-
 siva alia impotentia: qua quis pluribus, vel
 paucis, his, vel illis omnino ineptus est. His
 duabus communicant nobiscum etiam be-
 stiæ aliæ. Quippe psittacus prima illa poten-
 tia sermones imitari potest humatius: quo
 simia secunda impotentia non potest. Hæc
 totrâ, prima potentia plurimæ ad hominis
 imitationem exsequitur, quæ psittacus ob-
 secundam impotentiam nequit. sic inter ho-
 mines hic ad Grammaticam ineptus omni-

Potestia activa

no: ad nauigationem maxime aptus. Ille cōtrario modo. Est autem nobis potentia actua, qua carent bruta, quaque scientiæ inueniuntur, & artes. Sed de hoc, vbi de Anima, latius agetur. Nunc sufficiat adduxisse hæc, ad ea quæ sequuntur, intelligenda. Quam paucis ergo ex tot hominum millibus sciencias apti sunt, etiam his quales habemus? Vix

Perfectus cogni unus, aut alter: perfectæ autem nullus. Ognitio perfectū stendo. Perfectus homo sit oportet, qui per-requirit, homi-nem.

Quod vero talis esse debeat, vide. Animam tu quidem dicis in omnibus æque perfectam (eius naturam ignorans, vt alibi monstrabimus:) corpus vero in causa esse cur hic doctior, ille minus, ille nullo modo. Volo,

*Anima nostra
satis perfecta
non est ut ali-
quid perfecte
sciat.*

An anima nostra satis perfecta est, vt aliquid perfecte sciat homo? Non, sed sit. Cui ergo minus perfectum corpus est, minus perfecte sciet: cui magis, magis: cui maxime, perfectissime. Hoc enim rationabilius videtur

*Nullus homo
perf. actum cor-
pus habet.*

colligi exte, quam contrarium. Cui datū est perfectum corpus? Nulli: vel clamante me dico: aut si daretur, non nisi per instans duraturum. Quod si neges, non probabo tunc: aliâs probaturus. Petam tamen aliquod à te: & scio quod non dabis. Ignoras enim, vt &

Quid perf. act. ego. Perfectissimum autem cum Galeno vo-pnum corpus. eo corpus, quod temperatissimum, quod pulcherrimum. Atq; ille temperatissimum tantum

tantum (licet & compositionis meminisse
 debuisset, propter instrumētarias actiones)
 pfectissimas edere operationes omnes vult.
 Inter quas intellectio, à qua scientia pendet,
 primas tenet. Sed & id ratione fulcitur. Fue-
 re medicorum quidam, qui asseruere, me-
 dicum, ut perfectus esset, omnes morbos
 prius pati debere, quam perfecte de his iu-
 dicare posset. Et non videtur omnino inepta
 opinio: licet satius esset tunc non esse me-
 dicum. Nam quomodo de dolore sentētiā
 feret rectim, qui nunquam doluit? Quos ~~in aliis cura-~~
 autem & dolores, & morbos in nobis ipsis ~~mut~~, quos ex-
 experti sumus, melius in aliis & dignoscim⁹, ~~peri in nobis~~
 & curamus. sic quomodo cœcus, aut luscus, ~~sumus.~~
 de coloribus: surdaster, de sonis: paraliticus,
 de tactilibus qualitatibus instum ferat iudi-
 cium? Perfecte ergo videat oportet, qui de
 coloribus: audiat, qui de sonis: palpet, qui
 de tactilibus: gustet, qui de gustabilibus: mo-
 ueatur, qui de motu: digerat, qui de dige-
 stione: doleat, qui de dolore: imaginetur,
 qui de imaginatione: memoretur, qui de
 memoria: intelligit, qui de intellectione
 pfecte iudicare velit. Aliâs, vt inquit Galen⁹
 erit nauta ex volumine: qui secur⁹ in scanno
 sedens, optime portus, scopulos, promoto-
 ria, Scyllas, & Charybdes depingit: denique
 nauē per culinam, aut super mensam optime
 dicit. si vero mare concendat, eiq; clauum

*Intellectio ad-
ditionū omnium
perfectissima.*

*Plato etiam 3:
de Repub.*

*Bonus medi-
cus omnes mor-
bos pati debet:*

triremis committas, in scopulos, in Scyllas, in Charybdes, quas tamen bene norat antea, infligeret. Aut ut ille, qui in furo deperditum a sinu, aut canere, propriis describens signis, proclamat: quem tamen si coram habeat, non cognoscat. Et hanc ratione dicitur Christus Dominus miseras humanas subire voluisse: ut expertus calamitates nostras, magis misereatur. Melius n. qui pauper aliquando fuit, pauperi, qui captiuus, captiuo, qui denique miser, misero: quam qui nunquam pauper, captiuus, miser, illi, isti, huic, compatitur. Perfectissimum ergo corpus requirit perfectissima cognitio. sit haec ultima ratio. Perfecta omnia perfectis gaudent, à perfectis sunt, & per perfecta. Quid perfecti creatione? A sogaudent: à per lo perfecto, perfectione ipsa, Deo fit. Quodfecti. & per medio? Perfectissima eius potentia, quæ sola perfecta sunt. perfectissima, quia infinita sola; quia ipse De. Reliqua omnia perfectiora à perfectisribus sunt. Quæ à corporibus cœlestibz sunt, ab imperfectiori fieri non possent. Ratio hominum omnium. Agens, in passum vtcunq; abit, transit. Quodlibet n. cupit in se aliud transformare. Quod non potest, nisi se illi communiceat. Dumq; hoc agit, ab alio repavit: dum hoc conservate se in suo esse conans (quod etiam innitum est omni enti: unde & illud se quittit, sicut est se velle scilicet aliud conuertere: ne sui unquam conservare. finis eueniat) partim resistit: partim, aliud in se

Perfecta omnia perfectis

Agens in passum vtcunq; abit, transit. Quodlibet n. cupit in se aliud transformare. Quod non potest, nisi se illi communiceat.

Causa repassio nis. *Omni enti in ditum est omni enti: vnde & illud se quittit, sicut est se velle scilicet aliud conuertere: ne sui unquam conservare. finis eueniat) partim resistit: partim, aliud in se*

QVOD NIHIL SCITVR. 108

se conuertere etiam volens, quantum potest suam in agens extendit, & exercet poter-
tiam, imprimisq; vim: sed quia inferius illi viribus est, vincitur in pugna, cogiturq; alterius vexillum sequi, & se in illud inserere, primo exuto habitu. Si ergo agens perfe-
ctum est; & actio perfecta esse debet: & me-
dia ad actionem exequendam: & patiens
quod actionem recipit, in quantum hanc
recipit: licet aliter imperfectum sit. Quod si
actionem non sequatur patientis conuersio
in agens, saltim opus, quod à tali actione fit,
perfectum à perfecto agente est, imperfe-
ctum ab imperfecto. Orta enim, ut dicunt *Orta attestans.*
medici, attestatur suis principiis. Quod quid *tur sua princi-*
est, id agit: & quale quid, tale agit, mediis v- *pi.s.*
biq; idoneis. Talia sunt quæ agenti similia. *Media idonea*
sunt quæ agen-
similia. Sic enim melius ambo in patiens consipiāt.
Perfectum ergo agens melius perfectis ad-
iutum instrumentis, & mediis, in patiens ar-
get, opusque intentum peragat, quam imperfe-
ctis. Vide id in omnibus, tam naturali-
bus, quam voluntariis actionibus. Sol per- *Sol perfectissi-*
fectissimum omnium corporum (vnde plu- *mum omniuum*
tri Deum illum existimarunt) quam edit corporum.
actionem? Perfectissimam; similem Dei ac-
tioni. Hic enim c̄reat: ille generat omnia; *Pythago. & AE*
qui secundus est à creatione gradus, sed dif- *Egypti u. ac La-*
ferunt. Nam Deus à se, solus, ex nihilo, & si- *er. 8 & Plu-*
nō medio, aut instrumento creat. Sol à Deo *arch. de A-*
moie.

*Differentia in
ter creationem
& generatio-
mem.*

potentiam habens, cum homine, ex semine, & medio calore hominem generat. licet quandoque etiam sine congenerante plurima solus generet, vt murem ex stercore, ranam ex puluere cum plauia, locustam, pulicem, culicem, lacertam, scarabeum, pediculum, & plurima alia animalia; & inter plantas philitidem, ceterach, politichum, adianthum, lichenem, pulmonariam, viscam, fungum: & inanimata omnia, aurum, argentum, lapides, gemmas omnis generis: & elementa ipsa ex seipsis innicem, sed obiicies forsitan Solem corrumpere etiam: quæ est pessima actio, & imperfecta, si generatio perfecta est. At non

*Sol non corrū-
pit primo.*

ita habet. Nec enim corruptit, sed dum generat, necessario corruptio sequitur.

Quod autem generet primo, patet. Prius enim est ens non ente: actus priuatione, dignitate, præstantia, & natura. Corruptio autem non ens est, priuatio, destructio huius entis, nihil. Ergo prior generatio corruptione. Ergo ad illam sequitur hæc: non contra,

Ergo generat Sol primo: corruptit ab e-

Nullum ens ni uentu, & ex consecutione. Quod inde etiam bonum inten- manifestum sit. Nullum enim ens propter actum quemadmodum nihil agit, aut nihil intendit. (Vnde lump per se. & neque malum per se: malum enim priua- tio boni est, quasi nihil) omnia namque propter finem. Nihil autem finis enti esse

non

non potest. Finis enim perfectio est: quæ in- *Finis perfectio-*
 ter entia primas occupat. Nihil priuatio, de- *et.*
 stitutio, defectus, mera entis negatio. quo a-
 lio quā infestissimo nihili nomine nil ipsum
 vocabo? omnino perfectioni, entique op-
 positum, inimicum. Nil denique. *Quis il-*
lud intendet? quis quæreret? Omnia natura-
 liter id fugiunt. *Omnia fugiunt*
nihilum.
 Nil me, præter hoc nihil,
 perterrit, tristat, animo prostrat: dum co-
 gito, me aliquando illius aulam inuisurum;
 nisi fide, spe, & charitate comitata, metum
 hunc, nihilque, simul eius causam, destrue-
 ret, meque confirmaret, post compositi hu-
 ius dissolutionem, indissolubilem cum Deo
 Opt. Max. nexus promittendo. Sol ergo
 perfectissimum omnium corpus, corruptio-
 nem intendat, efficiat? Generat ergo. Quo *Calor omnium*
medio? Calore, omnium qualitatum per- *qualitatū per-*
 fectissima, præstantissima, actuosissima. Vi- *fecissima.*
 debis hoc in rerum Examine. Lucem tu *Sol non agit*
luce.
 etiam addis: sed ego non consentio. Ta-
 men pro me stat. Illustrissima res est lux,
 amicissima, charissima. Vitam huic confe-
 runt: ut mortem tenebris. Exhibilat nos.
 Ea media pulcherrimas omnium res cognoscimus, plurimas. Deus se lucem vocat. Si- *Luce media*
pulcherrimas
res cognoscimus.
 ne luce cæcutiamus, obdormiamus, obmu-
 tescamus, tanquam mortui vagemur, nec
 solum nos discernentes, nedum rerum na-
 turas cognoscentes. Vides quantum in tene-

prosa, nubilosaque nocte silentium? Pene alterum chaos videtur, mors. Sane sine luce viuere nullum. Vtiusque parens Sol, utroque, calore scilicet & luce, ad generationem vititur, vt tu vis. Quod vero non ad corr

Accessus solis optionem, ostendunt hæc eadem, Accessoria vigent, te ad nos Sole omnia requiriunt, repascuntur, torpescuntur, pullulant, germinant, frondescunt, flor

rent, fructificant. Animalia frigore torpenta, & semicorrupta, omninoque corrumpenda, si diutius absuisset astrum, è latebris exirent, ad motum promptiora fiunt, latantur, currunt, saltant, gestiunt, canunt, ad generantis astri aduentum apta generationi fiunt, in hanc læta feruntur. Denique ver

& ætas generatio sunt, & vita. Ego tunc solum viuo; Abeunte autem à nobis dextro Dei oculo, (sic enim Solem libet vacare) omnia languent, torpent, labuntur,

Hyems & autumnus mors. pereunt, Quid autumnus & hyems nisi perpetua mors? Mortem frigidam, gelidam, rigidam, horridam, pallentem vocant Poetæ, & merito. Vitam contra floridam, vi-

Mors à frigore. rentem, vegetam, Mors à frigore est: vita à calore: calor à Sole. Hic ergo perfectissimus omnium corporum, perfectissima

Generatio perfectissima a generatione naturæ. qualitate, calore, perfectissimam omnium actionum naturalium, generationem scilicet, edit. Hæc de naturalibus. In voluntariis autem, nonne pictor, sculptor,

sculptor, cythareodus, melius pinget, scul-
pet, pulsabit, si perfectioribus, quam si im-
perfectioribus vtantur mediis & instrumen-
tis? An bene canet rausus, saltabit claudus,
scribet qui inconcinnam habet manu? Quia
quidem manu quod perfectius à natura ex-
cogitari potuit instrumentum? Nullum sane,
vt optimie Gal. noster prosequitur. I. de V. sup.
Perfectissimum autem omnium animalium
homo, ad perfectissima inter cætera anima-
lia opera edenda, perfectissimo etiam om-
nium egit instrumento. An si imperfectius
fuerit istud, potuisset ille tam perfecta ex-
qui munia, tisque, quam exequitur. Non,
cogito, sed quorsum tot? Huc; vt probemus:
omne perfectum produceat perfectum, &
ut perfecto ad eius productionem. Quid
inde? Hoc. Humana anima perfectissima o-
mnium Dei creaturem, ad perfectissimam
omnium, quae edere potest, actionum, per-
fecta scilicet cognitione, perfectissimo eget
corpo. Quid? dices: à corpore non non
pendet intellectio, nec ab eo vlo modo in-
uatur, sed solummodo ab animo perficitur.
Hoc falsum est, vt alibi probavimus. Vanum
est dicere, animum intelligere, vt & audire,
Homo vtrumque agit; vtrobiq; corpore, & intelligere.
animo vtrens: & quodcumq; aliud cum vtro-
que simul exequens: nihilque, non vtroque
fauente, conferente, agente. sed, si in dictis

*Humana ani-
ma ad cogni-
tionem per-
fectissima eget
corpo.*

tuis consistas, id ipsum probatur. Cur hic doctior, ille minus? Animus æque perfectus in utroque. Ergo in corpore defectus, ut tu dicebas. Ergo doctior perfectiori potitur corpore, quomodo cumque illo utatur, siue ad imaginandum, siue ad intelligendum. Ergo doctissimus perfectissimo. Ille autem est vere sciens. Quale autem sit perfectum corpus, diximus iam. Cumque illud nusquam inueniatur, nusquam etiam perfecta cognitione, neque proinde scientia, quæ idem est. Sed dices forsan: ad intelligendum non egerit nos brachiis & cruribus: proinde et si illa defectuosa sint, modo cerebrum bene habeat, sufficere. At deciperis: si membra à primordiis generationis prae conformata sunt, defectus fuit aut in materia ex qua facta sunt, aut in virtute formatrice. Utroque modo aliquid ex principibus membris, aut plura imperfecta sint necesse est. De materia non est dubium: ex eodem enim semine fiunt membra omnia. Virtus autem non debilis primo per se est: sed quia deficiunt spiritus, aut temperies, eius præcipua instrumenta. Quocumq; autem horum deficiente, etiam in internis defectus est. sed et si solum in externis esset, ab his internis cōmunicaretur. Debilia enim extrema non perficit attrahunt, retinent, coquunt, expellunt: unde sanguis inficitur excrementis. Ab hoc spiritus

**Perfectissimus
bema, ille &
pulcherrimus.**

**Ex eodem
semine fiunt
membra
omnia.**

spiritus, & membra interna : si post formatum perfectum corpus & natum, deformitas accidat: vel ab interna : vel ab externa causa accidit. Quomodo cumque contingat, interna etiam eodem modo, quo si à primordiis eveniret, alterat, & à perfectione disturbatur. Deniq; perfectum corpus aut nusquam est: aut per momentum tantū durabit. Nullus ergo sciens. Nil scitur. sed dices forsitan etiam imperfectum corpus scientiis aptum esse. Videtur enim difficile creditu, nullum ex hominibus scientiis idoneum. Ego vero hoc, ut & plura alia, libens concedo. Non tamen quocumque. Nam neque tu id vis: neq; probaueris inquam. Certo ergo quodam temperamento praeditum esse illud necesse est. Quale est illud? Forsan non dabis. sed esto, dederis. Hic nuper natus quot subit *Homo plures mutationes ab aere, loco, motu, cibo, do-*
sibus mutationes.
ctrina? Cogita tumet. Si diues, deliciose tra-
ctatur, pingue scit, totus corporeus fit, in-
eptus ad studium. Anima enim & corpus *Anima & cor-*
vicumque contraria expetunt, per te, ut in *pus vicumque*
Anima dicemus. Quin neque parentes eum *contraria*
studio & laboribus consumi permittunt: sed *expetunt.*
in corporis, & ad corporis cultum compo-
nunt omnia : de moribus solum (& ô vti-
nam) modicum solicii. Et (vt hominum
maior pars facit, & quidem prudenter, natu-
ra ad hoc impellente) sanitati, & diuitiis,
reli-

*Cur pauci
studiant.*
*in Corp. otium
expedit.*

reliquisque, quæ vitam beatam efficere possunt, studere docent; vnde euenit ut tā pauci studio literarum incumbant, sed esto, permittant, & velint parentes; puer detrectat. Corpus enim otium semper expedit: labor nobis inimicus omnibus. Diuitiae teuocant animum, delitiae distractant, pellicit mundus. Illeq; sane summius mihi est Apollo, qui, cum huius seculi bonis frui queat, his negletis, rerum contemplationi se dedit, miseria omniū status permutatiōne. Sed rara *Omnes ad ho-* auis in terris. Omnes aut ad laudem, aut dignitates, aut diuitias: vix unus scientiam amplectitur propter seipsum; siveq; tantū quisq; laborat solum, quantum sufficiat ad acquirendum finem, non scientiae, sed ambitionis suæ. Egeni autem ad studia plurima aduolant, tristi principio, aduerso medio, turpi fine. Tristis enim egestas est, quæ impellit, eadem impedit; eadē satiata finit scientiam pauperis. Non enim amplius student, quam ut eam fugere valeant. Hinc illud:

Ingenium volitat, paupertas deprimit illud.

Et illud;

Diuinum ingenium plena crumenā facit.

Et ille;

---Querenda pecunia primum est;

Virtus post nummos.---

Vtq; sine Cœtere & Bacho friget Venus, sic Pallas. Psittaci proinde vino poto melius garriunt,

*Psittaci vino
poto melius
garriunt.*

gariunt, discuntque: & quidam etiam ho-
mines. Vnde.

Faecundi calices quem non fecere disertum?

Quid non tentare cogit fames? Quid plura
refero? Nunquam finem faciem, si hæc con-

clusio. Studenti nullus finis esse debet alius,
quam scire. Egeno vero hic aut honest, aut

eo solum est, ut egestatem vitet. Quia qui
propter ventrem studebat solum, hoc reple-

to obdormit, scientiasq; post tergum mittit,
quibus non delectatur, quia ineptus est illis:

si vero aptus delectetur, impedit egestas: &
hoc miserandum. Quod si adhuc & diuitem,

& pauperem omnia necessaria habere ad sci-
entiam contendas, & voluntatem non deesse;

supponamus sic esse, vide quæ sequantur
difficultates. Incipiens uterque instituendus

est. Quis enim tam felix, ut ex se doctus euā- Nullus ex fō
dat? Atq; quocmiserit in instructione! quam doctus euā sit,
pauci bonos nanciscuntur doctores! Hi vel Causa docētā
propter præmii partitatem, vel ob desidiam

vel ob inualetudinem, vel ob egestatē, (cui
dūm prouident, studio vacare nequeunt)

vel ob iniuidiam, vel ob metū, vel ob super-
biā, vel ob amorem, vel ob inimicitiam,

vel ob discipulorum ineptitudinē (si talem
de eis conceperint opinionem) vel (quod

omnium pessimum, in gisq; crebrum) ob
inseitiam: hi inquam ob haec omnia, vel plu-

ra, aut veritatem, si nouerint ut cunq;, celat;

aut

Tyro credere debet. aut falsa docent. Quo quid calamitosius tyroni euenire possit? Hic enim credit, ut & conuenit, & necesse est incipienti: semelque ebibitum errorem, vix unquam in posterum quacunq; ratione id conteris, deponere potest. Tanta est recipiendi, retinendique vis puerilibus annis: præcipue si præceptoris auctoritas maxima fuerit. Vnde illud:

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testadiu---

Indigna Philosopho sententia. Hinc illorum Autòs è Phætam illiberum, indignuq; Philosopho. Hac ratione & ille cum incipiente simplex paciscebatur præmium: cum eo autem qui sub alio didicerat præceptore, duplum: cum duplo etiā labore opus esset, altero ad eradicandum errorem, quem iam ebiberat, ad seminandam veritatem altero. Hinc Philosophorum sectæ natæ sunt illudque, iurare in verba magistri. Vnde tot tantaque effundunt: hic pro defensione huius: ille contra, ut expugnet: volumina implent de intelligendo præceptore: nouas fingunt, infinitasque explicationes, intelligentias, distinctionesq; quas nunquam ne somniauit quidem ille. Quinimo & tam stulti aliqui sunt, ut omnia, quæ ab hoc, vel illo authore tradicta sunt, defendere se posse intent: ad idq; se parēt nūgis, tricisq; adeo circunsepti, & armati, ut venatore dicas, quiretibus turdos, fistoq; sibilo aucupari tentet.

Quibus

Magna pueris recipiendi promptitudo.

Timotheus

Vnde philosophorum sectæ.

Vana occupatio.

Stultitia eorum qui omnina que ab alio dicta sunt auerentur.

Quibus ipsi metirretiti, seipso explicare nequeunt: sicq; incident in foueā, q̄ aliis parabant: moreq; Alopici aucupis, dū columbo insidianter, à colubro capiuntur. Et quemadmodum ii qui tormentis vtuntur bellicis, (hit quebutas, aut sclopetos vocant) dum, ut alium occidant, oculo admouentes vni, ut recta feratur glans, ignem pylueti immitunt, si obstructa nimis fuerit machina, contrarium experiuntur, quam volebant: recalitrante scil, illa, caputq; illis consingente. Sichi dum aliis machinantur falsa, ipsi falsis inuoluuntur. Alii colligūt præcipua, Epitomesq; faciunt. Alii in tabulas digeūt, in capita, in libros, q̄ ab aliis confuse scripta sunt. Alii contra ampliāt, addunt, extendunt, cōmentantur, & cōmentiuntur plurima. Alii superstitiona, fatuaq; pietate, dissidētes conciliare, in pacēq; omnino bellantes redigere conantur. Alii contra eadē sentientes inimicos faciūt, dū diuersa scribere, & intelligere affirmant. Alii opus hoc illius esse asserunt. Alii contra, sed alterius. In his autē omnibus *inutiles lamen probandis*, quibus nō vtuntur argumentis? *boreis.* quid nō fingunt? quid non tentat? quid non excruciantur? Si non sufficient falsa probabilia, vtuntur veris improbandis, cōtumeliis scil. inuectiuis, famosis libellis, iurgiis. Denique his nō contenti, ad arma veniūt, vt qua~~tio~~ non potuit, vis cogat, militum modo.

Sic

Sic qui scientifici dicuntur, bruta fiunt. An non hæc furor, & insania? Qui naturam investigare dicuntur, nil minus quam id agunt: dum quid hic, illeque voluerit, non quid hoc, illudue in natura sit, digladiantur: totamque in illis absument vitam, similes cani, qui vi-
sam umbram in aqua carnis, quam ore fere-
bar, hac dimissa, sectatur irrito, iraniique co-
natur: tauroque, qui hominē sectans, inuen-
to huius pallio, in id sicut, hominis amplius
non solitus, immemorq;. sic illi naturam
quærentes, ad homines se conuentunt, illam
omnino relinquentes. Proinde nil ipsi sciunt
aliud, quam psittacorum more referre ea,
quæ in aliis scripta inuenere, proflusignari
eotum quæ proferunt. Et horum quidem
imaxima in scientiis multitudo: qui autem

*Pauci nata.
Nam in se con-
templantur.
Quisq; pro na-
tura sua reli-
quæ iudicat.
Simile simili
gaudet.*

naturam ipsam in se scrutetur; vix ullus, aut
saltē admodum pauci, qui que apud illos,
& vulgum indocti iudicantur. Nec mirum:
Iudicat enim quisque pro natura sua reli-
quos. Sic doctus doctum iudicat, & laudat;
quia percipit quæ dicit: indoctus negligit,
quia noti caput: contra extollit inertem, quia
idem cum eo sentit. simile enim simili gau-
det, dissimile respuit. Sub quo cumq; autem
horum infelix iutienis literas ebibat, ut fre-
quentius ebibit (felicissimus enim ille est,
qui sub experto magistro, vereq; docto ini-
tiatus est, ut & rarissimus) actum est de eius
scientia!

*Felix qui pro-
bum nanci-
xitur doctore.*

QVOD NIHIL SCITVR. 113

ſcientia: niſi aliquo actus ſydere reſipifcat. Atque ſi ſemper ſub eodem ſtudeat doctore, (quod vix vñquam fieri poſt) ſemper errabit, ſi ſemel errauetit. Imo continuo magis errabit. Paruus enim error in principio, Paruus error
in principio
magnus eſt
in fine. magnus eſt in fine: & dato vno abſurdo, plu- rima ſequuntur. Quis autem eſt qui ſemel non erret? Aut quis qui ſemel erret? Dubito Fere ſemper
an ſemper non erremus. Quod ſi à pluribus erramus. docēatur, hoc opus, hic labor eſt. Pauci quoſ æquus amauit Iupiter, aut ardente uexit ad æthera iudicium, diis geniti, potuere ab erroribus ſe expedire: tenent media omnia ſyluae diſſicilimæ. Dum diuersi hi perpetua cohtentione ſe agitant, miſerum incipientis ingenium miſere diſtrahunt, dilacerantque. Hic illi hoc inculcat; ille contrarium perſuadere conatur. Quis enim duos in omnibus conuenire vidit? At qui maximum veritatis, proindeq; & ſcientiæ alicuius, certitudinis indicium eſt doctorum concordantia. Ve- Vix duo in o-
mnibus con-
ueniunt. ritas enim ſempet ſibi conſtat. Contra vero Veritas ſemper
per ſibi con-
ſtat. nil magis arguit incertitudini ſcientiæ, quam diuersitas opinionum artificū. Quod commune eſt omnibus ſcientiæ cuiuslibet doctribus: ut itide colligas etiam quāt pa- rū certitudinis ſcientiis inſit noſtris. Sic de- bilem týrunculum aduersi doctores trahunt in confuſionem, ambiguitatemq;. Qui ſub- inde nescit quo ſe vertat: ſed prout illi vide-

H tur vel

*Qui falsa a-
ſtruunt pluri-
mam' garriunt.*

tur vel huic, vel illi adhæret: sèpius decipiēti. Hic enim plurimum garrit, vt mos est illis qui falsa aſtruunt: ſicq; pauperem iuuenium ad ſe trahit, qui victorem iudicat eum, qui magis clairauit. En tibi ſcientem. Sic multo tempore in his versatur procellis: ſèpius tota vita. Quod ſi ad methodum docendi accedamus, non h̄c erit minor difficultas,

*Maxima uti-
litas diſcenti, ſi
doctōr bona
utatur me-
thodo.*

tas, quinimo maior: ſiue eos, qui viua voce literis diſcenti, ſi docēt, ſpectes, ſiue qui ſcriptis. Eadem enim vtriusq; ratio. Porro maxima hinc diſcenti accedit vel vtilitas, ſi bona methodo utatur doctōr: vel difficultas, & damnū, ſi peruerſa. Nihil enim tantum in docendo momentum habet, quantum methodus: quæ ſubinde tam varia hominibus eſt: quaque vti ſcire non minus laboriosum, ingenioque plenum eſt, quam vtile: nec minus rarum, quam neceſſarium. Nullus proinde eſt qui huic plurimum non ſtudeat, inſudetque: pauciq; admodum, aut fere nullus, qui vel ſcopum attigerit, vel attigilſe credatur. Cū enim ars infinita forſan ſit, vt iam diximus, vita vero omnium breuiffima rerum, cui illam commenſurare oportet vel docere, vel diſcreto volenti, maximam nobis imponit curam, conantibus ſcilicet infinitum finito metiri, & quod magis eſt, comprehendere: vnde tanta ſcriptorum varietas. Quorum hic artem contrahere (cui vitam producere non

*Laboriosum
eft ſcire me-
thodo uti.*

*Pauci reda-
ntur, me-
thodo.*

*Vnde ſcriben-
tium tanta
diuerſitas.*

non licet. quod potius esset, & necessarium) duum nititur, longiorem efficit viam, difficultatemq; breuitate, subindeq; obscuritate sua (Nam obscurus sio, dum breuis esse laboro) tempus nobis absumentis, quod rebus intelligendis, non eorum scriptis impendi deberet: capitaque rerum solum nobis deuoranda dat. Alter dum artem fuse, vt est, prodit, in primis cōscenescit principiis, nosq; cum illo. Hos, qui impatientes laboris sunt, qui que acutiore ingenio, damnant: quod pluribus verbis, quæ hi breuibus percipient, inculcent. Laudant vero motosi & rudes, quibus nihil vñquam satis explanatum. Illi contra. Si quis medio scribat modo, (si quis forsitan sit) ab his omnibus improbatur: & quod non fat breuis, & quod iusto breuior. Medium enim vtriq; extremo vtcumq; contrarium est. Ab iis solum commendatur, qui medio etiam gaudent, & ipsi mediocres. Hirari admodum, sicut & pulchra omnia, incognitiq; Iam docti alii ab his iudicantur: ab illis contra. Hic loquitur compte, pulchreque: ille aspere, & tude. Aliorum hic labores surripit, pro suisque venditat, repetitалиus integras suas paginas, sui immemor: hic omnia vbiique miscet, & confundit, ille nuda omnia & indiscussa relinquunt: garulus hic, & sophista, ille ieuerus, & gravis: hic nouorum inuentor acutus, ille

Breuitas ob-
scuritatem
parit.

Medium vtr.
que extremo
vicumque
contrarium.

*Nullus un-
quam omni-
bus placuit.*

*Natura con-
fessione nostra
sibi placuisse
videtur.*

*Exempla suc-
cessionis rerū.
Grecia olim
illusterrima
in literis &
armis.*

veterum assertor ineptus. Quid deniq; dicam? Quis omnibus placuit vñquam? Nec natura ipsa, vt quam quidam damnare, incipereq; ausi sunt. Tanta est in rebus varietas, vt natura in his lusisse cernatur, confusioneq; nostra sibi placuisse videatur: vt nos eam hinc inde quærentes, coram nobis existens deluderet, irrideleretq;. Nec in variis solum rebus varietas conspicitur. Idem homo modo vult, modo recusat: modo id afferit, tandem idem damnat: iam hoc profitetur, de quo si etum mane quætas, non meminit amplius, nec meminisse, vult. sed & in hac cœli parte nunc vigent literæ, tandem omnimoda brutalitas. Illic olim omnia ensis & arma, nunc nihil habes præter libros. Et, quod magis, hæc opinio nunc placet omnibus, hic Doctor in pretio est, mane omnino aliter. Horum omnium exempla videbis si historias legas: adducam tamen vnum, alterumque. Quid olim Ægypto, Græciaque luctentius in literis? Quid in idolis colendis fertilius? Vbi illustriores viri, tum in scieitiis quibuslibet, tum etiam armis? Nunc vero nec ibi musæum inuenias, nec idolum, nec insignem virum. In Italia, Gallia, Hispania nec pèt somnium doctor erat: omnia Mercurius, & Iupiter. Nunc hic sedent Musæ, hic habitat Christus. Iam in Indis quanta hucusque regnauit ignorantia? Iam nunc astutie-

astutiores, religiosiores, doctioresq; sensim
nobis fiunt. sit hoc satis. Quid ergo faciet in
tanta rerum varietate calamitosus iuuenis?
Quem sequetur? Cui credet? Huic, illi, nulli.
sic ipse elegit, si liber sit. Sin minus, vel totus *Dicens non*
huic, vel totus illi, vel totus nulli. *Quod alias ostendi*
horum melius? In omnibus fallacia & mi-*detet.*
seria. Sit totus se dedat alicui, seruus sit, non
doctus; illiusque dogmata quo iure, quaque
iniuria tuetur quantum potest. sic fit miles,
qui ducem sequitur quocumque trahat, ut
pro eo pugnet: non memor amplius sui,
cum eoque perit. Sic iuuenis noster, eiusque
scientia perit, quoties se alicui pertinaciter
adnectit. Nec enim sine dispendio veritatis
quis potest iurare in verba magistri. *Quod*
si omnibus æque credat, æqueque nulli: ut
ab omnibus excepatur, quæ sibi videantur,
magis liberum hoc est: sed & difficile magis.
Quanto enim iudicio eget qui horum lites
dirimere conatur? Quisque pro se suas habet
rationes, argumentaque, ut sibi videtur, in-
expugnabilia. Neque tamen inter hos iudi-
cium ferre sine iudicis periculo est; qui pro
quocumque tulerit sententiam, pro eo sibi
statim etiam proponat. Quod si male iu-
dicauerit, sententiæ sua pœnam feret. Ignor-
abit enim veritatem, sicut & alter pro quo
male sententiam tulit, quod pessimum est.
Sed & pro quocumque sententiam ferat,

Sæpe quis sophismate deceptus veritatem deserit.

cum eo contra alium semper illi pugnandum est : alio semper negotium facessente ambobus, nouaque fingente arma, quæ repellere necesse est. Sæpeque contingit, ut, quemadmodum in bello quis, quamquam æquitate, armis, & viribus maior hoste sit, arte tamen & astu circumuentus pereat : sic qui veritatem tenet, tueturque, argumentis contrariis obruatur : quibus cum resistere nequeat, animo despondet, veritatemque deserit, ut hosti se dedat. Hoc ut sæpe contingit, sic veritatem obfuscatur, dum qui falsa adstruit acutus est, subtilisque. Et id promouit ille syllogistica sua scientia, in qua optima consequentia ex falso quandoque verum sequitur. sic verum nunc cum vero, nunc cum falso mixtum non discernitur: sed nunc verum falsum appetit, nunc falsum verum. sicque qui melius retes syllogisticos extendere nouit, hic quod vult adstruit. Cumque ignari docendi essent veritatem, eauendumque omni modo ne deciperentur, præcipue quibus eam inueniendi non est potestas : ille contra eis insidias struere docuit, quibus veritatem, si eam utcumque tenent, deserant : quam alias, nisi telis his circumuenientur, tenerent. Sic vidi ego quandoque garrulum sophistam conantem persuadere ignaro cuiquam, album esse nigrum:

Qui proficit syllogistica scientia.

grum: cui hic : Ego non intelligo rationes tuas, quia non studui ut tu : bene tamen sentio, aliud esse album à nigro: argue tu modo quantum eumque volueris. Et sane memini, dum Dialecticæ initiarer fere puer, à prouectioribus & tate, & studio in certamen sæpe prouocatum, ut ingenii mei periculum facerent: qui subinde fallaces syllogismos mihi obiiciebant: quorum ego fallaciam non videns, aliquando onere premebar, falsaque concedebam, non tamen manifeste falsa: cum tamen manifeste falsa sequebantur: tunc cruciabar admodum, si statim defectum non ostendissem: nec quiescebam donec inuenissem. An non satius fuisset, tempus, quod in querendo defectu syllogismi absumebam, in cognoscenda causa aliqua naturali dispendere? Denique apud hos syllogizantes ille doctior est, qui melius garrit: ille verum protulit, qui decipulam optime construendo, socium, aut aduersarium vicit, eoque rededit, ut aut concederet infallibiles quas vocant consequentias: (quas negare esset ridiculum, & impium: plenæ tamen sunt rimis, laqueisque, quos qui non videt, ab eis captus cogitur dare manus, concede reque quod alter volebat, falsum licet) vel cum captum se videat, nec tamen dolum percipiat, fere obmutescat. Hanc vocant scientificam syllogismorū doctrinam: qua nil nicias.

*Verbo si or de-
tior est apud
Dialecticos.*

*Syllogismo-
rum doctrina
scientiæ pro-
nicias.*

*Aristot.
Elenchi.*

*Dialectorum
gruera ut
sophismatus
resistant.*

*Dialectica
altera Circe.*

*Dialectici
similes Aenee.*

ad scientias pernitosius. Quod ille ipse vi-
dens, cauillatoriam aliam scripsit, vt ab illo-
rum deceptionibus eriperemur. sic vene-
num bibendum dedit: postea alexipharma-
co curare tentat, & ipse venenoso. Sed for-
tius est primum: proindeque vincit pluri-
mum, interimitq; veritatem. Cui vt resistant
posteri, quot commenti sunt conditiones?
quot alias fallacias? quot volumina suppo-
sitionum, indissolubilium, exponibilium,
obligationum, reflexionum, modalium?
Vide quanta subtilitas, & scientia, quanta
eius vis. Iam altera Circe Dialectica est. in
asinos eos conuertit. Nil certius. Pontem
struxere in medio scientiae suae, quem asino-
rum pontem voçant, An non digni sunt a-
uena, propter præclarum inuentum? Prope
pontem iacent asini depicti, Circeas biven-
tes aquas: quibus inebriati, circa pontem per-
petuo ruđunt. Mihiq; fere idem accidisset,
ni Vlyssis carminibus adiutus, incantantes
vitam pōtis dominas Circeas syllogismo-
rū figurās. Quid nō cruciātur miseri asini illi
pro fulcienda antiqua habitatione? Quibus
modis Dialecticam suam Circem honorant,
defendunt, laudat, depingunt: similes Aenea,
qui sui oblitus, Italięq; quā petebat, omnino
immemor, effeminatus, & vecors, lasciu-
indutus clamyde, Didoni factus in manci-
piū, huic totus studebat, hāc colebat vnam:
quousq;

quousque à Mercurio monitus erubuit, cognovitque apertis oculis se misere illaqueatum esse: depositaque statim fœmina, virum assumpit, deincepsque magnæ orbis partis factus est dominus, Virtute duce, comite Fortuna. Atque ô vtinam Mercurius ego essem nostris Æneis, vt relicta infirma, incantatriceque Dialectica, ad naturam se conuerterent: fierent forsitan multi orbis domini. At ipsi nunc adhuc cœci perpetuo magis se illaqueunt, ipsimet sibilaquecos parantes tot, vt nunquam legendi finem facias: quemadmodum nec ipsi vnquam scribendi finem faciunt, noua quotidie adaperta ruina; simili veteris alicuius ædificii, lapsuq; minantis ratione, aut in arena, instabilique loco, & ex fragili materia conditi, cui perpetuo supponendi postes, admouendi lapides, calx, similiaque, perpetuo eo hinc inde dehiscente. Sic continuo labante Syllogistica doctrina, (quæ nullo modo consistere potest, fruola, & inanis) continuo etiam laborante eius incolæ, & artifices, vt ruinam impedian. Atque hæc docent ad se venientes iuuenes: his confundūt eorum ingenia primum: his eos exercent. Res autem quærat quicunque velit. Sicque per manus currit hæc pernicies ab uno ad alium, ita vt tota vita nil scias. Sed dices forsitan: quid ergo, visne Imperatoris modo quæcunque dixeris tata

In libro, Modo esse sine ratione, & probatione, quod alienum sciendi, docet iudicant omnes? Nec id volo: sed ostendam bitur quomodo postea ratione, probationeq; alia do quid discutitur fine syllogistica ut possis. Iuuenis ergo noster, quem ad scientiam promologistica destrina.

Iisdem se inuoluere, vt & ante eum præceptores eius fecere, id ipsumq; eum docent: & ipse credit. Quid enim, non credit artificem qui ad descendam artem ad eum venit? Ergo qualis ille, talis hic: inscius ille, & hic quoq;

Difficile est se mel ebibitum eructorem vomere. Suppone tamen hunc iudicem vomere. Cio fretum suo: & postquam sub his longo

tempore eorum didicerit scientiam, videritq; dissensiones in opinionibus, sententiā ferre velle: quod vt rarum admodum inuentu, sic & scire cupienti utilissimum, & omnino necessarium. Quantum id periculi habeat, antea ostendimus. Nunc vero quantum dif-

Quis recte iudicat res de cari vult, res quibus inter eos lis est optime consideret o- contemplatur.

portet: quod pauci faciunt. Pauci proinde

Quorundam in- spici.

sunt, qui quæ proferunt intelligent: qui tam-

en volumina implent aliorum laboribus: componunt authores, quos ipsi non intelligunt, proinde & saepe male: iudicant de eo- rum controuersiis, & id quoq; male. Intenti enim solum authoribus dissidentibus, ab aliisq; mutuato hinc inde auxilio, vt vtentes

Arist.

Atist. testimonio, & aliorum, ex horum dogmatibus alia inferentes, & ex his alia: sic contra hunc vel illum sententiam profeiūt: non ostendentes, sic rem se habere: sed sic videri Aristoreli, sic illi, sic huic, sic colligi ex hoc theoremate, illoque. Quæ omnia forsan magis dubia sunt eo, de quo quæstio est. Sic ipsi dum iudicium ferre stulte conantur de aliis, indicandi ipsimet veniunt, imo & condemnandi. Quid enim ad rem, quod Non quia ali-
 hoc ille, vel hic dixerit? An propterea ve- quis dixerit.
 rum est? Non fieri potest. Omnia enim re- verum id est.
 tū principia essent atomi, aer, aqua, ignis, terra, materia, forma, priuatio, chaos, lis, amicitia, magnum, paruum, æther, unum, numerus: quæ omnia à diuersis rerum principia iudicantur. Ergo verum dixit, non qui quod alter dixerit, sed qui quod res est dixit. Cur ergo nobis tam obstinate hunc, il-
 lumve obliiciunt, quem negasse impium, hæreticumque, ut ipsi dicunt, sit? Atque & Aristos.
 ille ipse dixit, (quod fatui isti authoridu-
 ctores non aduertunt, aut saltem fingunt se non aduertisse) Non propterea quod quis affirmat, vel negat, sed quia in re sic, vel sic sit, propositio vera vel falsa est. Idē enim ipse olim expertus est in similibus fatuis, cū Platonī aduersaretur, quod nos in his, cum illi, & aliis. Quibus tamen responsum satis duxit hoc, quod amicus erat Plato, sed ma-
 gis

In Topicis.

magis amica veritas. Et alibi, *Authoritas*, inquit, *ab extra est, parum habens momenti*. Sed vi-

Quod Diale-

c. 3. in A. 3. quid ignaros hos tam obseruantes in obseruan: es fa praeceptorem suum faciat. Nil sciunt extra

ipsum, omnia in isto, omnia ab isto: in nihil vident. Proinde non mitum, si, cum non habeant aliud, quo vel afferant quod volūt, vel destruant quod tu vis, non mitum inquam, si stomachentur simplici negatione

*Dochi non egit
authoritatis-
bus.*

victi. Docti autem cum res in promptu habeant, quas negare non possint ignari: nisi velint experiri an calidus sit ignis, si negent: non egent authoritatibus. Res ergo cōtemplari oportet ei, qui aliquid scire velit, iuueniq; proinde nostro, sed an hoc facile? Heu!

*In rebus con-
templandis
multus labor.*

Nullibi tantus labor: nullibi tanta ambiguitas: nullibi tam pauca scientia. Vidili iam antea quanta in rebus diversitas, quanta mutatio, quantam denique scire cupionti pariant difficultatem, inaccessumque videbisque clarius ubi res ipsas examinare aggressi fuerimus. Nunc vero prosequamut impedimenta ex parte discentis: siccq; huius

*Duo inuenien-
de veritatis
media.*

libelli finem faciemus. Duo sunt inueniende veritatis media miseris humanis: quandoquidem res per se scire non possunt, quas si intelligere, ut deberent, possent, nulli alio indigerent medio: sed cum hoc nequeant, adiumenta ignorantiae suae adinuenere: quibus propterea nil magis sciunt, peifecte saltem,

tem, sed aliquid percipiunt, discuntque. Ea *Experimentum*
vero sunt experimentum, iudiciumq; *Quo-*
sine iudicio sta-
rum neutrū sine alio stare recte potest: quo-
rumque utrumque quomodo habendum,
adhibendumque sit, in libello huic prōxi-
mo, quem indies parturimus, latius declara-
bimus. Interim vide ex hoc Nihil sciti. Ex-
perimentum fallax ubique, difficileque est:
quod etsi perfecte habeatur, solum quid ex-
trinsecce fiat, ostendit: naturas autem rerum
nullo modo. Iudicium autem superea, quæ
experimento cōmperta sunt, sit: quod pro-
inde & de externis solum utrumque fieri
potest, & id adhuc male: naturas autem re-
rum ex coniectura tantum: quas quia ab ex-
perimento non habuit, nec ipsum quoque
adipiscitur, sed quandoque contrarium æ-
stimat. Vnde ergo scientia? Ex his nulla. At
Iuuenis perfe-
ctum experien-
re potest iuuenis noster. Nam, (vt omittam
multa recte habendi experimenti impedi-
menta) quot experimenta habere potest iu-
uenis? Sat pauca. Quomodo ergo super
paucae recte iudicium ferat? Nullo modo. Ideo iuuenient
Plura enim vidisse oportet, antequam recte facili est inue-
quis iudicet: ino omnia, vt initio diceba-
mus: quando & omnia se inuicem tenent, nire. Empe-
nullumque sine alio stare possit. Qnod in doc. Et Xe-
causa est, vt qui hodie id opinabatur, mane apud Laert.
aliud iudicet: imo & quod nunquam puta- lib. 9.

rat,

*Experimētū plura prater spem fateri co-
git.* rat, fateatur. *Quis enim ante cognitum ma-
gneter, torpedinem, echeneidem, ralem il-
lis vim tribuisset?* Omneni attractionem di-
*Non omnis at- cebas à calido, à sicco, à vacuo, aut melius
tradio à cali ob eius metum. Quid de illis? Quid deele-
do, sicco, va-
cuo.* tro? An à quolibet horum? An putasses vñ-
quam venenum veneno additum homi-
nem non interfectorum, imo potius libera-

*Quod vñk of- ficit, melius idē experimentum asserebas, Quod vnum effi-
dno.* turum? Minime quidem, qui forsan ante

contrarium atrox apud Ausonium vxor: quæ vi-
rum veneno tollere conata, vt mortem ci-
tius acceleraret, præparatæ potioni hydrar-

* *Cicutā vino admixta ci- tius enecat, & calidos homi- nes citius fri- gyrum admiscuit:* quo à morte liber ille-
uasit. Theriaca etiam, & mithridatum ex-
venenis post experimentum composita, ve-

*nenis obsistunt omnibus. Quis credidisset**

gida. Gal. 3. cicutā vino admixta citius enecare, biliosol- simpli. & Plut. q; & calidos homines promptius quam fri- quis modo ami gidos? Videbatur enim rationabile, vt à

cum ab adulta- zore discernas. contraria qualitate potius impediretur eius

actio. At contrarium experimento appetet.

Lib. de subfi- garat. Empiri- ca. Messates etiam apud Gal. * pie facturos se

credebāt, si vinū cui præfocata vipera fuerat,

bibendum darent misero elephantico, è vi-

ta ea ratione ablatores eū existmantes: quo

contra(mirum) ille à tam sœuo morbo liber

euasit. Ancilla et elephantici domini, quicā

deperibat, initum exhorrens, ei vinū vipera

infe-

Gal. ibidem.

infectum obtulit, vt interficeret: quod vice
versa sanitatem ei conciliauit. Dixisses ne tu?

Minime. Multa ergo experientia & do- *Multa expe-*
ctum, & prudentem hominem facit. Inde *rietas doctrinae*
fit ut senes doctiores sint, saltem ratione ex- *& prudentem*
hominem fa-
perimenti: rebusque humanis propterea *cir.*
gerendis accommodatores iuuibus: à
pluribusque ea ratione gentibus maxime
in honore habiti. Quibus, si etiam bonum *Senes apri rei-*
ad sit iudicium, merito committi potest rei- *pub. gubernan-*
pub. administratio. Ut ergo huic obuiant in- *da.*
commodo homines, scilicet defectui expe- *Scriptura vis.*
timenti, adiuenerunt scribendi rationem: *littera.*
vt quæ hic, illeue expertus sit tota vita, & va-
riis locis, breui tempore alter discat. siveque
consultum est nostri seculi hominibus, qui
plurium vitas, acta, inuenta, expertaq; pau-
ca mora perlegentes, aliquid de suo insuper
addunt: hisq; alii: tum & de dubiis iudicium
proferunt: itaque augetur ars: posteriores-
que hac ratione comparantur pueri in col- *Nosissimi sibi*
lo Gigantis existenti: nec immerito. sed vt *sanguam puer-*
hæc via ad humanas res gerendas aliquid e- *ri in collo Gi-*
molumentividetur habere: nil tamen ma- *gantia.*
gis scientias iuuat. Nam (vt omittam, libros *Libri nil scien-*
non perpetuos esse, sicut nec & alias res, vt *tiam iuuant.*
qui omnino extirpentur bello, igne, incutia,
nouitate aliarū opinionum, tempore deni-
que, & obliuione absumpti.) sequitur statim
tota difficultas, quā supra in scribentibus o-
sten-

stendimus. Confusi, breves, prolixii, totquæ, ut si centena millium centum viueres anno-
rūm, non sufficerent legendis omnibus: qui-
que in pluribus mentiantur, sæpius me glo-
riæ causa, aut fulciendæ opinionis. Statimq;
sequitur de intelligentis eis quæstio, & quas
nunc retulimus omnes. Ita ut dum aliquid
scire querimus, ad homines conuersi, & eo-
rum scripta, naturam dimittimus, insipiē-
tesque simus. Sed ponamus experta ab illis
vere referti. Quid prodest mihi, alterū hæc,
aut illa expertum fuisse, nisi hæc eadem ego
ipse experiar? Fidem parient mihi illa non
scientiam. Proinde & maior literatorum tu-

*Nil ad scientiā
nostram pro-
funt experta
ab aliis.*

*Maior litera-
torum nume-
rus fidelis est.* meritis his temporibus fidelis quidem est,
non sciens: quippe qui ex libris quidquid
habent hauriant, non adhibito itidicio, re-
rumque experimento, ut decet: sed creditis
his quæ scripta inuenit, hisque suppositis,
aliis atque aliis illatis, male iacto fundamē-
to. Iuuenem ergo nostrum, si aliquid scire
velit, perpetuo studere expedit, legere ea
quæ ab omnibus dicta sunt, confertre expe-
rimento cum rebus usque ad extremum vi-
tæ terminum. Quo vitæ genete quid miserius?
Quid infelicius? At quid dixi vitæ ge-
nus? imo mortis genus est: ut superius dice-
bam. Quem ergo visram calamitosæ vitæ se
submittere? Sunt tamen aliqui. Ex quibus
sit iuuenis noster unus. Hic quidem et si o-
ptime

ptime constitutus perfecta fruatur sanitate, statim marcescat; consumptisque studendo corporis viribus, pluribus conflictabitur morbis, aut morbos affectionibus, graude-
dine, destillatione, arthritide, ventriculi im-
becillitate, vnde eruditates, deiecta appetē-
tia, lienteria, obstructions, præcipue lienis.

*Stadium mortis
bi sequuntur,
& intempeſtu-
ua mortis.*

Quid non patitur qui studiis incubit? Mo-
ritur intempestiue tādem. Hæc autem men-
tem perturbant, affecta eius præcipua sede,
cerebro scilicet: siue id per se primo, siue ab

aliо accidat. Quod etsi his omnibus liberum Qui fudet me
demus iuuenem nostrum: tamen melācho-
licus tandem fiet, quod quotidiana osten-
demus.

*Lantholicus tā-
dem fit.*

Qui fudet me
Lantholicus tā-
dem fit.

An hi omnes recte iudicare Bonus iudex &
possunt? Non videtur. Bonus enim iudex o-
mni affectione carere debet. Sed etsi omni-
carere debet.

bus his carere demus iuuenem nostrū nunc,
& in posterum, (quod vix fieri posse existi-
mo) an propterea aliquid sciet? Minime qui-
dem.

Nam & in eo continua mutatio est,
que mādmodum & in omnibus aliis rebus.

Illa vero præcipua, ætatis scilicet: quū mul-
tum differat iuuenis à perfecto viro, hic à se-
ne: & in quoque horum magna sit etiam dif-
ferentia principii, medii, finisque.

Qui nunc
iuuenis hoc iudicat, verumq; credit, modi-
cum vir reuocat, probatq;: quod idem for-
san cum senex est iterum tenet, & tuetur: a-
lias aliter, sibi nunquam constans. Nec v-

*Quotidie sen-
tentiam mu-
tamus.*

lus est qui si nunc opus aliquod edat, postea palinodiam non recantet, fateaturque, si probus est, se deceptum fuisse cum iuuenis esset. Qui autem hoc nolunt propter ignominiam, et si videant falsum asseruisse, vel forsan non videntes, sui amore obfuscati, pertinaciter id defendunt, nihilque non explorant, ut se ab ignorantia, aut falsitatis nota vindicent, maximo scientiarum incōmodo: præcipue si hi subtile sint. Nec et alii tuis inimicissi. quis qui, si opus emittere in lucem non velit tam cito, illius monito qui in nouem annos asseruare iubet, et si centum annis integris corrigat, non semper aliquid addat, demat, mutet, innouetq;: sic in æternū facturus, si in æternū ipse quoque viueret. Vnde tanta va-

*Ignorantia se-
pe cogit opinio-
nem mutare.*

rietas & inconstantia? Ab ignorantia sane, Namque si perfete ipsis sciremus, quæ semel scribimus, nil postea esset immutandum. Qua ergo ætate melius ille iudicat? Dices, in senectute. At rationabilius videtur in statu, in quo vigent omnia, quam in senectute, in qua languent omnia, quæque infantiæ comparatur: vnde illud, *Maledicti pueri centum annorum.* senesque propterea delirare communi dicuntur sermone. Quid dices?

*Animi pathe-
tia cognitio-
ne impediunt.*

Nec ipsem et scit quādo verum dicat, quum modo hoc, modo illud: utrobique tamen sibi credi velit. Præter has autem corporis mutationes, impediunt etiam veritatis cognitio-

gnitionem animi affectiones. Diximus iam supra in doctore. In discipulo non minus existimandum est. Amor, odium, inuidia, & reliqua quæ ibi numerauimus, obstant quo minus bene iudicet. Quis autem est tam sui iuris, qui aliquo illorum non teneatur? Nullus. Quod si reliqua omnia euadat, il-
 lud minime euadet saltem, sui scilicet amo-
 rem. Quis enim est qui non credat se ve-
 rum dixisse, difficultatis nodum inuenisse,
 imo & rem optime intelligere? Ut omittam, *Quisque sedo-*
rem, perspicaciorem, prudentiorem, sapien-
tiam denique existimat. An vere? Nemo,
 vulgus ait, rectus iudex est in propria causa.
 Quilibet autem propriam agit causam, dum
 vel verbo, vel scripto aliquid asserit. Nil er-
 go scimus: sed do (impossibile) omnibus
 his carere iudicem nostrum. Nil magis sciit
 in posterum: quamquam communi feratur
 sententia, perpetuo doctiores nos euadere.
 Contrarium enim omnino accidit iis, qui
 perfecte res cognoscere student. Ego ante-
 quam res considerare cœpissim, doctior mihi
 videbar esse. Quæ enim à præceptoribus
 meis acceperam, firme tenebam, perfecte q;
 me scire credebam, nil aliud scire esse pu-
 tant, quam plura vidisse, audisse, memoria-
 que tenuisse. Iuxta hoc dictum, hunc vel illū
 iudicabam, vt & alii: totum proinde me, vt

*Nullus est qui
 aqua sufficio-
 ne animi non
 teneatur.*

*Nullus rectus
 iudex in pro-
 priare.*

& alios facere videbam huic scientiæ generi deuouebam, in hoc totus laborabam. Ut vero ad res me conuerti, tunc reiecta in totum priore fide, potius quam scientia, eas ex-aminare cœpi, ac si vnquam à quopiam di-

Heraclit. videtum aliquid fuisset: quamq; antea scire mi-
Laert. lib 9. de Philosoph. hi videbar, tam tunc ignorare, (contrario at-

que ille modo, qui vsque ad virilitatem o-
nnia se ignorare dicebat, post hanc autem
omnia scire) & indies magis: eoq; vsque res
ducta est, vt nil sciri videam, vel sciri posse
sperem: quoque magis rem contemplor,
magis dubito. Quid enim non dubitabo si
naturas rerum percipere, nosseq; non pos-
sim? à quibus vera scientia esse debet. Et
enim videre magnetem facile est: sed quid
is est? cur trahit ferrum? Hoc esset scire, si
nosse possemus. Tamen qui magis scientes
se dicunt, ab occulta proprietate id fieri re-
spondent, idque scire esse: cum contra vere

Dicere à pro- nescire sit. Quid n. differt si dicas, hoc sit mi-
prietas occul- hi occulta proprietate, aut, hoc nescio à quo,
ta aliquid fie- aut quomodo fiat? sic de pluribus aliis, quæ
ri, est ignoran- minutim suo loco videbis. Quod si addas du-
tiam detegere. bitationi de attractione ferri, illam, quo-
modo tactum ferrum ab eodem magnete

secundum partem eam lapidis, quæ Septen-
trionem respiciebat in natali suo, Septen-

Magnes nau- trionem versus semper vertatur: (quod no-
gationem di- bis parua nauicula vniuersam circuire ter-
rigit. ram,

ram certissimoque euentu inter medios fluctus cognoscere *VBI* quod occupamus, portulq; infallibili vtilitate, vtiliq; infallibilitate legere monstrauit) ad eamque magnetis partem, à qua tactum fuit, semper deuoluant: contrariam autem fugiat. Quomodo non solum annulum vnum, aut acum vnam trahat, sed vis etiam per annulos, & acus transmissa vsque ad plures diffundatur, quos omnes in aere suspendat. Sidenique, quare inunctus allio omnino langueat, trahendique vim amittat: cogeris cedere manus.

Quod doctissimus quidam ex recentioribus *Scalig.*
facit etiam inuitus: inscitiam nostram, non
solum ubi de hoc agit magnete, sed & plu-
ries alibi merito accusans. Iudex itaque no-
ster quid h̄c agat, etsi per centenos centum
vnuat annos? pauca experietur, illaque ma-
le: peius iudicabit de his: nil omnino sciet.
Sed etsi plura videret, non tamen omnia
posset, quod necesse est vere scienti. Illaque
etiam plura in dubium vñiret an optime
expertus esset. Si enim eosculat alios de iis-
dem rebus authores differentes, aliud atque *Doctores exiā
circum experimen-*
aliud expertos inueniet: quodque hic se ex-
pertum dicit, alter impossibile esse conten-
dit, illumque in experientia deceptum esse
pluribus rationibus hinc inde petitis osten-
dere conatur. Sic quomodo recte de obscu-
ris iudicabit, iisq; quæ sensu nullo modo ca-

ptari possunt, qui de his quæ sensu obiiciuntur, aut per eum cognosci debet, dubius est? Quod si extra authores ad populū accedas, mirum quanta varietas: nusquam concordia: omnino aduersantur in pluribus iis quæ in scientiis traduntur. sed dices, hos ignaros esse, res non perpendere, neque posse, crassos scilicet. At communiter dicitur, *Vox populi, vox Dei*: difficileq; est intelligere, totum populum decipi: Philosophum vnu verum dicere: præcipue si de rebus quæ in experientia potius consistunt, quam iudicio, quæstio sit. Plura siquidem sunt in quibus illis credendum est: ut in agricultura, nauigatione, mercimoniis aliunde aduectis: cui libet denique in arte sua excellenti. Nam &

Dochior est qui illud communi fertur voce, Doctior est quilibet in arte sive in alia, quam sapiens in aliena. Si ergo iudicium ferre velis inter hos, Philosophosque, cum videas difficultates quæ ab vtrorumq; opinionibus sequuntur, noui quid excogitabis, (quod communiter fit: nouatum enim rerū cupidi sumus) idque omnino verum esse assertes, alia omnia falsa. Alius idētidem idem facit: sicq; fete omnes,

Quis verum dixit? Te senem iam, dices, exceptuinq; pluries. At vt quidem fatear paucos esse qui rem attingant, sic illud quoque durum videtur, tantam multitudinem decipi, te solum verum dicere. Quid enim tu

supra

*Vulgus ut plurimum a do-
ribus aduersatur.*

*Vox populi,
vox Dei.*

Noue appetimus.

*P' uoi sunt qui
verā tangant.*

supra alios habes? Insuper, quæ longo tem- Que diu us-
pore à pluribus habita sunt, confirmataque, tata sunt, ma-
maiis in veritate videntur habere funda- gnum in veri-
mentum, quam quætu nunc profers noua. tate videntur
fundamentum.

Et tamen, dices, plures sunt errores quilon- halere
go durant tempore incogniti. Verū. At ego contra : plura sunt vera longo tempore co-
gnita, quæ tandem occultantur : illis scil. et-
roribus in medium adductis, adauctisque.

Quid dicemus de opinione tua noua? Verū- que esse potest. Quod illud: Nescim'. Quod

si dicas antiquam esse etiam opinionē tuam, Nil dictū quin
eo dicto, quod Nihil dictum quin dictum prius:

ostendasque veteres aliquos ante te idem dictum prius.

quod tu nunc dixisse: qui errorem tuetur Nulla est adio-
idem dicet. Nulla enim est tam stulta opi- stula opinio,

nio, quæ fautores non habeat. Hæc omnia que fautores
contra me etiam pugnant, qui, nil sciū, pro- non habent.

bare contendō: cum nunc omnes alii ali- ter opinentur.

Sunt tamen nihilominus pro- me: cum ex hoc manifeste colligatur, nil sciū.

Scientia enim perte certa, infallibilis, æ- ternaq; esse debet.

Quid ergo iudicabit de his miser senex, quantumcunque eum ex- pertū singas? Nil certi.

Atq; hucusq; definitionis nostræ partes duæ explanatæ vidētur, Atq; hucusq;

res scilicet, & cognoscens. Erat autem alia, definitionis nostræ partes duæ explanatæ vidētur,

perfecte. Nec .n. quælibet cognitio scientia res scilicet, & cognoscens.

est: nisi velis omnes sciētes esse, tam doctos, Erat autem alia,

quam indoctos, & belluas etiā. Et quod per- perfecte.

fæcta esse debeat cognitio scientia, nulli dubium: quæ autem illa sit, vbi, & in quo, maximum. Sicut & alia, hoc etiam ignoratur. Forsan nulibi est; & hoc magis rationale. Diximus partim supra: Perfecta cognitio perfectum requirit cognoscentem, debiteq; dispositam rem cognoscendā: quę duo nusquam vidi. Si vidisti tu, scribe mihi. Nec hoc solum: sed an videris perfectum quid in *natura* nil tura. Illud autem requiri vidisti iam supra, *perfectum.* nec proinde necesse est h̄ic repetere. Hicque videtur exposita definitio nostra, subindeq; ostensum, quod nihil scitur. Reliquas huius rei probationes latius videbis in processu operum nostrorum, vbi id semper obiter mōstrabimus: siquidem iam se extendisse plus satis videtur oratio, cui propterea finem demus. Ergo vidisti difficultates quę scientiam nobis adimunt. Scio, pluta forsan non placebunt ex his quæ h̄ic dixi: sed nec, dices, demonstravi nil sciri. Saltem quantum potui clare, fideliter, & vere, quid sentirem exposui. Nec enim quod in aliis ego clamno, ipse committere volui: ut rationibus à longe petitis, obscurioribus, & magis forsan quæsito dubiis, intentum probarem. Mihi namque in animo est firmam, & facilem quantum possim scientiam fundare: non vero chimæris & fictionibus à rei veritate alienis, quęq; ad ostendendam solum scribentis

tis ingenii subtilitatem, non ad docendas res comparatae sunt, plerumque. Nam nec mihi desunt subtilitates, ingeniosaque figura, quemadmodum & aliis: & si his contentus esset animus, plures illis habeo. Sed cum haec à rebus multum separentur, remoueanturque; animum potius decipiunt, quam informant & in facta à veris transferunt. Hoc ego non scientiam voco: sed imposturam, somnium, simile his quae ab agyrtis & circulatoribus fiunt. Tuum nunc erit iudicare de his: quaeque bona videbuntur, amico corde excipere: quae secus, non hostiliter lacerare: impium enim esset prodesse conanti plagas infligere. Exerce te. Si aliquid scis, doce me: gratias enim habeo tibi plures. Interim nos ad res examinandas accingentes, an aliquid sciatur, & quomodo, libello alio præponemus: quo methodum sciendi, quantum fragilitas humana patitur, exponemus. V A L E.

*Quae docentur non plus habent virium, quam
ab eo qui docetur, accipiunt.*

Q V I D:

F I N I S.

MATVRI-
NI SIMONII
IVRISCONSVLTI

*DE LITTERIS PEREVN-
tibus Libellus.*

S A P I E N T I S- S I M O , E T H V M A- N I S S I M O V I R O

*D. BELLISARIO BVLGA-
rino Patritio Senensi.*

DVniucundissimo tuo, & doctissimo B E L L I S A R I Bulgarine colloquio fruerer, quo tempore arcana musarum tuarum, quæ tua summa humanitas est, mecum communicares, in sermonem incidimus de litteris perennibus; quarum occasum cum aliquando me, & deplorauisse, & causas reddidisse cōmemorarem, tibi sum pollicitus, me, quæ super ea re differueram retexturum, & omnem hanc disputationem, quam in infinita fueram disperitus, sub vna cognitione posfuturum. Occasionem enim mihi dederat, de te illa scribendi, nobilissimus quidam ex Gallia, qui cum ex peregrinatione, quam per Europam instituerat, in patriam rediret, præmissis illis, quæ à Deo Omnipotente, & efflagitanda, & impetranda sunt, volebam ei, vt cum multa pro suo præclaro, ad laudem, &

dem, & virtutem impetu, ac progressu generosæ suæ indoli deberet, plura tamen literis, quas in illo flexu ætatis, non altrices, sed amicas, illi cuperem, debere comperiret: Redire in Galliam ne crederet illis, qui inclamare fortasse non desinerent ei libris dicendum.

Este salutati, tempus in omne mihi.

Exemplumq; proponerent reliquam nobilitatem, quæ Iuræ negat sibi nata, nihil non arrogat armis. usurpatuque erant illud Sidonii nunc in Gallia nobiles cunctos loqui melius quam didicerint, & viuere melius, quam loquantur. Verum ad similitudinem nos viuere non debere: erroris mille species esse, recti unicam, ideo semper deteriorum numerū præponderare: nec ratione fieri; quod exemplo fieret putandum esse: Quin imovit quondam Cato in fece Romuli, ac in deficientis iam Reipublicæ senio, & sentina collocatus, non magis virtute propria, quam alienis vitiis inclarescebat; sic qui inter nobiles, literas nūc tractarent, & que aliorum cessatione, & inscientia, quam sua industria, & labore commendatum iri; vel quod humanum sit, rara admirari, siue quod Virtus, & Veritas quamvis temporum calamitate, ac inclinatione hominumq; iniuria oppressæ, atq; interclusæ, tandem semper respirent, & agnoscantur. Mē non dissimulare quin ageretur, non ut literæ

litteræ de iure Ciuitatis causam dicerent, sed ut penitus emanerent. Verū ut solis iam iam cadentis lumen dulcius esse videbamus, sic nobis gratioreſ esse debere abeunteſ litteras; Rei pereuntis, & nunquam amplius reuerſuræ nouiſſimum aspectum, etiam feroces retinere: ſiue quod conſumpta indignatione, ac ſequitia misericordia ſubeat, huic quod rei præteritæ, & quæ amplius in potestate noſtra non ſit memoria lenociiū commendationiſ ſumministrat; Neq; tamē me nullis rationib; illud contēdere docebam; Nobiles ſiquidem, dicebam, multis de cauſis adduci deberent ut litteraſ colerent; nam ſi de nobilitate gloriari volunt, nullam memoriam apud posteros, ſine litterarum commendatione olim futuram eſſe. famam il- lam cui ſoli ſeuirent.

Ad hanc ſe

*Romanus, Grauiſq; & barbarus Endoperator
Erexit, cauſas diſcriminis atque laboris
Inde habuit, tanto maior fama ſitis eſt quam
Virtutis-- quam vnum eſſe preſtium ſui ge-
neroſi animi putant illiſ ſuperſteſ non erit,
etiamſi nouerint. Res gerere, & captos u-
ſtendere ciuib; hostes. tamē circa humum
ſerpet tantum illa gloria, ſuisque horū, vt ait
Plinius, morietur, niſi eam uehant littera; & velut
immortalitat; conſecrent. Lācædemonios, qui
vni ex omnibus qualis eſſet litterarum uſus,
meliuſ intellexerūt pugnam inituorū Muſis
ſacri-*

sacrificasse legimus, vt quæ in bello fortiter
gessissent, ornate, & copiose conscriberentur
in maxima felicitatis parte reponentes, actio-
nes egregias testes habere quorum monu-
mentis sempiternæ gloriæ commendarentur.
Præterea incitari deberent ad litterarum iu-
cundissimum oblectamētum hæc etiā ratio-
ne, quod nescio quo fato illud fieri dicam,
vt quibus natura originis claritatem indul-
serit, eos ad quiduis audēndūm opportunis-
simos etiam ingenii partibus cumulet; fundi
quidam sunt, in quibus inexpectatæ segetes
benigna tellure proueniunt; ita ingenia in
quibus semina litterarum iniussa aliquando
comprehendunt. Vbertatis causam reddit
Plinius, quod imperatorum manibus colerentur
agri, vt fas est credere, gaudente terra vomere la-
reato, & triumphali aratore. Ita Musas, quæ suæ
dotes communicare solent parce, & cum
quadam mensura, iis quibus illa p̄tima na-
tivitatis negata fors est, eas vidi in aliquam
multos origine illustres liberaliter, & plena
manu effundere: gaudentes vt ego quideam
interpretor, eos omni arte excoleto quos Na-
tura omni parte beauisset, & lætiiores usur-
pari in principum explicandis, aut feriendis
federibus, in regnum finibus discriminā-
dis, in exercitibus regendis, in vniuersa de-
mum republica constituēda, ab iis quib. ho-
minum rerumq; arbitris hoc à Deo Opt. Ma-
ximo

xiimo attributum est, vt si quid vniuerso populo, aut sperandum, aut desperandum sit eorum ore tanquam oraculo pronuncietur. Ut iam mihi verissimum esse videatur, quod quidam dixit animi magnitudinem, ut aliarum virtutum sicut eloquentiae, & ingenii fontem esse. Nihil tamen tam inimicum fateor in tuis similibus, quam manifesta litterarum professio, arguit enim nescio quid tumidi, & curiosi, nec importunam eorum scientiam probauerim, qui non quomodo scientes sint, querunt, sed quomodo videantur: dissertiunculis, mentem acuunt, cum præceptis salutaribus, & exemplis pectus informare debuissent, verum ipsæ litteræ huic rei ut cæteris omnibus, moderationem adhibere possunt: instruunt etiam eos, quos non sibi exercent: aliud agentes nos ornant, atq; ubi minime credas eminent, & excellunt: earum lumen, etiam qui non sequuntur vident. Facilis ab illis ad quælibet alia studia decursus est: neminem eas, intra modum coluisse unquam pœnituit, ut cæteris litterio non appareas, conscientiae tuæ te litteratum esse debere: virtutemque rem esse, non verba docebunt: *hæc ut Comicus ait perinde sunt ut illius est animus, qui ea possidet, qui ut scit, ei bona, qui non pertinet recte mala.* Bonas malasue per se non esse dixit quispiam; sed τῶν μέσων, hoc est malorum, bonorumque media. Necenim

Heril-

Heillum philosophū audio, qui summum bonum in litteris constituebat, existimabat que eas sufficere, ad bene beateq; viuēdum, quod nō crediderim, atq; illud minus, quod nonnulli alii etiam affirmatunt virtutum omnium fontem scientiam esse, vt vitiorum esset ignorantia, quod si verum est longa, & accurata interpretatione, indigere videtur. Ut enim sunt, quibus non minus excusanda auaritia, quam ambitio videtur, nec minus fugiendus dolor, quam infamia, sic reperias multos, qui non magis scientiā experendam putent, quam sanitatem, nec magis nobilitatem quam diuitias. Vnde sequitur indifferentes esse litteras, & tantum nocere, quantum iuuare posse. Quemadmodum enim, si speculū ad cœlum direxeris pulcherrimum diuinorum spectaculū, & sempiternos illos ignes ostendet, si ad terras lapides, limum, caliginē hāc in qua volutamur, nihil deniq;, nisi quod in hac pigra sede residet. Similiter si literas tractemus, vt antiquitatis memoriā ad vnguem subductā teneamus, vt notitiam, & rerum, hominum, vt temporum varietati, & fortunæ vicissitudines animo comprehensas habeamus, neq; solum casus, & euentus rerum, sed etiam causas rationesq; ediscamus, vt impauidi, ærumnas illas omnes quibus miserrima vita prostat sustineamus, & eludamus, vt religiosiores Dei Omnipotentis

rentis præcepta curiosius exequamur, vbi
commodius meminerimus, redemptionisq;
nostræ mysteria altius, & efficacius compre-
hendamus, & vt deniq; euentis sæculorum
omnium repetendis nihil accidere noui, aut
in usitati persuadeamur, fructus non minus
lætitiae, quā conscientiæ vberes, diuturnosq;
percipiemus. Si vero ad ostentationem, &
pompam, quæ exiguo temporis momento
euanescunt, vel vt nostri sensus, ac opinio-
simus tenaciores, vel vt nomine magnifico
segne otium velemus, nobis ignavi aliis gra-
ues, in fraudem nostram, & cæterorum ludi-
brium cōuertitur. Quæ cum ita se habeant,
animum mīhi addiderant, vt litterarum no-
stra nunc ætate pereuntium causas conqui-
rerē: Litterarū inquā quæ ante viginti nanos
in celeberrimis quibuscūq; Europæ vrbibüs,
prout vna q̄bæq; erat maxima, & amplissima
ciuitas, ita honorificentissime colebantur,
nunc inuisæ, solitudini, & ludibrio derelictæ
sunt, similes pene dixerim puteis inusitatis,
quos viatores oēs inspiciunt in transitu inspe-
ctos aspernantur, & prætereunt. ita vt Virgi-
liana illa querela optime ipsis conueniat.

— non vllus aratre

Dignus bonos, squalent abductis arua colonis.
Vnde cum mutationes omnes intercedenti-
bus causis naturalib. fieri videamus, operæ-
preium est rationes illas, quibus adducor,
vt litte-

ut litteras perite credā, ordine digerere. Illas autem septem esse posse reperio, quās sigillatim persequat si illud imprimis non certo, sed arbitrario iure constituero, tria mihi saecula videri, in quibus litteræ, maxime floruerunt. Non quod pro rerum publicatum generibus, pro locigenio, pro utilitatum praesentium rationibus; aliis in saeculis etiā non viguerint, sed illud contendō; tribus illis de quibus loquor eminentissimas fuisse, quibus exactis, ac decursis, aut perire omnino, aut saltem non tanti fieri, nec tantopete excoli vias sunt. Ut ex iisdē causis pares exitus, obvia in utrisq; similitudine agnoscamus.

Primum esse dico ab Olympiade. 80. ad centesimam, siue anno ab urbe condita 272. hoc est anno mūdi 3480. ab exactis regibus 28. Q. Fabio Vibulano secundum, C. Iulio Tullio Cost. non ut, quæ nō ultima malilabes, impeditissimas, & perplexas chronologiae ambages nunc scrutari, & discutere velim, vsq; ad annum Urbis conditæ 372. L. Valerio Publicola. M. Trebonio Flavio L. Æmilio Mamertino &c. C. Trib. militum, quo tempore cētum anni, vnde saeculum appellamus conficiuntur: illo enim tractu temporis quod centum annorum spatio comprehenditur, litteræ apud Græcos summum dignitatis culmen attigerunt, floruerunt enim illo saeculo philosophorum præstantissimi

Hippocrates, Pythagoras, Heraclitus, Anaxagoras, Democritus, Parmenides, Empedocles, Socrates, Plato, Aristoteles, Epicurus, Zenophon, Zeno, Zenocrates, Demosthenes, Theophrastus, Timæus, Architas, Isocrates; & oratorum, & poetarū infinita multitudo; Secundum sēculum constituerim anno, ab urbe condita 648. Quinto Cervilio, Cæpione, & Caio Attilio Serra consulibus usq; ad 749 L. Sylla C. Cæsare, Octauiano Augusto 12. consulibus, quo tempore florerunt Vatro, Cicero, Liuius, Sallustius, Virgilius, Horatius, Ouidius, Vitruvius, Plinius, Cæsar, Cato, Marcus Brutus. Tertium sēculū illud esse dico quod ante annos duos decursum est, quod singulares, & eximios in omni litterarum genere viros excitauit, produxit, & aluit quorum infinitus est numerus.

*. Quem quicquid velit lybici velit aquoris idem
Dicere quam multæ Zephyro turbentur arena.*

Quæ tria sēcula constituens non dubitavi, quin contentiosior aliquis opponere posset sēculum apud Græcos aliud, quo Chrysippus, Carneades, Diogenes stoicus, Arcesilas floruerint; posteriusque illud, quo Monius Plutarchus, Arrianus, Pontianus, ac Democritus, Nicomedensis, Vlpianus, Tyrius Apuleius, Galenus, Dio, Alexander Aphrodæsus, Ptolæmeus Mathematicus, Tertullianus, Origenes, Pantenus, Clemens Alexandrinus,

drinus, Iustinus Martyr, Plotinus. Tantum
hoc dicere volui tribus illis sacerulis, ut maxi-
me floruerint; ita simili modo defloruisse il-
lis rationibus, quas dixi esse septem. Prima
cum tanti in comparandis scientiis, aut pro-
pter docentium inconsultam περιέγενεται, aut
artibus ipsis ingenitam difficultatem sub-
eundi labores, & superadæ sunt difficultates.
Subeat ipsis ignauie dulcedo, cum iuuentus
propensione sua, ab omni laboriosa, & offi-
ciola occupatione refugiat, remittaturque
nostro tempore industria, ac diligentia, so-
cordia vero intendatur, non quod iis accedat,
qui magnifica oratione antiquitatis integri-
tatem commendantes, nostro saeculo nequitiam
totam se effudisse dicunt, ita ut in extremo
vitiorum, & improbitatis gradu cōsistamus.

— peioraq3 sacula ferri

Temporibus, quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & à nullo posuit natura metallo.

Sed minuēda est hæc opinio, verissimum
enim est quod sapientiae magister docuit, si-
bil sub sole nouum esse, similis est in rebus hu-
manis, atq; in omnium rerum natura con-
uersio, atq; optime Seneca hoc maiores nostri
questi sunt, hoc nos querimur, hoc posteri nostri que-
rentur eversos esse mores, regnare nequitiam, in dete-
rius res humanas, & in omne nefas labi; at ista
stant loco eodem, stabuntq; paululumque
dumtaxat, vltro, aut citro mota, idem sem-

per de nobis pronunciate debemus malos esse nos, malos fuisse inuitus adiiciam, & futuros esse, sed in eo errore sunt illi, qui calamitate aliqua opprimuntur, quod naturaliter miseri, & imbecilles queruli sint; sunt etiam, & nonnulli senes, quod illis contingit, quod florē ætatis, quæ per se ipsam lætitiam, ac iucunditatem spirat amissum meminerūt, nam cum se ab omni voluptatis genere defertos videant, ac pro delitiis, acerbissimos dolores, pro sensibus integerimis, membra omnium imbecillitatem sentiunt, sit, ut tristissimis obtruantur cogitationibus, & falsa rerum imagine decepti; ut quidam elegan-
tissime scripsit, fidem, amicitiam hominum inter homines interiisse putent: sceleri suorum hominum assignant, quod grauiores morbi tristisq; senectus deliqueret: At velut ex longinqua nauigatione profecti aurea secula, auream ætatem adolescentibus narrat incorruptissimi metalli formam, et ati præterite designantes, ex qua per argentum primum, deinde per as ad ferrum, & à ferro ad suum euum deuenerunt.

Iamq; caput quassans grandis suspirat arator,
Et cum tempora temporibus praesentia confert
Præteritus, laudat fortunas s̄a parentis,
Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum.

Sed perinde illis accidit, ut iis, qui cum à portu euehuntr in altum, domos, urbesq; à se discedere existimat, sic illi oblationem, humanitatem, iustitiam, in cœlum cuolare,

acteras deserere opinatur. Ego autem nos, nec improbiores, nec meliores antiquis inviuerium estimandos arbitror, sed fatendum est negligentiam, & desidiam peculiare saeculi nostri malum, quod pluribus non probabo; quod res ita pateat, ut probatione non egeat, tantummodo illud dicam primam esse causam litterarum pereuntium, quod & de suo saeculo etiam dicebat Plato, quando socordiam suorum hominum considerans, priscos & primi saeculi homines scripsit eo extitisse meliores, quo propius ad deos accedebant. Hinc, & suos libros editos, sed tamquam editi, non essent inclinantis iam philosophorum industriae sibi conscientis Aristoteles Alexandro rescripsit. Nam ad disciplinam illam, quam acromaticam appellant non omnes temere admittebat, sed eum tantum, cuius ingenium, ante & eruditiois elementa, atq; in discendo studium, labore inque explorasset: sed longe apertius de Romanorum saeculo Seneca declamator. *Quidquid Romana facundia habet, inquit, quod insolenti Gracie, aut opponat, aut preferat, circa Ciceronem effloruit, omnia ingenia qualucem nostris studiis attulero, tunc nata sunt, in derius, quotidie data res est: corpore ecce ingenia desidiosae inuentutis, nec in ullius honestare rei labore vigilatur.* Huic accedit, & Messala, quis ignorat inquit, & eloquentiam, & ceteras artes desciuisse ab ista vetere gloria, non inopia hominum, sed

desidia iuuentutis, & negligentia parentum, & in-
 scientia praeipientium, & obliuione moris antiqui.
 Quod si patrum nostrorum inexcolenda lit-
 terarum disciplina indefessum labore cum
 nostra remissione, & indiligentia contendere
 velimus, nihil est quod miremur, ut illis
 pulcherrimum fuit tantam nobis ingenii, &
 industriae gloriam relinquere, sic nobis tur-
 pissimum esse, ea quæ accepimus tueri, &
 conseruare non posse. Illi quod de Varrone
 D. August. dixit, *tam multa legebant, vt eis ali-*
quid scribere vacasse miremur; tam multa scribe-
bant, quam multa vix quemquā legere potuisse cre-
damus; illi per omnem scientiarum numerum
 sibi eundum proponebant, & tum demū sibi
 legitime studuisse videbantur, quando arti-
 bus omnib. instructi erant. Nos nunc spartā
 illam, quam naēti sumus, excolere satis ha-
 bemus, ita, vt neglectis politioribus litteris
 secem quotidiani sermonis usurpare cogi-
 minur; professionis nostræ studiū in paucissi-
 mos sensus, & angustas sentētias detrūdim⁹.
 Hinc sit vt illa velut expulsa regno, quæ pa-
 trum nostrorū pectora omnium artiū comi-
 tatu pulcherrimo implebat, à nobis circun-
 cisa, & amputata, sine apparatu, sine honore
 pene dixerim sine ingeuitate, quasi vna ex
 fordidissimis artificiis discitur. Ego hanc pri-
 mā, vt Messala optime dicebat, & præcipuā
 causam arbitror, cui tantum ab eloquentia

anti-

antiquorum Oratorum recesserimus. Discam & aliud, quod ipse vidi nonnullos litterarum facilitati negligentiam suam imputare, quod naturale sit, quoddam eorum rerum, quae in promptu sunt fastidium, siue quod, omnium rerum cupido languescit, cum facilis est occasio, inquit Plinius, siue quod differuntur quam s^ep^e visuri, quod datur videre, quoties velis cernere. At quae nam prava Deus bone, & præpostera ista ratio est, cum in artibus ediscendis plerique omnes, quo magis, ab iis refugiant, difficultatem, & asperitatem rerum causentur, nonnullos vero, tam male seriatos reperi, qui nimirum facilitatis cansam contemptui, vel potius, ignaviæ suæ, ac desidia prætexant. Sed libet inquirete rationem, quomodo in quædam vitia, & vice versa in virtutes temporum conuersione inclinatio ingeniorum fiat. Cum certum sit etiam si antiquis deteriores non simus, tamen vitiis quibusdam laborare, quibus maiores nostri caruerunt, vt patet in ea, quam supra memorauimus negligentia exemplum sit in comparatione ædificiorum nostri, & anterioris saeculi: Illa firma & duratura, quæ ventos, & imbre arcerent, nostra polita, & splendentia, quæ visum, & oculos delecterent, ita ut illis indefessum laborem adfuisse, nobis industriam, & concinnitatem non defesse iudices. Sed animaduerto, vt in subtilitate,

te, & solertia superiorum sæculorum homines superauimus, sic nos à Græcis, & Romanis in iisdem longe superari: Et sane ut de postremis tantum loquar, pulcherrimum erat, & admirabile, in Amphiteatum adferre, & plantare, excelsarum, & maximatum arborum infinitum numerum, quæ patulis diffusæ ramis, & in quincuncem mirifico symmetriæ decore directa sylua alicuius viridantis, & opacæ, non speciem, sed faciem repræsentabant, & primo die, in illas sylvas, mille strutiones, mille ceruos, mille apros, mille damas conicere, & populo omnia illa animalia rapienda tanquam missilia celi- quere. Altera die, ut eidem populo venatio- nis amplissimæ pugna spectanda daretur, quingentos leones terrifico fremitu, & rugienti, toris comisque ceruicum fluctuantibus, quingentos leopardos corporis impetu terribiles, vastitudine truculentos, octingé- tos apros, innumerasq; alias sæuientes feras magnitudine bestiarum excellentes, inus- tata, & forma, & ferocia. Tertia die trecenta gladiatorum paria cruento spectaculo mu- tuisvulneribus se conficeret. Sed quoniam il- lud ad Romanam potentiam referri posset, quid dicemus de illis superbissimis amphi- teattis, marmore super inducto fulgentibus, in quibus hominum 200. millia sedere com- mode poterant, & de illo arenatum loco in quo

DE LITERIS PEREVNTIB. 155

quo spectacula edebantur, qui imprimis artificiose rumpebatur, & crepabat, ut antra aperiret, quæ feras spectaculo destinatas euomerent, cum scalmis, & aplustribus: postea rehaustis, & velut absorptis illis feris, mari profundo, & fluctuant exundabat, quod monstra marina, & immanes belluas ostentabat, fluctuabantque nauigia multa, enormes naues, innumeri lembi, ut pugna naualis repræsentaretur. Tertio recedebat mare illud, & arenarum locus omnino exiccatur, ut Gladiatores ibi decertarent. Quarto protege te, & storiis locus ille conchylio, & murice conspergebatur, ut epulæ magnificæ immenso illi populo appararentur, & post commissiones commissationes habet. Aduerit vltimus vnicæ diei.

--- *Quoties nos (inquit ille) descendens arenae.*

*Vidimus in partes, ruptaq; voragine terre
Emerisse feras, & iisdem sepe latebris
Aurea cum croceo creuerunt arbuta libro
Nec solum nobis sylvestria cernere monstra
Contigit, & quoreo ego cum certantibus vrsis
Spectavi vitulos, & equorum nomine dignum
Sed deforme pecus. ---*

Aliquando in eodem loco altissimi montes ex crescabant, pleni arboribus, & fructibus, ex quorum vertice, tanquam ex viui fontis scaturigine riuli exiliebant. Aliquando immo-

immanem nauē deducebant, quæ sua sponte resolutebatur, & aperiebatur, atque vbi rectis latebris, quingentas, vel sexcentas feras, ad ludorum editionem, spectantium oculis reddiderat nemine adiuuante euaneſcebat. Nec omiserim pomaria in summis turribus consita, sylvas in tectis domorum, aut fastigiis nutantes, & luxuriantes inde ortis radicibus, quo ægerrime cacumina extulissent. Adde fundamenta thermarum in mare iacta, & calentia fluctu reciprocō, ac tempestate sequenti collisa. Quod si quid est, dissimulata eorum potentia, admirandum, certe nouitas, inuentio, & artificium talium rerum admirabilia sunt. Atque in illis operibus facile deprehendimus quantum sæcula illa feraciora fuerint viris acutissimis, & splendentibus ingeniis: In hoc fertilitatis genere, vt in aliis suis productionibus Natura, quæ nouas semper formas edere deproperat, se gerit. Neque tamen hæc in eam partem disputo, quod illis temporibus totam se effuderit, ita ut nunc lassa, & effeta, aut æquare illa, aut etiam superare non possit. Sed cognitio nostra mirum in modum manca, & debilis est: etiam si omnia quæ antiquitas ad nos transmisit monumētis litterarum, & historicorum diligentia vera essent, nihil esset ad ea, quæ ignorantur. Et huius ipsius imaginis Mundi, quæ præterfluit

terfluit dum viuimus quam multa etiam diligentiores, & curiosiores effugient. Neque tantummodo euentuum priuatorum, quos fortuna aliquando speciosos, & memorabiles reddit: Sed maximatum rerum publicarum, & nationum res gestas, quae nos minus latere, & fallere deberent, ne minima quedam pars eorum quae scimus comparanda esse eis, quae ignoramus. Exclamamus propter miraculum adinuentæ Typographiæ, alii homines in alio orbe mille annos ante ea fruebantur. Si tantum nobis huius orbis videndum concederetur, quantum denegatum est, verisimile est, nos recognituros perpetuam fortinarum vicissitudinem: Nihil unicum, & ratum est, ratione naturæ, sed ratione cognitionis, & scientiæ nostræ, quæ iniquum, & instabile fundamentum est. Nam ut hodie puerili vanitate adducti inclinatum, & deuergentem mundum colligimus argumentis, quæ nostra imbecillitate, & impotentia ducuntur, similibus ineptiis ille alter colligebat diem natalem sui saeculi.

Verum ut opinor habet nouitatem summa recensq;

Natura est mundi, neq; pridem exordia caput

Quare etiam quedam nunc artes expoliuntur

Nunc etiam augescunt, nunc addita nauigiis sunt

Multa ——

Mundus noster nouum alium ruperet retexit

(et)

(& quis affirmare audebit illu[m] fratr[u]m suo-
rum ultimum esse , cum tot annos à Sybillis,
& à nobis ignoratus fuerit) non minorem,
neque minus plenum altero, sed tamen tam
rudem & impolitum, vt in rudimentis pie-
tatis , & rerum omnium nostrarum edoce-
tur. Ante 60. annos ignorabat quid essent
litteræ, quid libræ, quid pondera, quid nu-
meri, quid vestimenta, quid segetes, quid y-
na. Adhuc nudus in gremio , & sinu naturæ
matri indulgentissimæ delitescebat. Sibe-
ne de exitio mundi nostri concludimus , &
Poeta ille de sui adolescentia , hic posthu-
mus orbis, tum vigebit, dum alter extingue-
tur. Mundus vniuersus, (quæ fatuitas) in pa-
ralysim incidet membro uno inualidus, al-
tero vigens, & florescens.

Secunda est bellorum diuturna calami-
tas, quibus quadraginta abhinc annis, Euro-
pa tota conflagravit, cum enim tot intercur-
rentibus, modo sibi inuicem succendentibus
publicarum cledium momentis omnes e-
ius partes grauiter afflictae, & concussæ sint,
tum res litteraria propemodum suppressa,
& labefactata est. Apud Græcos autem
quamuis philosophante Aristotele regnan-
teque Alexandro Græcia clarissima fuerit,
totoque terrarum orbe potentissima, tamen
sublato Alexandro tantis discordiis labora-
uit, vt nulla pars orbis terrarū plures casus,

aut maiores Rerum publicarum conuersio-
nes illis temporibus pertulerit. Vnde Alexá-
dri interitu politissimus ille, & prudentissí-
mus scriptor satis admoueti Macedonū gen-
tibella ciuilia contestatus est. Nam & inso-
ciabile est regnum, & à pluribus expeteba-
tur. Primum ergo Alexandri milites colle-
gere vires, deinde disperserunt, & cum plu-
ribus corpus quam capiebat onerassent, cæ-
tera membra deficere cœperunt. Quodque
imperiū sub vno stare potuisset, dum à pluri-
bus sustinetur, corruit. At Romani qui in a-
cie Pharsalica incredibili armorū, & animo-
rum ardore in hoc conuenisse videbantur ut
interfectis omnibus, nemo ne ad deploran-
dū quidem Populi Rom. nomen, aut ad la-
mentandam tanti Imperii calamitatē, relin-
queretur, etiam si clades illæ nihil aliud fuc-
tint quam dolores, & angustiæ partus, vnius
post hominum memoriā maximi, & floren-
tissimi Imperii: Tamē negandū non est quia
Res publica bellis illis multa perdiderit or-
namenta dignitatis, & præsidia stabilitatis
suæ. Sed maxime in re litteraria non dubium
est quin ingens mutatio facta sit. Hinc Sene-
ca declamator: *Bono Hercule publico ista in pœnas*
ingeniosa crudelitas post Ciceronē inuenta est. Quid
enim futurum fuit si ingenium Ciceronis
Triumviris libuisse proscibere? Dii melius
*& eo seculo ista ingeniorum supplicia cœpe-
runt,*

runt, quo & ingenia desierunt. hinc etiam
& Tacitus. Postquam bellatum apud Actium,
atque omnem potestateim ad unum con-
fetti pacis interfuit magna illa ingenia ces-
sere. Quare autem Marti cum Musis bene
non conueniat, haec ratio est quod vis o-
mnis, quæ semper in bello adhibetur inimi-
ca & aduersaria sit consilio. Deinde qui se
plus aliquanto litteris dediderunt, eorum il-
lecebris, ac dulcedine capti, vix unquam ab
iis diuelluntur, ita ut in retum diuinarum, &
naturalium contemplatione versantes, non
modo à cæde, & immanitate quibus bella
carere non possunt, abhorreant, sed etiam
barbariem, ac feritatem omnino deponant
inde litteratorum consilia semper pacis, &
toga locia sunt, non belli, & armorum. Et
sane Demosthenes non parua infamia labo-
rat, quod esset.

— Lingua melior, sed frigida bello
Dextera, consiliis habitus non futilis autor.
Et sane sine prudentia, quam literæ conci-
lliant, pacem haberi non posse, Mercurii ca-
duceatoris serpentes antiqui designabant.
Quod & etiam sacræ literæ nos docuerunt,
quæ ibi pacem esse ubi prudentia sit, affir-
mant: quin & saluator ipse illud confirma-
uit dum eos pacem habere voluit, qui sal ha-
berent. Verum enim uero Pax, & Iustitia eo-
dem uno pregnatae, nisi ut cecinit Regius.
Prophe-

Propheta osculatæ fuerint.

*Pro molli viola, pro purpureo Narciso
Carduus, & spinis surget paliurus acutis,*
 non quidem desultoria, aut Dioscutea leui-
 tate orientes occidentesque alternis, sed ea-
 dem existendi sibi ipsis innata immortaque
 perpetuitate. O Europa! tuæ per pacem
 mentis compos; per iustitiam arbitra quis
 infastus geniis, ita tè exagitat vt furiosa
 vœsania contra propria commoda labores;
 priuatam suertas incolumitatem, publicæ
 que obnitaris, etiam in singulis sanitati. De-
 testandum illud, sed tamè adiungendum
 est, ex horrido hoc Apennino iniustiæ pu-
 blicæ litigo, aut ex equo illo funestiori Tro-
 iano, & truculentiori, cuius fœtus; in belli
 clades, atque scelerum iniurias longe late-
 que diffunditur, extrema crudelitatis, & ne-
 quiæ exempla, quæ sua iniucem miserrima
 saepius se contagione obstringunt, promana-
 te. Cui ergo mirum inter tantas calamita-
 tes, & tot sceleris litteras petire? Tertia cau-
 sa est litteratorum acerbissima inter ipsos
 contentio, & ab ipsis procurata petnices:
 Quid dicemus prodeesse litteratos? sibi no-
 tent. Pace vestra (si pax vlla vestra est littera-
 ti) liceat dixisse primi litteras omnes perdi-
 distis. Cum enim hoc præcipuo D.O. M.be-
 neficio contigisset, vt litteris ignorationis,
 & barbarieisq; ualore inquinatis, nostro sa-

lux prior affulgeret, & iis suis honos redde-
 retur: Vos qui iuratissimi cuiusque scripto-
 ris Maiestatei conseruare debebatis, pro
 arbitrio vestro eos nunc attollere, & depri-
 mere, nunc immutare, & refingere vobis
 sumpsistis. Imprimis ut cæteros taceam rei
 litterariæ columnæ absolutissimum M. Tul-
 lium Ciceronem, quem rigidus ille felicissi-
 mi iudicii cœfor extra omnem ingenii aleam
 positum asseruerat contempsistis. Ut delica-
 tis pretiosus, & laudatissimus, repetitus ta-
 men cibus fastiditur, ita ad quotidianas ger-
 manæ eloquentiæ epulas nauseantes, ac
 summam illam simplicissimamque dicendi,
 ac docendi, seu facilitatem, seu felicitatem
 deserentes demortuam iam ab Ennio, & Pa-
 cuuii veternis commaculatam locutionum
 farraginem excitauiistis? Quid mirum si cæ-
 teri vos fastidiant cum vobis metipſis fasti-
 dio sitis: Vestri vosmet pœnitet. Praclare
 Medicorum princeps κέπι: αὐτόματος Φερ-
 ούσιος τὰς νόσους. Quod malum maximopere
 augetur ab iis quos vulgo criticos appella-
 mus qui syllabarū momētis literas contineri
 putant. Quę sane pestis grammaticalis in
 intimos omnium disciplinatum aditus usque
 eo serpere cœpit, ut pro Philosophis, Orato-
 ribus Mathematicis, Theologis sed potissi-
 mum, mansuetiorum litterarum autoribus,
 nouitiam, & ab istis inuectam sententiarum
 colluicio-

colluisionem accipere cogamur, nam cum labes, ac maculas, de tabulis antiquis leniter se velle detergere profiterentur, ut pictura vetus agnosceretur ferreo stilo turpes notas, & quidem indelebiles, tam alte libris omnibus impresserunt, ut nulla pené antiquitatis appareat imago. At ut quondam Aretius Romæ pictor celeberrimus flagitio insigni arte suam corrumpebat, quod cum alicuius puellæ amore flagrans Deas pinget, eas sub dilectorum mulierum imagine repræsentabat. Sic nostri Critici non minore facinore se contaminant, quod suas opiniones quarum unusquisque naturaliter, amantissimus & retinentissimus est, pro veterum autorum germanis sententiis adulterino stilo supponit, & Plagiriorum scelere atrocissimo illis & liberis, & libris, nos defraudant quibus illud unicum ad sapientiam iter confidere poteramus, quibusq; veuerāda illa antiquitas tanquam testamento nos honotauerat: atque in illos pœna Legis Corneliae valere deberet, qua damnantur, qui testamentum amorint, celauerint, rapuerint, deleuerint, interleuerint, subiecerint, resignauerint. Sed deueniendū nobis est ad grauiorē illam, & generaliorē egritudinem, quę inde originē habet, qvnt nos monuit Apostol⁹ scientia inflat. Habet quidē gloria, ait Plinius, præsertim in studiis quiddā ἀναγνώντες. Hinc quotidiane doctissi-

morum virorum obtrectationes, hinc ex
 praua quadam ambitione indecorum ab il-
 lis existimatur cuiquam annuere, neque vil-
 lum famæ suæ stabilimen collocant, nisi in
 etuatione, & lapsu alienæ, ac tum dénum
 sibi videntur beati, cum multoties inculca-
 uerint hoc primitus inueni. huic vel illi au-
 tori cum non salutem solum, sed vitam et
 iam dedisset, quidam Grammaticus, aut
 Rhetorista quantum libuit de meo labore
 detrahens promulgauit, in hoc opere sum
 præuentus, in alio circunuehtus: neque con-
 uitii temperant, idque acephalus, quam gra-
 uiissimorum hominum cogitata ratio postu-
 laret. Tyrthenum lapidem integrum enata-
 re (Plinio credimus) quem si aliqua sui par-
 te immiuas mersant aquæ, & obruunt, sic
 in re litteraria dum singuli pugnant, vniuersi
 vincuntur: & quidquid in illis auctoritatis
 est crebris contradictionibus destruitur. A-
 ristoteles cuius autoritas venerabilis in li-
 bris suis, in scholis sacra est Athenæo ιδιον
 dicitur vulgatæ apud omnes inuidiæ nota
 infamis, quod præceptorem Platonem in-
 cessere non desiterit, quod cæteris Philoso-
 phis Parmenidi, & Melisso alienas à mente
 eorum opiniones affinxerit. Prætermitto il-
 la inuestiua, quæ reperiuitur apud Athe-
 næum eundem, in Socratem, & Platonem,
 ut ad aliud malum, quod sub hac considera-
 tione

tione positum est, veniam: est autem illud huius generis, quod quam quisque noquerit artem in ea non se exerceat. Nam s̄epissime fit, vt vnuſquisq; malit de alterius professione dissentere, quam de sua; existimans magnum, ad laudem hac ascititia, & emēdicata commendatione cumulum accēdere: vt Periandro exprobratum legimus quod boni Medici gloriam relinqueret, vt mali poetae nōmen adipisceretur.

Optat ephippiabos piger, optat arare caballus.
 Neque sane sine indignatione repeto illud in litteratis s̄aþe contigisse, vt exclamarent professionem suam esse illam in quā omnes nullo iure irruerent; inde non dissimiles Horati de Poetica D. Hieronymi de Theologia, Galeni etiam de Medicina querelæ. Æuum nostrum non attingo, tantum hoc dico Cuiacium æternum Iurisconsultorum decus, Manutium fabilia tractare iussisse, & Erasmo succensuisse, quod esset ausus nostra etiam iuriſ adyta temerare. Quæ tamen non in eam partem valere volo, vt moderatissimas doctissimorum quorundam hominum, in alios animaduersiones, & vt ipsi appellant considerationes molli sane, & honesto vocabulo eodem crimine notari desiderem. Nam quod de Cæſare dictatore ab antiquis dictū est, *in incerto esse, utrum illum nasci magis Reipublica profuerit, an non nasci, dicit-*

iam de quorūdam inter se litteratorum dis-
criminib⁹, & cōtrouersiis potest; adeo quic-
quid ex illis vtile, & necessarium est, his
compensari nequit, quæ in litteratum per-
niciem exacerbata hæc, & veluti mimica cō-
trouersiarum tractatio excogitauit. Sed non
ideo subito exclamandum est, non ista natu-
ra sua bona esse, quod vitio male vtentium,
& depraventur, & noceant. Nimirum in hoc
litterariæ concertationes, & adinuentæ, &
vsurpatæ, & concessæ sunt, vt quod solus
aliquis parum commode adinuenisset, ca-
terorum, qui in illam operam animaduerse-
rent, sagax, & accurata inuestigatio, emen-
daret, aduentitia hac, & vt ita dicam succen-
turiata indagatione latius & vberius, se ape-
tiente & effundente materia. Vt quod in lu-
do pilæ fieri videmus, vt siquid ceciderit
quod primum effugiat, à secundo excipa-
tur: sic qui in litteris aliquid proposuerit
(quæ humana imbecillitas est) vbi minus
recte, scopum ferire videtur corrigatur ab
alio, & veritas in disputatione limetur subti-
lius. Aristippum vnguento aliquando dele-
ctatum exclamauisse legimus; male istis ef-
feminatis eueniat, qui rem tam suauem in-
famauerunt. At nos dicere possumus, male
sit istis improbis, & importunis concertato-
ribus, qui rem literarū cultuita necessariam
alternatas videlicet disputationes infama-
ue-

uerunt. Cum enim omnis nostra cura in veritate, cuius ratio communis esse debet, ut pote, quæ à nemine tanquam publica, neq; uscapi, nec præscribi possit, quærenda, & inuenienda consistere debet, quis non meliores horas, in illa consequenda consumperit legitime? Quod si Hippocrates arte medicinæ clarissimus videtur honestissime fecisse, quod quosdam errores suos, ne posteri errarent confessus est, & augustus ille catholicæ doctrinæ antistes, Augustinus id eo consilio fecerit, quod, & antea fecisse Origenem etiam constat: Marcusq; Tullius ceteriq; quam plurimi eximiæ, & singularis doctrinæ viri, non dubitarunt aliquos suos iam editos libros, aliis postea scriptis damnare; quis non merito illorum operam suspiciet, & venerabitur, qui ea, qua decet animi moderatione in aliorum scripta inquirunt, ut pluribus caniculis effusa veritas, si ut volebat Democritus in profundis terræ recessibus delitescit, tandem ad lucem representetur, & ut ferrum frequenti attritu splendescit; sic illa saepius tractata melius excolatur. Etenim superuacuus foret in studiis longior labor, si nihil liceret, melius inuenire præteritis. Magna, sed non varia res est veritas, cum vnica sit, quia verū plus uno esse non potest; sed tamē nulli adhuc sic indulxit, nisi diuino inspitaretur beneficio, ut info-

¶68 MATVRIN. SIMONIVS.
dum possideretur; satis felix est, qui in eius
aliquam partem receptus est. Atque optime
Seneca scripsit, si hoc totis membris premeremus,
si in hoc iuuentus sobria incumberet, hoc maiores
docerent, hoc minores discerent, vix ad fundum ve-
niretur in quo veritas postea est, quam nunc in summa
terra, & leui manu querimus. Sed ut metallo-
rum venas, plenius, & vberius respondere
dicunt assidue fodientibus, sic latens, & ab-
dita veritas indefessa sollicitudine, a nobis
conquisita augustior, & fructuosior comparebit. Atque hanc hominum naturam Deus
Optimus Max. tales esse voluit, ut scientiae
essent appetentissimi, ad quam dum stren-
uam nauant operam amatoriis velut po-
culis, & philtoris ille esti perpetua quadam cu-
ra tanquam Promethei aquila semper exe-
duntur, sed fibris iecoris assidue renascenti-
bus, hoc est ut ego interpretor hæsitatione
perpetuo recurrente, nemo eo quod ade-
ptus est contentus acquiescit: Præterea iu-
pat hæc contentio, quod remissum, & lan-
guidum studium, ardens, & cogitatum effi-
cit; diligentiores siquidem, & acriores su-
mus, quando contentio nostra retractatio-
nis metu excitatur, & quod a nobis, aut bre-
vius dictum, aut omissum est, id alterius a-
nimaduersione retractatur. Seuerū Cassium
comodius iratum dixisse memorant, quod
cum esset præsentis animi, & maioris ingenii,
quam

quam studii meliora essent ea, quæ interpellatus, & incitatus inueniebat, quam quæ cogitatione, & studio elaborata afferret. scilicet trepidatione aliqua animus noster attollitur, & exurgit, atque ipsa sollicitudo comprehendat euentum, & lenocinatur voluptati. Dicam & amplius quod, ut Cato Censorius, Plutarcho narratur dedita opera inter seruos dissidia seruisse, non tantum fortasse quod Plutarchus solū expressit, ne quid deteriorius, in eadem voluntate conspirantes molirentur, sed vt ego existimo, ne quid officii ab illis prætermittetur, cum æmulatione mutua alter in alterius partes inspiceret, sic rei litterariæ interesse vt sèpiuscule dissensiones inter suos oriantur, vt si quid ab uno prætermissum fuit ab alio, quo melius de ea mereatur suppleri possit: fornicatio lapidibus affabre oppositis conseruatur, res litteraria suorum dissensionibus, per ea quæ necessaria sunt media procuratis excrescit, & amplificatur. Hinc apud Ciceronem Antonius ille orator simili certamine se in litteris, & proficere, & consummari dictabat, & Menedemus homo promptus ab homine abundantia doctrina excitabatur quadam incredibili varietate rerum, & copia. Hinc tu etiam doctissime BVLGARINE, in illis, quæ omnes cuperem imitari in popularem tuum Poetam tantam modestia, & æquanimitate te au-

maduerisse comperio, vt non ieunis verborum contentionibus in quibus græcos multi imitantur, qui Cicerone irridente hoc audire coacti sunt, quod verborum controversia tandem torqueat græculos homines contentionis cupidiores, quam veritatis, non etiam in contumeliosa & acerbiori poetae insectatione, sed in veritate inquirenda, & adipiscenda præclaros illos tuos & doctrinæ, & iudicii neruos contendenteris. Nam tamen tuam nō minus candidā, & ingenuam, quam solerterem, & efficacem diligentiam, quoddammodo sum miratus, ab aliquo; nigro lolliginis succo, quod dixit Horatius, & inera ærugine conspergi. --- tamen te.

*Cum magnus scripsisse inuita fatebitur usq;
Inuidia, & fragili querens illidere dentem
Offendet solidō ---*

Quarta causa est, nimia copia litteratum litteratorumque, quæ satietatem leuissimo cuique afferre solet: Nostro sæculo literas ita prostitutas vidimus, ut in illis scire etiam, qui nihil sciunt se putent. Illos taceo, qui mediocreiter litteris imbuti sunt, cum tamen nihil sit illis peius, qui paulum aliquid ultra primas litteras progressi falsam sibi scientiæ persuasionem induerunt, nam, & cedere peritis præcipiendi indignantur inquit Quintilianus, ac velut quodam iure potestatis, quo fere hoc hominum genus intumescit imperiosi stultitiam suam perdocent.

docent. Atq; illud quod memoravi fastidium, quam maxime augetur: ab infinito scriptorum numero: nec immerito usurpabimus, ut antiquitus morbis, sic nunc remedii labo- rari. & profecto scripturitio illa sacerduli male affecti symptomata est. Ignobile illud negotium inde oritur, quod vnuſquisq; negligē ter, & defunctione officio suo fungitui. Sæculi depravatio fit, quod vnuſquisque no- strum diuersa ratione eam producat, & ac- cumulet, hic proditionem confert, iniusti- tam alter, hic impietatem, alter crudelita- tem, humiliores, & infirmiores ineptias, va- nitatem opinionum, leuitatem animi, & otium, vt sumus nos omnes, quot tenet scri- bendi Cacoethes insanabile. vt enim alias artes omitram innumerabiles scriptores ha- bemus, qui ius ciuile Romanorum suis com- mentariis tantopere auxerunt, & rerum mu- tilarum, ac disiectarum syluam consiliis, ac opinionibus suis, ita conturbauerunt, vt in illis legendis, ne dicam intelligendis non paucioribus lustris, grande mortal is æui spa- tium, opus sit, quam Homericō Vlyssi mare fuit enauigandū, in quo nulla re magis, nul- lo grauiore morbo, quam sua magnitudine laborare videantur. Nam quo quisq; in scriben- do magis ineptus, eo maiorem librorum multitu- dinem effundit. Diomedes de re grammatica sex millia voluminum effutiit. Quid ergo
non

non producet loquacitas? si primaria expe-
diendæ linguæ solutio tanta librorum mole
opprexit oībem tetrarum, tot verba perdi-
disse pro solis verbis. O vere necessarium
Pythagoræ silētium, tempestatem illam di-
ris non deuouisti: Accusabatur antiquitus
Galba quidam quod otiose viueret, respon-
dit *vnumquemque non otii, sed actionum suarum*
rationem reddere debere, in quo vehementer er-
rabat. Non enim probauerim simplicitet
Cremutii defensionem illam, verba mea
Pat. C. arguuntur adeo factorum innocens-
sum, nam & in desides, & ignauos animad-
verti æquitas, & rerum publicarum conser-
vatio postulat. Atq; si verum amamus coer-
ceri deberent scriptores inconcinni, & in-
utiles, quanti Deus bone exularent. Sed in-
spicere libet quomodo apud græcos docti-
simos homines, quibus cum facere non pos-
sent scribere tamen honeste, & magnifice
dicere licebat, historia tractata sit, quæ, cum
Iaudatores habeat quāplurimos nemo, me-
lius, ac verius, eam laudauit, quam qui vitæ
magistrā appellauit. Et sane sæculum illud,
de quo loquimur recogitanti non immerito
Scythæ impulsæ mihi videntur, ut litteras o-
mnes, ac monumenta veterum à stirpe con-
uellere conarentur, quod acerbe ferrent
Græcorum bibliothecas, & parietes rerum à
se gestarum magnitudine repleri, reliquos

homi-

homines tametsi res quoq; magnas , ac memorabiles gessissent turpiter omissos , vel etiam atroci verborum contumelia notatos . Etenim existimo vltra 50. historicos res illius saeculi descripsisse , qui Salaminiam , aut Marathoniam pugnam tantam copia verborum amplificarunt , ut nihil umquam gloriiosus , aut comprehendabilius gestum esse videatur . At Romanorum saeculum non pauciores , quamvis eorum historiae , non minus quam Graecorum vixerint ; quota enim pars ad nos peruenit , descripserunt .

Quinta causa est , quod iustas Deus penas repeat , ab iis qui scientias salutares in hominum perniciem conuertunt . Vnde putamus nostro saeculo tot haereses Ecclesiam infestare ? a barbarie , & squalore desuetudinis vindicatae litterae , eas nobis quodammodo adinuerterunt , & amplificauerunt . Inuitus repeto quosdam turpissimae suae defectionis causam linguatum hebraicæ , græcæ , & latine , reflorescenti cognitioni attribuere . Scilicet litteras ingens Dei beneficium in iniuriam suam , verterant : Et sane dicam , quod sentio in triplici differentia homines mihi videntur . Primi sunt rudes , & ut vocant simplices acceptissima Deo Omnipotenti turba , sine multa litterarum cognitione , hi opiniones , & sensus suos ad normam veteram reuocantes nihil sibi de se credunt , obsequio , & animi

& animi deiectione, quam humilitatem appellamus fidem retinet, & reueretur, vnde religiosissimi, & melioris cultus retinentissimi sunt. Alii, qui eheu nimii sunt mediocriter litteris imbuti percontationibus suis, quas sibi opinionis errore finxerunt pacem Ecclesiæ turbant, in cogitationibus suis euangelizantes. Ultimi sunt illi qui serio docti mente sagaciori fidei adyta scrutantes splendidius quoddam lumen, & efficacius, ex scripturis sacris eliciunt, percipiuntq; diuinissimum, & reconditissimum Ecclesiasticæ politiæ secretum. Denique duo grauissima ad hanc considerationem pertinent, quæ significabo non exprimam: Primum est eorum, quos huius mundi, idest vulgi sapientes vulgo appellant politicos eo capitaliores, quod impietatem suam utilitatis publicæ specie prætendunt, & adumbrant. Cum tamen opinionum suarum commenta sequentes, & ad id quod adest quodque præsens est se accommodantes eo prolabuntur impietas, ut res omnes ad prudentiæ humanæ calculos reuocare audiant, quæ veretur in perspiciendis rationibus constituendarum, & regendarum Rerum publicarum. Illi sunt qui religiosæ obseruantiae parum admodum solliciti ne (quod olim effutitum) dum cœlum querunt, terram amittant: ut enim apud Platonem violenti illi; qui leges, & prece,

prece, & pretio aut libidine figunt, si chireligionem amplectuntur non tanquam Deo gratam, sed tanquam legibus iussam. Quod quidem est Lotogustata, quam intellectus Homerus, terrenarum rerum contactum sui obliuione capi, velutique torpedine ictos proprii nominis originisque suæ immemo-
res fieri, & diuinæ particulam auræ humo affigere. Etenim in hac sæcularis Iudii: sania humanæ felicitatis gratia, atq; prudentia ad ebrietatē usq; miserrime oppletur: Inde illis uti assolet impurissimis, temulentissimisque Elotis videtur mentis præstricta acie, & solem genitum, & duplices sese ostendere Thebas. Hinc vinum regibus Salomon ipse sapientiæ magister negat cuius terreni sanguinis veneno purior illa sui nos amore lactans, & oblectans obscuretur illis sapientia. Per vinum enim reprobatam hanc sapientiam, intelligunt Theologiæ veteres antesignani dum cœlo superam sapientiam pie materni per patrem lactis nomine emulgent: sed miseri, & dementes non audiunt, nec commemo-
rant, quod Sybaritis olim oraculum hu-
ius prænuntiæ veritatis non falsus vates præ-
dixit: illud enim quia sanctum à non sancto,
quasi segete nostriā alio traducere, sacrosq;
fontes auertente auso iisdē versibus referam.
Εὐθείμον Συβαγῆτα πανεύδαιμον σύμην ἀεὶ &c.
Euenit & illud istud, & contigisse à Crotone.

fere

fere statim scimus. Nostris autem non diffi-
ciliter. & mihi certe cœcas illorum mentes
stupenti verius, quam miranti succutit ille
lepos.

Habeas licebit alterum padem Lada

Inepte, frustra crure ligneo curres.

Nam vinum, quo inebrantur primum na-
tus, fauces deinde delectat, & cum tactu fri-
gidum sit nimium excitat in præcordiis ca-
lorem: adiice illam ignorantiam sulctibus;
& parum explanata verba, incertos oculos,
gradum errantem, tecta ipsa mobilia: sic
mente nostrorum attonita, & pœnitentia fi-
xem anteuertente successus eos fallit:

—predamque rebellem

Iactat, & amissaredit exarmatus habens.

Alterum genus est eorum, qui Chaldæi an-
tiquitus dicebantur, & quos riupèr doctissi-
mus Pererius apposite exagitauit. Genus ho-
minum, ut optime scripsit Tacitus potentibus fallax;
sperantibus infidum, quod nobis semper retabitur;
& retinebitur. Horum sunt mera nugæ, & im-
posturæ, aut magicæ traditiones; & ut ait
Pomponius Lætus in vita Constantii insana
documenta, quæ nostra incredulitas exco-
gitauit, hienim ut ex D. Thoma colligimus
fœdus habent cum malo dæmonie, aut ex-
pressum, aut tacitum. Expressum si aperta
impietate cum Dæmonie ipso communicet,
quod facere solent, qui malo dæmoni se dé-
liouerunt:

tuerunt. Tacitum si conceptas illas verbosum
 formulas ab iis didicerint, qui sedus
 illud expressum habent. *Operatio eorum inquit*
Tertullianus, est hominis euersio sic malitia spiritu-
lis, à primordio affericata est in hominis exitium.
 Postremo ut causam hanc quæ longius euagari debuisset coarctemus, accuratissime ani-
 māduerētendū illud est quod Pausanias no-
 bis considerandū reliquit de Neronē Cæ-
 sare, qui magistrum quinquevniū Senecam
 Romanorum Philosophum habuit; præce-
 ptoris discipulus, & carthifex, cuiusq; est præ-
 ter cæretos (qui non satis habuerunt ciues
 suos fortunis omnibus spoliatus, nisi eorum
 etiam sanguine perlinerentur) nobilitata
 crudelitas, cum hoc inquit Nerōnis factum
 intueor rectissime mihi videtur Plato dixi-
 se, grauiissima quaq;, & maxime insignia scelerā;
 non esse peccata mediocrum ingeniorum, aut leuio-
 rum, sed ab animi præclara quadā in dolo; quale
 Neronem fuisse comperimus qui mentem
 suam bonis artibus etiam imbuerat, præfici-
 sci consueuisse. Sextā causa est peruersa vul-
 gi de litteratis opinio, quæ procedit à littera-
 torum culpa, & vulgi: Nam quia cum vulgo
 nobis viuēdū, & Biahitis illud vērissimum
 est detertiorem partem præpōderatē nēcessē
 est. aut imitemur, aut oderimus, utrumq; autem
 difficultimum est, imitari, ne similes fiamus, odiſſe,
 quia sunt innumeri. Huc accedit, quod præmia

quibus maxime artes fouentur ad scientias ediscendas nulos amplius inflammet. Nihil enim à quoquā expetitur, nisi cuius fructus ante prouiderit. Neq; sane sine acerbissimo sensu doloris reminisci possumus clarissima ingeniorum lumina, quā potissimum in Gallia, & Germania florebant squalore, & inopia extinctā fuisse sublati sciliret stipendiis, cum nullus sit tristes, qui hac tempestate camenās respiciat, & quamvis litterati digni videantur, quæ virtutis occulta vis est, quorum opera Respublica carere non debeat, attamen probitas laudatur, & alget, ab iis qui Nisam Mopso dāri, aut volunt, aut non satis nolunt. Vnde non mirum si tanta ingenia lateant, quæ nullis tam clara sunt, ut statim emergant nisi tempus, locus, occasio, sed praeципue fautor commendatorū, contingat. Intelleximus cum aeterno cui nostri dedecore, tres eximios, & praestantes in relitteraria viros Sebastianum Castalionem, Liliū Gyraldum, Ioannem Auratum hunc in Gallia, illum in Italia, priorem in Germania eo egestatis, & inopiae recidisse ut squalore ac miseriis confetti, & velet sibi ipsis superstites, fame, ac siti miserrimo ut ait Homerus mortuus genere contrabuerint. Litteratorū culpa, eademq; triplici, prima quod cum artibus, & doctrinis deditos, doctrinā sua vita cuertere videant, & aliter libris, labris aliter loqui, quod litteratorum fuit vitiū, litterarum esse iudicant. Reputantes illud nimicū, quod scripsit Seneca, Postquam docti prodierunt boni desunt: simplex enim illa, aperta virtus in obscuram,

scuram, & solerter scientiam persae est, docemurque disputare non viuere: atque profecto mirandum & indignandum est, tam in eptos quam plurimos reperiri inter eos, qui litteris sunt exculti: Si rei familiari procurandæ addicti fuissent, aut curis aliis obeundis, multū præstitissent, huic oneri pares erant. At magni ponderis scientia est, eius grauitate opprimuntur: Non bene cedit quando est plus ponderis in onere, quam in latore virium: Ut nobilem hanc, & pretiosam materiam exponant, & distribuant neque multum industria, neque acuminis satis habent: scientia nihil potest nisi in melioribus, & cultioribus ingenii.

-- *Quibus arte benigna,*

Et meliore luto finxit praecordia Titan:

Alioquin non prodest pluribus, quam nocet; hæc autem sunt rarissima. Quapropter dum multi se exercere, & producere volunt tantarum rerum cognitione sibi consci, & placentes magno conatu magnas nugas dicunt, omnium risui, & fastidio se exhibent.

Humani qualis simulator simius oris

Quem puer arridens, pretioso stamine Serum

Velauit nudusq; nates, & tergare reliquis

Ludibrium mensis---

Siue quod cum sui summam expectationem cōcitauerint, eā rueri, & retinere nō possunt:

M 2 plus

plus ab illis expectabatur , quam à cæteris
militiis præstiterunt , aut saltē non plus,
quam cæteri; siue quod audientius atq; arro-
gantius rerum administrandum claram
atcripiunt: At iurisprudētia nulla odiosior est,
quam quæ se propter hoc exerit , quia putat
se propter hoc exerit, quia putat licere: Inde
si non successerit , & euenerit , vt patcissime
dicam consilio militiis obsecundarit , non
fortasse maior , sed eminentior in illis culpa
est. Cæteri autem , qui consummatissimam ,
& omnibus absolutissimam numeris teritum
tantarum cognitionem sibi non adesse in-
telligunt reuertentiores sunt ; cunctatio illa
circunspectos eos efficit , ac in sui cautiore
tutela continet , quod si eos successus fel-
lerit habent regressum ad veniam. Poppæum
Sabinum , nulla natalium claritudine , Prin-
cipium tamen amicitia cōsulatum , ac trium-
phale decus adeptum fuisse legimus maxi-
misque prouinciis impositum , nullam ob-
eximiam artem , sed quod par negotiis , neq;
supra erat. Vnde verissimum comprobatur
illud Thucididis , quod nonnulli pro arca-
no dogmate fingerunt , inscitiores acutioribus
melius , vt plurimum regere Republicas . & sane illæ
rationes , quæ ab eruditissimo Lipsio ad pro-
bationem huius sententiae adductæ sunt ,
mihi verissimæ videntur. Prima est quod ve-
locia ista ingenia semper mouet aliquid , pro
vanitate

vanitate sua nouandis, quam gerendis rebus
 apriora. Inde Ciceronem litteras execratum
 dicunt, quod tum in otio domestico, & fo-
 rensi negocio, tum in armorum ciuiliū ar-
 dore, exacta, ac decursa ætate causaretur eas,
 quod nimium exercitam, & irrequietam vi-
 tam semper duxisset, ita ut peteret alterum,
 aut inuicem ab altero peteretur: nullamque
 rem rarius, quam diem illū, quo nullius in-
 teresset ipsum mori viderit. Altera quod in
 multiplici inventione, & rationum copia
 plerumq; fluctuant, ea sibi proponentes, quæ
 non sunt, non erunt, mentem consiliaq; cæ-
 terorum, estimantes, à subtili sua mente, ægre
 expedient aliquid cui insitant. *Melanthium,*
quid de Dionysi Tragædia sentiret interrogatum, re-
spondisse ferunt, se eam non vidisse, quod nimia ver-
borum copia occultaretur. sic isti in expediendo
 negotio, cæciuntur; impeditissima enim tan-
 tarum ratiocinationum series, consilium
 quod sequi, & vellent, & deberent obscurat,
 & prætendit. Exitus, quo se extricent, inter-
 cluditur, ac tanquam eos copia inopes red-
 deret omnino nihil deliberant, aut delibe-
 rant aliud, ab eo quod in consultatione ca-
 dit, aut à proposita sententia recedunt, Inde
 Græcorum temporalia ingenia: Aut quod
 turpius est, quadrata rotundis mutare co-
 guntur. Solemne præterea nobis illud est, vt
 consilia cunctis ponderemus, & cuī bene,

quid processerit, multum illum prouidisse, cui secus nihil sensisse iudicamus: At vt vollebat Thucidides superius, res, vt plurimum melius geruntur, ab illiteratis, quam litteratis, à virtute semper dissentiente fortuna, quæ sibi obnoxios cum sapientes efficere nequeat fortunatos reddit, ignominia hac ratione litteræ laborant, cum tamen satisfactū esse oporteret, hac Sirannis Persæ responsione, qui interrogatus, quomodo res omnes etiam infeliciter succederent, cum sapientissimis, & prudentissimis consiliis vteretur, respondit *sesuorum consiliorum dominum esse, rerum suarum fortunam.* Secunda culpa est litteratorum Philautia, quam in antiquis solum notabo; vereor enim ne me acerbius nostros homines perstrinxisse aliquis reprehendat. Quod tamen facere non debet, vt enim Democritus Hippocrati dicebat, *se de insania scribentem animalia quæ videret, eo consilio resecare, non quod odio haberet opera Dei, sed bilis naturam & sedem querens.* Sic ego ad viuum, fortasse quædam reseco, non quod maledictitia ductus id faciam, aut obtrectandi studio, longe mihi alia mens est, sed vt quæ in litteratis sunt prævaricationes perscruter, & agnoscam. Dicam ergo de duorum in re literaria principum manifesta philautia. Illi consciis omnibus suæ ætatis scriptores obsecrant, & obtestantur, quod ardeat cupiditate

ditate incredibili, neque ut arbitrantur reprehendenda ut suum nomen scriptis illorum celebretur, & illustretur. Quod si acciderit ut illorum epistolæ, tempestive, & cōmode defferti non potuerint, illæ quamuis sint ἐπιστολαι. vt ipsi loquuntur, tamē perite suas lucubrationes nolunt, idcirco eas iterum preferendas tradunt. Vnde diuina potentia, ut ita dicam, in humanis rebus ludente, ambitiosæ huius rogationis libellos supplices excepimus, cum tamen opera illa & historias quibus talia encomia continebantur perdidérimus. Quod si hoc litterarum clarissimis luminibus contigit, quid illi sperare debent, quos fama obscura recondet. Tertia. culpa est, quod in litterarum inutilium studiis detinemur. Græcorum iste morbus fuit, querere, quem numerum remigum Ulysses, habuisset, prior scripta esset Ilias, an Odyssea: præterea an eiusdem esset authoris. Alia deinceps huius notæ, quæ siue contineas nihil tacitam conscientiam iuvant, siue proferas non doctior videberis, sed molestior. Hunc, quem in noctis medio, Musæo excuntem tantis chartis impallescensem vides, oculis lippitudine propter lectionem assiduam suffusis, pituita confectum, raucedine singultientē: Nè credas eum tam diligenter, ac solicite libros suos euoluere, ut quærat quid ii, qui magnam sapiētiæ habuerunt

opinionem, de virtute, atq; officio senserint, quam optimam Reipublicæ formam iudicarint, quod iter ad sapientiam maxime compendiarium censuerint: Ne credas eum tantos exanclare labores, tot molestias sufferre & perpeti, ut ex litteris discat, desideria sua imminuere, errores corrigere, cupiditates opprimere, ut fortior, aut iustior efficiatur. Sed aut eum vita deficiet, aut posteritatem docebit, vel Plautinorū versuum mensuram, vel quo naso, quibus oculis, hic, aut ille ex veteribus fuerit, quomodo vestitus, nudis pedibus an calceatis incesserit: quid quod ista, eos molestos, verbosos, intempestiuos sibi placentes facit, & ideo non discentes necessaria, quia superuacua didicierunt. Adde importunitatem illorum, quæ describitur appositissime iucundissimi Materialis Epigrammate hoc.

*Occurrit tibi nemā quod libenter,
Quod quacunq; veni⁹ fuga est, & ingens
Circa te Ligurine solitudo
Quid sit scire cupis, nimis poeta es
Hoc valde vitium pericolosum est
Non tigris catulis citata rapti⁹
Nec sic scorpius improbus timetur
Nam tantos rogo, quis ferat labores?
Et stanti legis, & legis sedenti.*

Septima & vltima, quod ut ceterarum rerum, sic litterarum sua quoq; vicissitudo, ut primum

primum quibusdam in locis ingeniosorum
experientia, & labore artes oriantur, deinde
incrementa suscipiant, post aliquantum in
statu vigeant, tandem sua vetustate langeant;
denique sensim emoriantur, & obliuione
diuturna sepeliantur; communem, & innatam
legem rebus omnibus effugere non pos-
sunt, quae ad extremum perductæ rursus ad
infimum velocius, quam ascenderant, rela-
buntur, qui fuit extremus in ascensu gradus,
in descensu primus est. Mundus uniuersus in
perpetua vicissitudine, & conuersione est,
omnia in eo mouentur, & motu communi,
& suo; nec constantia ipsa aliud quicquam
est, quam motus languidior, & remissior.

Sic voluenda etas commutat temporarerum

Quod fuit in precio fit nullo denique honore.

Huius saeculi ortu renatae sunt literæ, lucife-
ris, & antesignanis Petrarçha, Philelpho,
Pontano, Sannazzario, Mantuano, Rodi-
gino, Marsilio Ficino, Ioanne Pico, Politia-
no, Egnatio, Æmilio, cæterisque, quos Ita-
liam præstantissimorum ingeniorum, & do-
ctrinæ omnis parentem, sicut prius eduxer-
at, ita primam apodixim defunctioniam re-
cepisse naturæ ordini, æquum fuit; Deinde
fautores habuerunt eadem in Italia Leonem
Decimum, in Galliis vero Franciscum Pri-
mum viros fati quoddam natos rei litterariæ
iuvandæ, qui suorum hominum ingenia, ad

studia amplectenda benignitate sua, & liberalitate, excitare possent, ac maxime vellent: illis imperantibus nulla re certius, aut facilius, quam eruditione, ac litteris, omnia quæ homines in vita expetunt, consequebantur, cæterique minuti principes orta inter ipsos æmulatione, commendationem à litterarum patrocinio ducere volebant. Ut principum mores facillime in subditos detinuntur, subinde ornatae sunt, & viguerunt, quid mirum si eiusdem sæculi occasu pereunt, mirabilius esset, si resisterent. Apposite, & scite Aristoteles nos docuit artes eternas esse, sed earum tanquam stellarum varios esse ortus, & occasus, ut modo excitentur, & florent, modo iaceant & contemnantur.

Hæc sunt humanissime BELLISARI, quæ molli brachio, quod aiunt, tractare volui pro tenuitate mea: quæ quamuis non semper, & vbique recognoscantur, tamen iuuat illas omnes causas intueri, & prospicere. Nam quemadmodum hominem aliter Pictor, aliter Medicus, & animum aliter Physicus, aliter Theologus contemplatur, sic quoque litterarum conuersiones aliter Politicus, aliter Astrologus, aliter Theologus dijudicat, in tam diuersa, magister, ventus, & vnda trahunt. Præterea quod antea in re misera, atq; mæsta iniuriæ publicæ contestatione, multa, copiosaque inuidia, gravi, &

ui, & penetrabili querimonia, calentibus adhuc Rhetorum studiis, vt Diuus Hieronymus dicebat, de litteris pereuntibus ingemueram, duabus de causis repetere nolui, prima est, ne si tam lachrimose, ac miseranter rei litterariæ exitium deplorare vellem Europa tota Terentianum illud mihi inclamarer, *ego quoque vna pereo quod mihi est carius.* Altera quod nimium mihi sumpsisse video, tam audenter, ne dicam audacter, de rebus talibus, ac tantis differere. Aliis fateor Telamonibus, & Atlantibus opus fuit, qui ceruices suas tantarum rerum moli supponerent. Itaque ego, neque tempora acerbius notare constitui, neque mihi censoris partes arrogare, in eam maxime culpā, cuius me ipsum inter multos concium, ac participem fateri malo, quam conuinci. Et sane prudenter Cornelius Nepos in Epaminonda, *amicorum commissa celare, non minus prodest interdum, quam benedicere.* Consilium autem meū illud fuit non vt litteras ab interitu seruarem.

*Non tali auxilio, nec defensoribus istis
Tempus eget. ---*

Sed si tam certum illis, quæ sua copia proximodum extabuisse videntur exitium immineret, vt nulla iam ope nullis hominū consiliis declinari possit, vt fauonium Cygnos ad cantum impellere memorant; ita doctissimos illos viros, qui adhuc supersunt ad teseasdēm,

eadem, sed feliciori manu, tentandas inclatorem, fungererque vice eoris Horatianus; nam ut sacrificus quod ipsa non habet, aliis tribuit, cum enim mature scat nunquam, ingnit culices qui ad ficus alias aduolates ipsis maturitatem conferunt: sic cum non possim quae virtutum mearum tenuitas est, literarum pereuntium pro dignitate exitium miserari & exprimere, granioris enim querelæ materialm illud haberet, & robustioris eloquentiae vim requireret, doctioribus saluam mouere volui, ut curis suis perfectis ingenio, & elaboratis industria, quod à me tentatum, & delibatum esset perfectius & efficacius scrutarentur, & penetrarent. Neque mihi religioni duxi hanc glaciem secare grauissima Ciceronis auctoritate confirmatus, qui scripsit summos gubernatores in magnis tempestibus, etiam à vectorigibus admoneri solere. Quod si implacabilius aliquis, & illud etiam indicium mihi deneget, respondebo, quod ut Cræsus filius antea mutus, & elinguens, cum patrem bello magno victum, & urbe, in qua erat capta, hostis educito, & stricto gladio regem esse ignorans inuaderet, os diduxit miseratione accensus, eoque nixu, & impetu nodum linguæ rupit, clamans ne Rex Cræsus occideretur. Sic me debuisse mutum, & elinguem semper esse, cum autem altrices meæ litteræ antea violatae &

maie-

maiestate imminutæ, nunc perire viderentur, aliter facere non potuisse, quin clamare niterer, & læua numina præmonente Virgilio precarer, ex quo nixu oris vinculo solitus, vel potius animo auctus hoc opusculum eduxi, quod professione pietatis, aut laudabitur, aut excusat. Ad te autem quem serio doctum, pitavi, tanquam ad vindicem assiduum ut est in 12. tabulis, illud ipsum quod quantulum est, me pœnitet, detuli; neque vero omnes qui cytharam habent cytharedos esse dudum docuit Varro.

*Non præcinit omnem ad digitum phœbea Chelis
Nec pectinis huius in plebem vilescit apex.*

Accipias ergo, quæ fuit veteris formula volens, libensque hoc patrocinium. Neque enim litteras tibi pluribus commendabo, à quibus tibi ipsi commendari cupio.

Tribve soLI IehoVæ LaVDem.

F I N I S.

Errata sic corriges.

Pag. 2. pro in hoc ruit. lege, inolevit. Ibidem, numine,
lege nomine. pag. 4. lin. 14. leg. deformant. pag. 10. lin. 11.
leg. pulchre. pag. 16. lin. 22. l. pra omnibus. pag. 18. lin. 15.
leg. significat. pag. 20. lin. 9. pro suam. l. tuam. p. 37. l. 30. l.
perfecte. p. 44. l. 26. pro quos, l. quos sunt. p. 48. l. 4. l. feno.
p. 51. l. 3. l. observationum. Ibid. l. 4. l. paucarum. p. 60. l. 5.
l. Onomatopœia. Ibid. l. 26. lege villoſi. p. 64. l. 30. l. antihi-
abitur. p. 78. lin. 8. dele non p. 82. l. 21. l. magnetis. p. 103.
l. 9. leg. proſternit. p. 110. l. 18. leg. biberat.

